

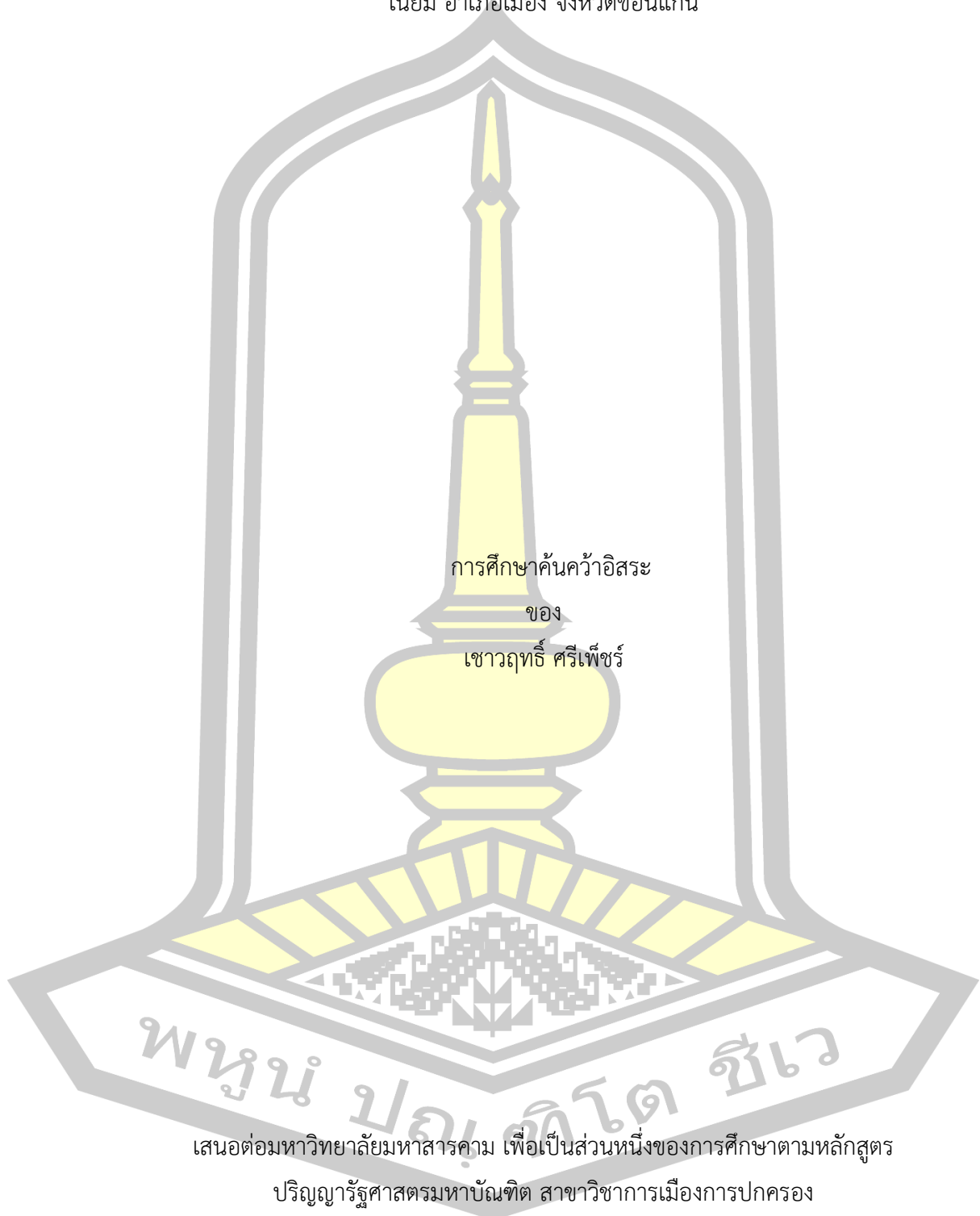
แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเทศบาลตำบลบึง
เนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ของ
เชาวฤทธิ์ ศรีเพชร

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง
กันยายน 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเทศบาลตำบลบึง
เนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

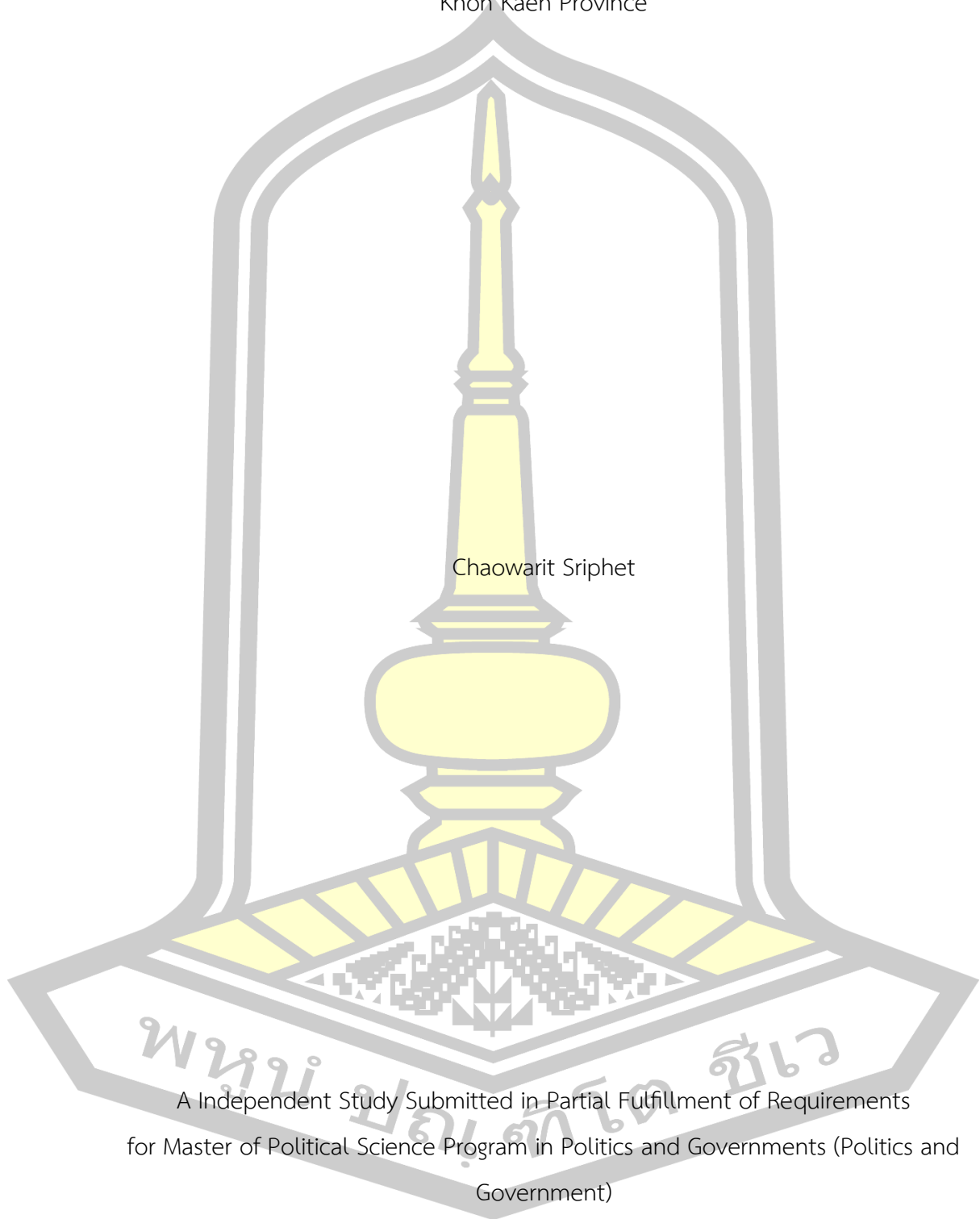
การศึกษาค้นคว้าอิสระ
ของ
เชาวฤทธิ์ ศรีเพชร

พูน ปอญพิโต ชีวะ

เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคาม เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง
กันยายน 2562

สงวนลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Elderly Subsistence Allowance Welfare Management of Beaug-nearm Municipality,
Khon Kaen Province

Chaowarit Sripheet

A Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of Requirements
for Master of Political Science Program in Politics and Governments (Politics and
Government)

September 2019

Copyright of Mahasarakham University

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ ได้พิจารณาการศึกษาค้นคว้าอิสระของนาย
เชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร แล้วเห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา รัฐศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ประธานกรรมการ

(ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผศ. สุนทรชัย ซอบยศ)

กรรมการ

(ผศ. คະนอง พิรุน)

มหาวิทยาลัยอนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญา รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองการปกครอง ของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม

(ผศ. เข็งชาญ จงสมชัย)

(ผศ. ดร. กริสน์ ชัยมูล)

คณบดีวิทยาลัยการเมืองการปกครอง

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

พหุ ประทีป ชีวะ

ชื่อเรื่อง	แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น		
ผู้วิจัย	เชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร		
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนทรชัย ขอบยศ		
ปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต	สาขาวิชา	การเมืองการปกครอง
มหาวิทยาลัย	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	ปีที่พิมพ์	2562

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีความมุ่งหมาย 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 2) เพื่อศึกษาแนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน 3) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น การศึกษานี้เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพโดยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน

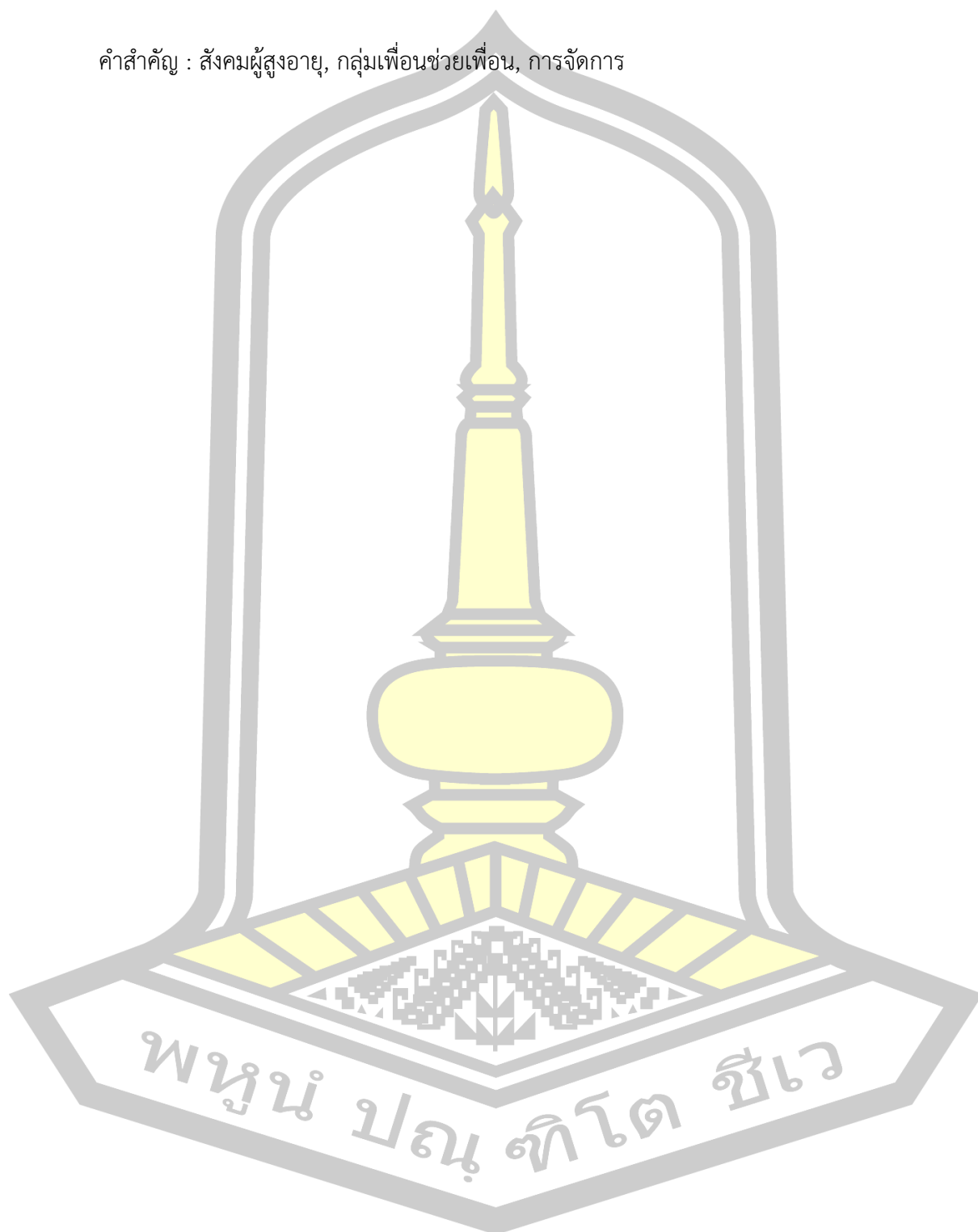
ผลการศึกษาพบว่า แนวคิดและพัฒนาการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม มีจุดเริ่มต้นมาจากบริการพื้นฐานที่มีอยู่คู่ชุมชน จากประเพณีวัฒนธรรม โดยผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มกันในเรื่องฌาปนกิจสงเคราะห์ ด้วยการมองเห็นว่าจะมีเงินใช้ทำศพเพิ่มมากขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระลูกหลานในการจัดงานศพ และต้องการพัฒนารูปแบบวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มได้รับการจดทะเบียนให้ถูกต้องต่อไป

แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม 1) เริ่มดำเนินการเมื่อ พ.ศ. 2559 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต 2) ส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก 3) การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้องและป้องกันปัญหาการฉ้อโกง 4) การร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงาน 5) ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 447 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีดังนี้ 1) สมาชิกบางครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจหลายกลุ่ม เมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น 2) มีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการ ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ 3) กลุ่มยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 4) ไม่มีการประชุม และไม่มีการชี้แจงข้อมูลรายรับ รายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบ 5) คณะกรรมการมีภาระหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การเก็บเงินจากสมาชิกมีความล่าช้า 6) สมาชิกส่งเงินล่าช้า 7) จำนวน

สมาชิกของกลุ่มลดลง เนื่องจากคนที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอายุยังไม่ถึงเกณฑ์

คำสำคัญ : สังคมผู้สูงอายุ, กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน, การจัดการ

TITLE	Elderly Subsistence Allowance Welfare Management of Beung-nearm Municipality, Khon Kaen Province		
AUTHOR	Chaowarit Sriphet		
ADVISORS	Assistant Professor Sunthonchai Chopyot , M.P.A		
DEGREE	Master of Political Science Program in Politics and Governments	MAJOR	Politics and Government
UNIVERSITY	Maharakham University	YEAR	2019

ABSTRACT

The aims of this research is to study 1) the concepts and developments in establishing self-help group 2) guidelines for managing self-help group 3) Problem and obstacle of self-help group, Beung-nearm Municipality, Khon Kaen Province. This is a qualitative research which conducted by semi-structured interviews from 6 members of group, 4 committees of group and 2 public servants of Beung-nearm Municipality

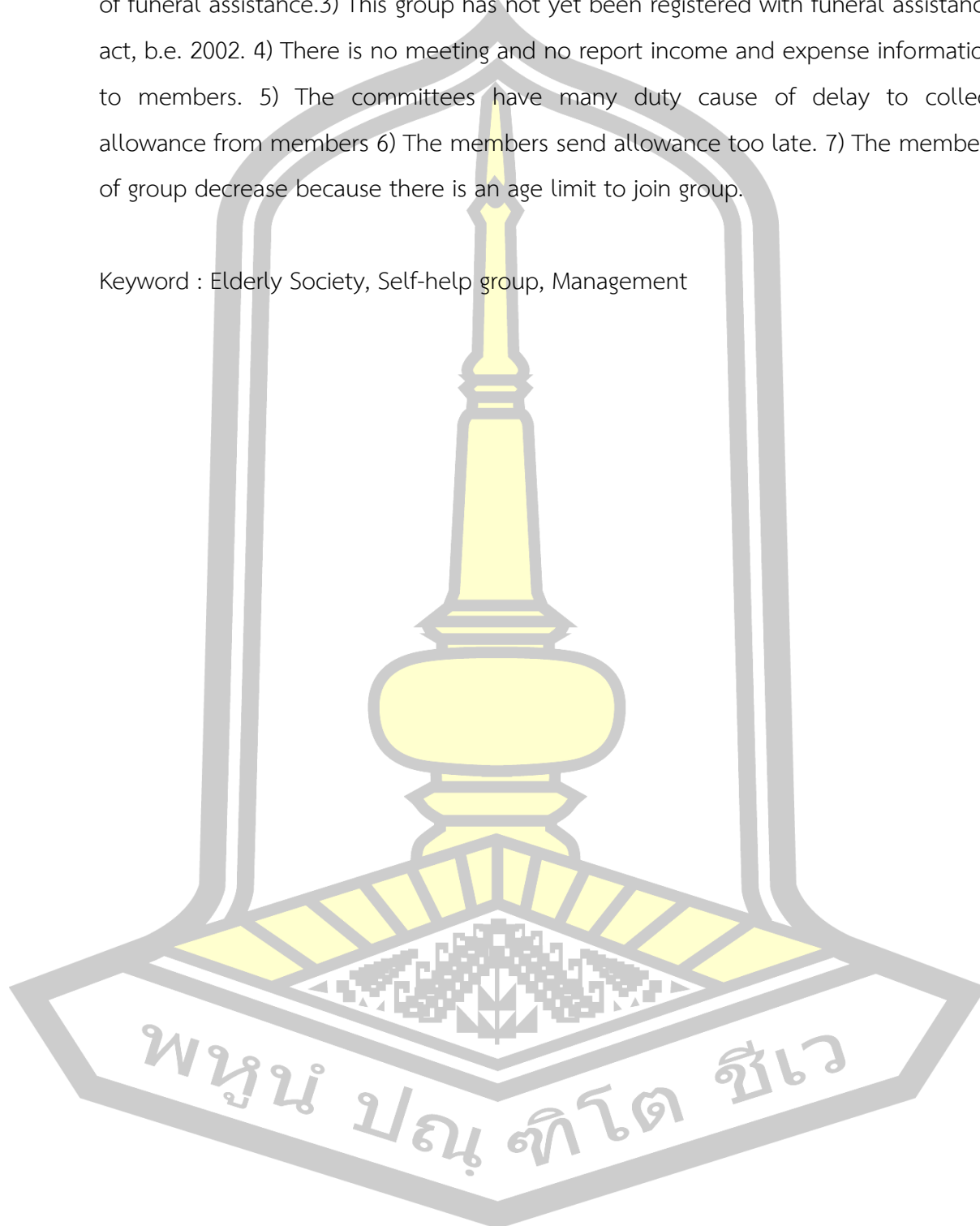
According to the study, concepts and developments in establishing self-help group begin with basic services in community from traditions and culture. The elderly are grouped together in funeral for help ease the burden of descendant in funeral costs and desire improvement in order to the group properly registered.

Guidelines for managing self-help group of Beung-nearm Municipality, Khon Kaen Province. 1) This group was established in 2016 which has purpose for provide allowance welfare to members who have died. 2) Encouragement members to save money for provide allowance welfare to members. 3) This group operate correctly and prevent fraud. 4) Collaboration problem solving to operational goals. 5) Now there are 447 registered members and covers all sub-district, 12 villages.

Problems and obstacles of self-help group 1) Some members of household are members of many cremation groups when a death occurs, it will incur

additional costs. 2) There is payment for committees which disaccord with principle of funeral assistance. 3) This group has not yet been registered with funeral assistance act, b.e. 2002. 4) There is no meeting and no report income and expense information to members. 5) The committees have many duty cause of delay to collect allowance from members 6) The members send allowance too late. 7) The members of group decrease because there is an age limit to join group.

Keyword : Elderly Society, Self-help group, Management

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุนทรชัย ขอบยศ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อลงกรณ์ อรรถแสง ประธานกรรมการสอบ อาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คชนอง พิณน กรรมการสอบ ที่ได้ชี้แนะและได้ให้คำแนะนำ รวมถึงข้อคิดต่างๆ ในการศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ตลอดจนให้คำปรึกษาแก่ผู้ศึกษาด้วยดีมาโดยตลอด

ขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่คอยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดการเรียนและการศึกษาค้นคว้าอิสระที่ผ่านมา

ขอขอบพระคุณชาวบ้าน คณะกรรมการกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียมทุกท่านที่ให้ความร่วมมือที่ดีในการให้สัมภาษณ์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาครั้งนี้

ขอขอบพระคุณเพื่อนนิสิตหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม. รุ่นที่ 6 และรุ่นที่ 13) ทุกท่านที่ให้อกำลังใจและให้คำแนะนำที่ดีตลอดมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ คุณพ่อ ที่เป็นกำลังใจสำคัญที่ทำให้ประสบความสำเร็จครั้งนี้

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้อาจมีความไม่สมบูรณ์อยู่บ้าง ผู้ศึกษาขอน้อมรับคำแนะนำและคำตำหนิไว้ ประโยชน์และคุณค่าจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นกตเวทิตาแต่บิดามารดา ครูอาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

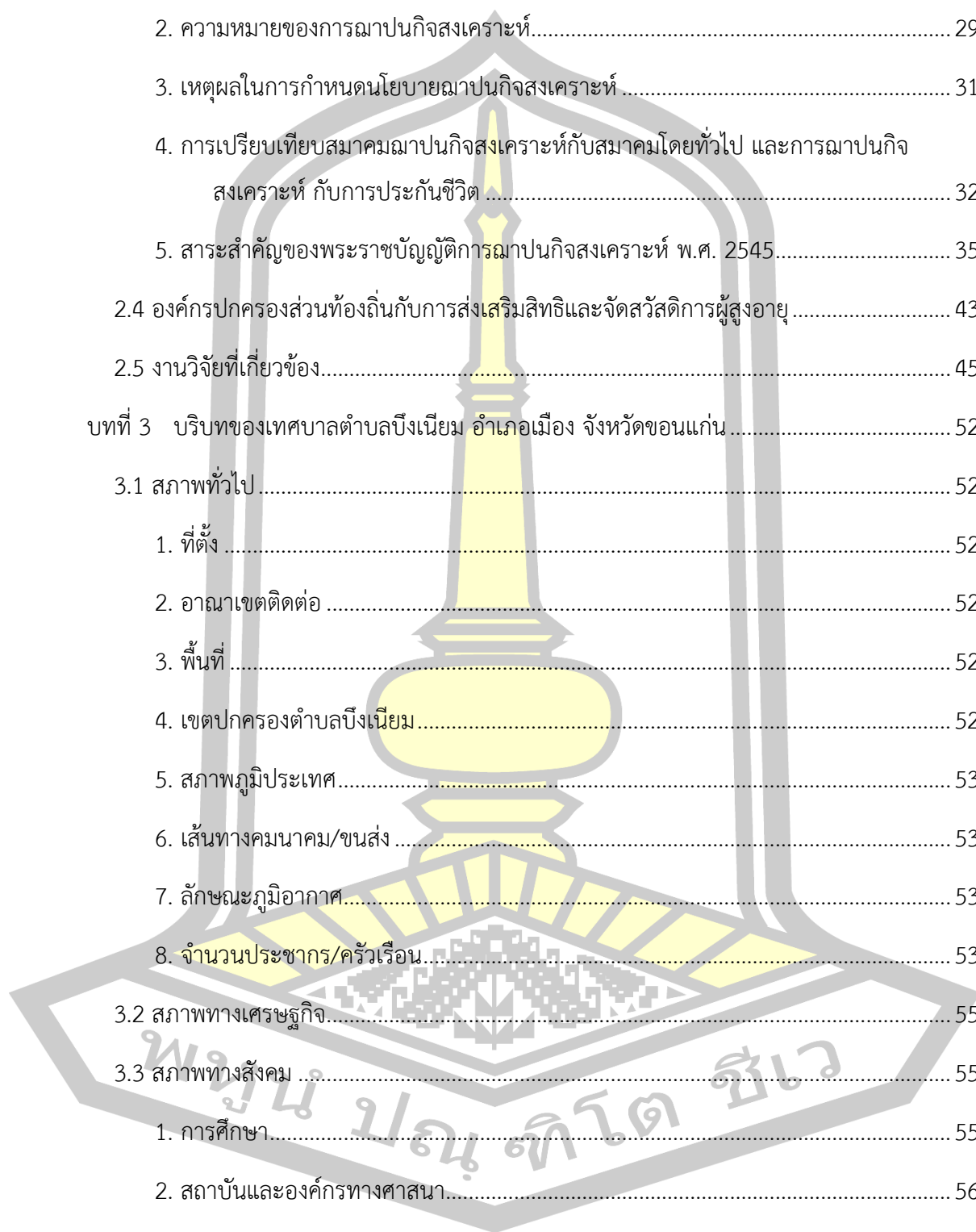
เชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร

พูน ปรณ ทิโต ชีเว

สารบัญ

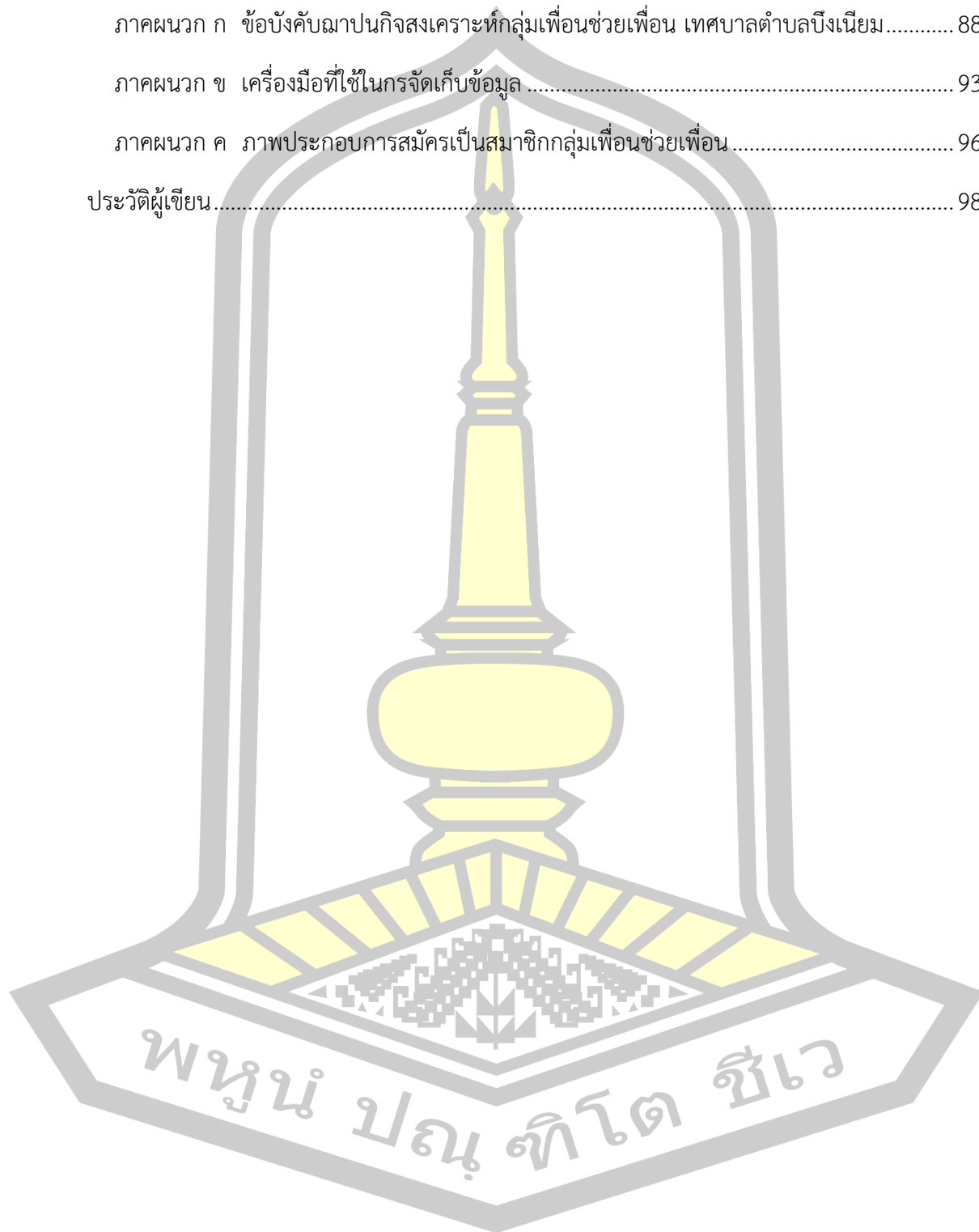
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฐ
สารบัญภาพประกอบ.....	ฑ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ภูมิหลัง.....	1
1.2 ความมุ่งหมายของการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	5
1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	5
1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ.....	6
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	8
2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	8
2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ.....	10
1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกลุ่ม.....	10
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุ.....	14
3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ.....	17
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฉาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ.....	27

1. ความเป็นมาของการฌาปนกิจสงเคราะห์.....	27
2. ความหมายของการฌาปนกิจสงเคราะห์.....	29
3. เหตุผลในการกำหนดนโยบายฌาปนกิจสงเคราะห์.....	31
4. การเปรียบเทียบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมโดยทั่วไป และการฌาปนกิจ สงเคราะห์ กับการประกันชีวิต.....	32
5. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545.....	35
2.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมสิทธิและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ.....	43
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	45
บทที่ 3 บริบทของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.....	52
3.1 สภาพทั่วไป.....	52
1. ที่ตั้ง.....	52
2. อาณาเขตติดต่อ.....	52
3. พื้นที่.....	52
4. เขตปกครองตำบลบึงเนียม.....	52
5. สภาพภูมิประเทศ.....	53
6. เส้นทางคมนาคม/ขนส่ง.....	53
7. ลักษณะภูมิอากาศ.....	53
8. จำนวนประชากร/ครัวเรือน.....	53
3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ.....	55
3.3 สภาพทางสังคม.....	55
1. การศึกษา.....	55
2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา.....	56
3. ประเพณี วัฒนธรรม.....	56
4. สาธารณสุข.....	58

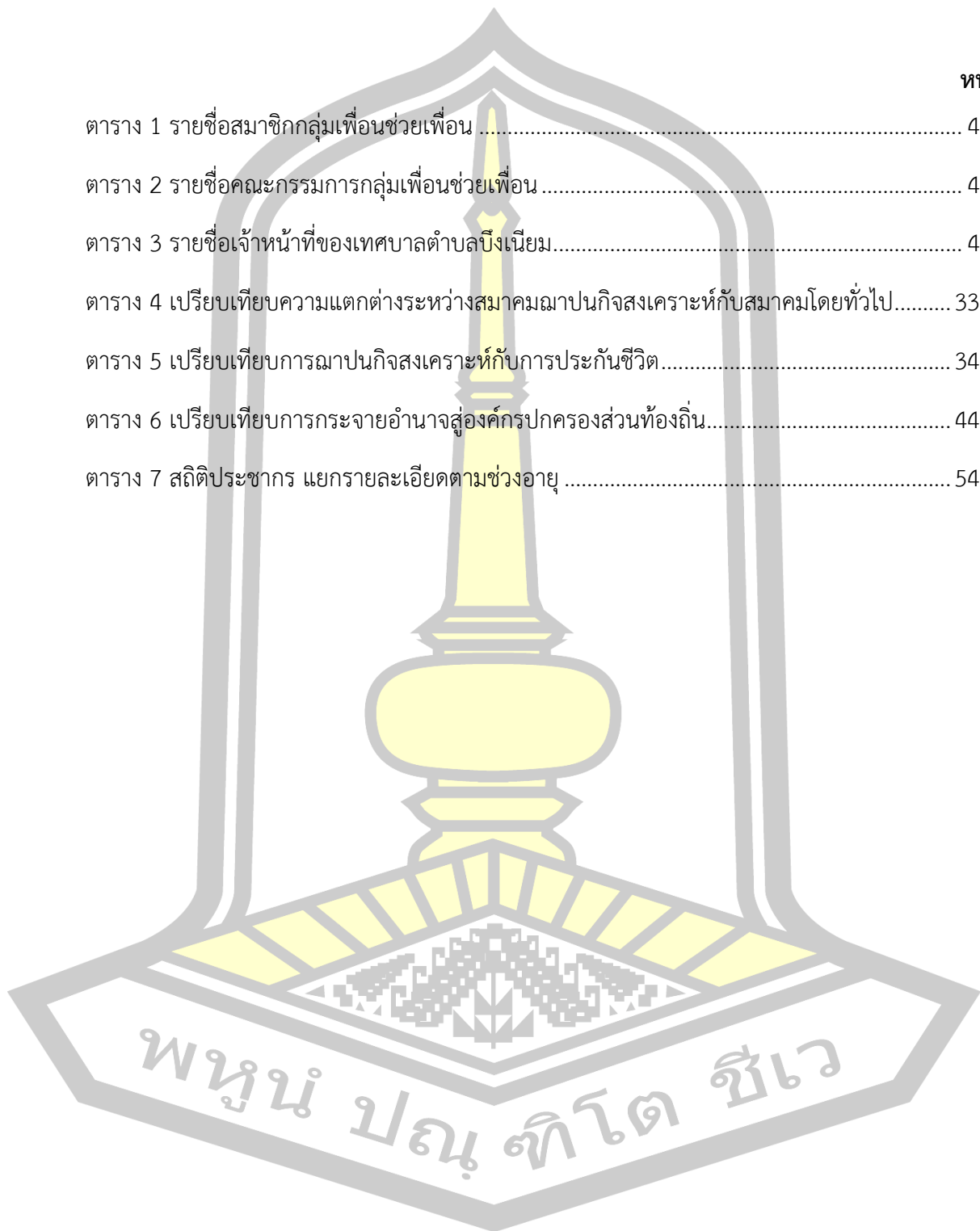
5. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	58
3.4 การบริการพื้นฐาน	58
4.1 การคมนาคม	58
4.2 การโทรคมนาคม	58
4.3 การไฟฟ้า	58
4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ	58
4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	59
4.6 การให้บริการจัดเก็บขยะสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย	59
3.5 ข้อมูลอื่นๆ	59
1. กลุ่มมวลชนจัดตั้ง	59
2. สถานที่สำคัญในตำบลบึงเนียม	59
3. การแบ่งเขตการเลือกตั้ง	60
3.6 การจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลบึงเนียม	60
บทที่ 4 ผลการศึกษา	66
4.1 แนวคิดและพัฒนาการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม	66
4.2 แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม	69
4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานฉาบพ่นกิจสเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	74
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	77
5.1 สรุปผล	77
5.2 อภิปรายผล	79
5.3 ข้อเสนอแนะ	80
1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการศึกษาไปใช้	80
2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	81
บรรณานุกรม	82

ภาคผนวก.....	87
ภาคผนวก ก ข้อบังคับขานพนักงเคราะห้กลุ่มเพือนช่วยเพือน เทศบาลดำบลบึงเนียม.....	88
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในกรจัดเก็บข้อมูล.....	93
ภาคผนวก ค ภาพประกอบการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพือนช่วยเพือน.....	96
ประวัติผู้เขียน.....	98

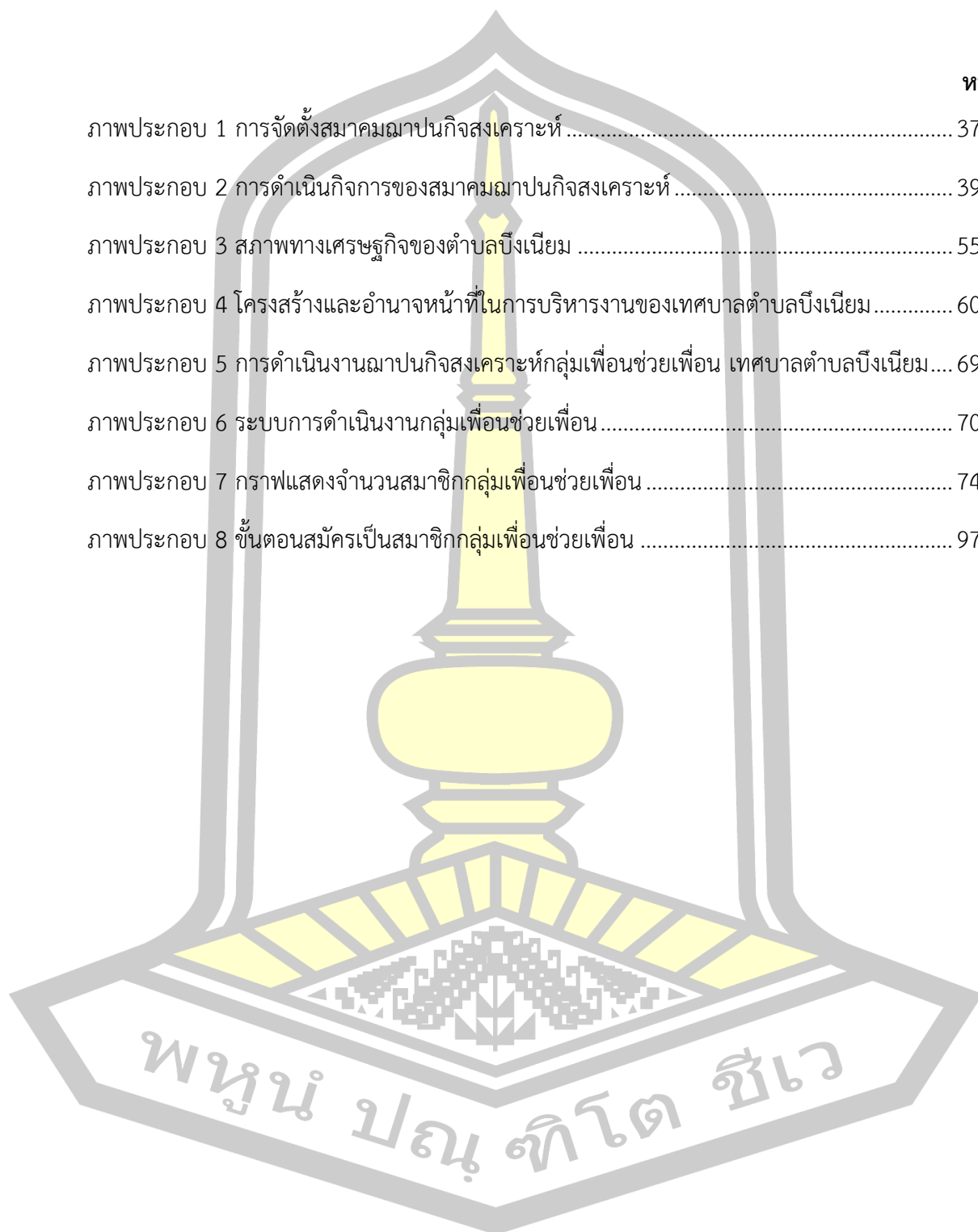
สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 รายชื่อสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	4
ตาราง 2 รายชื่อคณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	4
ตาราง 3 รายชื่อเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม.....	4
ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมโดยทั่วไป.....	33
ตาราง 5 เปรียบเทียบการฌาปนกิจสงเคราะห์กับการประกันชีวิต.....	34
ตาราง 6 เปรียบเทียบการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.....	44
ตาราง 7 สถิติประชากร แยกรายละเอียดตามช่วงอายุ	54

สารบัญภาพประกอบ

	หน้า
ภาพประกอบ 1 การจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์	37
ภาพประกอบ 2 การดำเนินกิจการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์	39
ภาพประกอบ 3 สภาพทางเศรษฐกิจของตำบลบึงเนียม	55
ภาพประกอบ 4 โครงสร้างและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานของเทศบาลตำบลบึงเนียม	60
ภาพประกอบ 5 การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม....	69
ภาพประกอบ 6 ระบบการดำเนินงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	70
ภาพประกอบ 7 กราฟแสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	74
ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน	97

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลัง

ในปัจจุบันพบว่าประชากรผู้สูงอายุมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากสถิติพบว่า มีจำนวนผู้สูงอายุทั่วโลก 737,280,000 คน (United Nations, 2009) สัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ร้อยละ 10, 10.4, 11.1, 12.3, 13.6 และ 15.0 ในปี พ.ศ. 2548, 2553, 2558, 2563 และ 2568 ตามลำดับ (องค์การอนามัยโลก, 2014) สำหรับในประเทศไทยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน คาดว่าในปี พ.ศ. 2568 จำนวนผู้สูงอายุ จะเพิ่มเป็นร้อยละ 20 ถ้าแบ่งประชากรสูงอายุออกเป็น 3 กลุ่ม ประชากรสูงอายุวัยต้น คือ ผู้มีอายุ 60 ถึง 69 ปี ประชากรสูงอายุวัยกลาง คือ ผู้มีอายุ 70 ถึง 79 ปี และประชากรสูงอายุวัยปลาย คือ ผู้มีอายุ 80 ปีขึ้นไป ด้วยความจริงที่ว่าคนยังมีอายุมากขึ้นก็ยังมีโอกาสเสี่ยงต่อการเจ็บป่วย และความพิการหรือช่วยเหลือตัวเองไม่ได้เพิ่มมากขึ้น ขณะนี้ประชากรหรือคนที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2506 - 2526 (พ.ศ. 2556 มีอายุระหว่าง 30 - 50 ปี) กำลังเคลื่อนตัวเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ จะกลายเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่เพิ่มความต้องการบริการด้านต่างๆ ทั้งการดูแลด้านสุขภาพอนามัย และการจัดสวัสดิการของรัฐอย่างมหาศาล (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556)

การเข้าสู่สังคมของผู้สูงอายุดังกล่าว จึงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย กล่าวคือ ด้านเศรษฐกิจ หลักประกันด้านรายได้ยามชราภาพ (หยุดทำงาน) ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะได้รับเบี้ยยังชีพจากรัฐบาล ซึ่งยังไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ ดังนั้นควรมีช่องทางการออมที่ผู้สูงอายุเข้าถึงง่าย เพื่อใช้จ่ายในยามชราภาพ เป็นมาตรการที่ช่วยหนุนเสริมหลักประกันรายได้ เช่น กองทุนสวัสดิการชุมชน ที่มุ่งเน้นการฟื้นฟูระบบการดูแลและการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันระหว่างคนภายในชุมชนเดียวกัน ซึ่งจะสามารถรองรับผู้ที่ไม่สามารถออมในระบบการออมแห่งชาติได้ ดังนั้นรัฐบาลทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่นควรสนับสนุนส่งเสริมกองทุนสวัสดิการชุมชนเหล่านี้ ทั้งในด้านวิชาการและการบริหารจัดการ เพื่อให้กองทุนสวัสดิการชุมชนในพื้นที่ให้ครอบคลุม และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงและมีประสิทธิภาพ

สวัสดิการสังคมไทยในอดีต เป็นสวัสดิการที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเอื้ออาทร ความมีน้ำใจการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มของครอบครัว ญาติพี่น้อง และชุมชน ซึ่งลักษณะดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความร่มเย็นเป็นสุขที่เกิดขึ้นในสังคมไทยมาจนถึงทุกวันนี้ รูปแบบของการจัดสวัสดิการ

สังคมในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม คือ การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน เป็นการจัดสวัสดิการสังคมรูปแบบหนึ่ง อันมีพื้นฐานมาจากความมีเมตตา เอื้ออาทร มุ่งสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548: 1) ซึ่งกระทำกันสืบทอดกันมาทุกภาคของประเทศ และเป็นเวลายาวนาน ดังนั้น การช่วยเหลือกันเมื่อมีผู้ใดถึงแก่ความตาย จึงถือเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมา และเป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นที่ยังมีให้เห็นในทุกภาคของประเทศไทย

การฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ดำเนินการโดยประชาชนในรูปแบบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นสวัสดิการทางสังคมที่จำเป็นเรื่องหนึ่งของประชาชน ซึ่งรัฐตระหนักถึงความสำคัญจึงได้ออกพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ.2545 ขึ้น เพื่อกำกับดูแลการดำเนินกิจการฌาปนกิจสงเคราะห์และรักษาผลประโยชน์ของประชาชนที่เป็นสมาชิกของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้ มี 2 ประเภท (พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545, 2545: 1) คือ

1. สมาคมของประชาชนทั่วไป ต้องจดทะเบียนเป็น “สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์” ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยการรวมตัวในรูปสมาคมนั้น บุคคลทั่วไปจะต้องรวมตัวกันจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน เพื่อจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ และหากมีการจัดตั้งสมาคมแล้ว สมาคมมีบทบาทหลักเป็นคนกลางในการเรียกเก็บเงินสงเคราะห์จากสมาชิกทุกคน เมื่อสมาชิกเสียชีวิตและนำไปมอบให้ครอบครัวของผู้เสียชีวิต

2. สมาคมของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลภายใต้การกำกับของรัฐ ต้องขึ้นทะเบียนเป็น “การฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพ” โดยให้ถือว่าการฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าว เป็นงานสวัสดิการของส่วนราชการและหน่วยงานนั้น ๆ

ทั้งนี้ นอกจากพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 แล้วยังมีการดำเนินการโดยชุมชนในการจัดระบบฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยไม่ได้เป็นนิติบุคคลหรือจดทะเบียนสมาคมตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 หากแต่เป็นการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกันของกลุ่ม ผู้สูงอายุ อันเป็นหลักประกันสำคัญร่วมกันของคนในชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียม

จากที่กล่าวมาถือว่า เทศบาลตำบลบึงเนียมมีระบบเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุในมิติฌาปนกิจสงเคราะห์ จึงสนใจศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ รวมถึงแนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เพื่อเรียนรู้การถอดบทเรียน การบริหารจัดการดังกล่าว โดยจะเป็นประโยชน์สำหรับ อปท. หรือหน่วยงานอื่นที่สนใจในการจัดการฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุต่อไป

1.2 ความมุ่งหมายของการศึกษา

1. ศึกษาแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. ศึกษาแนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตพื้นที่การศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบล บึงเนียม อำเภอเมืองจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่าเทศบาลตำบลบึงเนียมเป็นศูนย์กลางของตำบลมีการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ที่หลากหลาย และเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน

2. ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้ มีขอบเขตของเนื้อหาการศึกษา ดังนี้

2.1 ศึกษาพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเกี่ยวกับการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อทราบถึงรูปแบบของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนว่ามีกรดำเนินงานอย่างไร มีปัญหาอุปสรรค และความต้องการอย่างไร

2.2 ศึกษาการจัดการด้านการฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม เพื่อแก้ไขปัญหา และอุปสรรคที่เกิดจากการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน

3. ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ คือ สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 12 คน มีรายชื่อดังตาราง 1, 2 และ 3

ตาราง 1 รายชื่อสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	ที่อยู่	วันที่สมัคร	หมายเหตุ
1.	นางทองใบ เก้งโพน	65	93/1 หมู่ที่ 1	8 พ.ย. 2559	
2.	นายบุญจันทร์ ศรีกันทา	63	17 หมู่ที่ 2	11 พ.ย. 2559	
3.	นางสุบัน มุลลุน	61	9/1 หมู่ที่ 3	4 เม.ย. 2560	
4.	นางทองใบ เนียมประชา	61	99 หมู่ที่ 4	19 เม.ย. 2560	
5.	นางบุญมี วงษ์สาบ	62	3 หมู่ที่ 5	13 มี.ค. 2560	
6.	นางสมศรี อรัญวาส	62	38หมู่ที่ 8	1 เม.ช. 2561	

ตาราง 2 รายชื่อคณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	ที่อยู่	วันที่สมัคร	หมายเหตุ
1.	ร.ต.ต.กุหลาบ บุระคำ	61	71 หมู่ที่ 6	21 ม.ค. 2560	
2.	นางบำเพ็ญ วรรณภาส	63	82/2 หมู่ที่ 1	8 พ.ย. 59	
3.	นายสกล คัดหมาย	62	24 หมู่ที่ 11	30 พ.ย. 2559	
4.	นายโสภณ เพ็ชรชิน	64	32 หมู่ที่ 10	9 เม.ย. 61	

ตาราง 3 รายชื่อเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม

ที่	ชื่อ - สกุล	อายุ	ที่อยู่	ตำแหน่ง	หมายเหตุ
1.	นางสุภาวดี วอศิริ	40	181 หมู่ที่ 4	จพง.พัฒนาชุมชน	
2.	นางสาวลำไพร เกษร	53	1/5 หมู่ที่ 10	นักวิเคราะห์ฯ	

1.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก

เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อมุ่งทำความเข้าใจในรายละเอียดที่ต้องการศึกษา หรือทำความเข้าใจในความหมายของปรากฏการณ์ที่เกิดจากการสังเกต โดยผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซักถามสมาชิกกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 12 คน ในประเด็นสำคัญ ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปส่วนบุคคล ได้แก่ ชื่อ-สกุล อายุ ที่อยู่ อาชีพ รายได้ การศึกษา สถานภาพ ตำแหน่งทางสังคม

1.2 แนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ได้นำมาใช้ในการดูแลช่วยเหลือในเรื่องสวัสดิการ มีอะไรบ้าง และมีวิธีการอย่างไร

1.3 แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีปัญหา อุปสรรค และความต้องการอย่างไร

1.4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ซักถามสมาชิกกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 12 คน โดยผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวทางการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (สฤงศ์ จันทวานิช, 2547) แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล โดยพิจารณาว่าข้อมูลที่ได้มาสามารถตอบคำถามการวิจัยได้หรือยัง โดยการอ่านข้อมูลอย่างละเอียดซ้ำหลายๆ รอบ ข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บรวบรวมทุกวิธี จัดแยกแยะอย่างชัดเจนเป็นสัดส่วน กำหนดประเด็นการวิเคราะห์เบื้องต้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยทำการตรวจสอบข้อมูลด้วยวิธีการแบบสามเส้า (Triangulation)

2. เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย โดยจัดกลุ่มความเหมือนและความต่างของข้อมูล จากนั้นวิเคราะห์ว่าข้อมูลที่ได้สะท้อนให้เห็นอะไร อย่างไร เพราะเหตุใด เป็นอย่างไรได้หรือไม่ เขียนแผนภูมิและแผนที่ความคิดเพื่อคุณภาพรวมของข้อมูล

3. เชื่อมโยงแนวความคิดจากหมวดหมู่แต่ละประเด็นทำเป็นข้อสรุปชั่วคราว พิจารณาเปรียบเทียบกับข้อมูล เมื่อพบว่ายังไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนผู้วิจัยกลับไปสนถามใหม่เพื่อหาคำตอบ เก็บข้อมูลเพิ่มเติมจนกระทั่งเริ่มเห็นแบบแผนที่ชัดเจนขึ้น พร้อมนำเสนอข้อมูลที่วิเคราะห์ ดีความเบื้องต้นเป็นระยะๆ เปรียบเทียบทฤษฎีและความคิดจากการตีความของผู้วิจัย หลังจากได้ประเด็นและแง่คิดแล้วในแต่ละครั้งผู้วิจัยจะนำไปตั้งคำถามเพื่อหาคำตอบ มาอธิบายประเด็นต่างๆ จนกระทั่งข้อมูลที่ได้มาสามารถอธิบายตามประเด็นได้ชัดเจน คำอธิบายเริ่มซ้ำไม่พบข้อมูลใหม่ สามารถตอบคำถามการวิจัยได้

4. การสรุปและตีความ เพื่อเป็นการสรุปข้อค้นพบ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการศึกษาชุมชน แนวคิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง และแนวคิดอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ตีความ เพื่อสังเคราะห์ว่าข้อมูลที่ถูกตีความแล้วนั้นยืนยันข้อความรู้ในเรื่องใด สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีใด และได้ข้อความรู้ใหม่ในเรื่องใดบ้าง

1.6 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

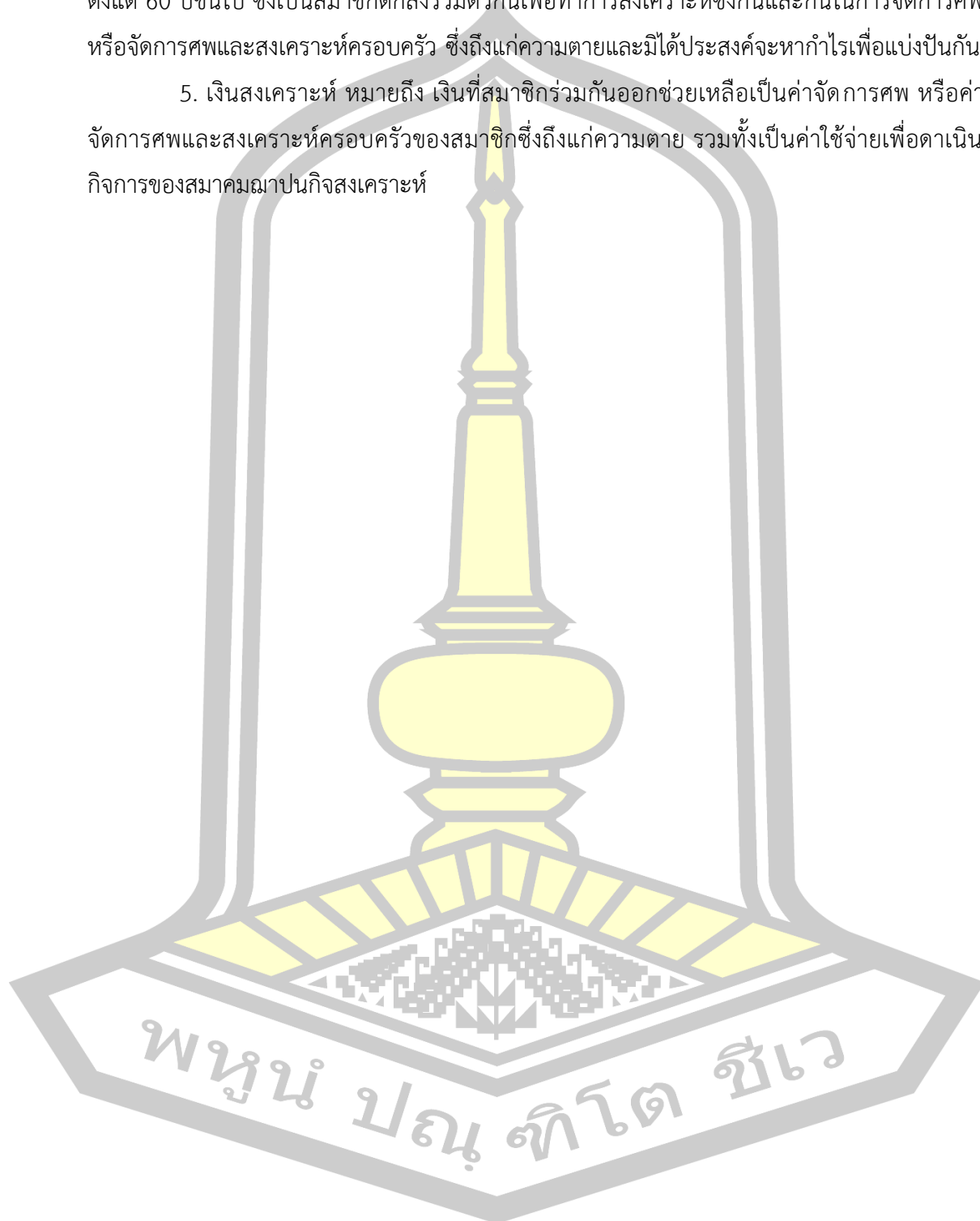
1. ทราบแนวคิดและพัฒนาการในการจัดการกลุ่มสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. ทราบแนวทางการจัดการด้านการฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. ทราบปัญหาอุปสรรคในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

1. ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลทั้งชายและหญิงที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
2. กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน หมายถึง สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
3. การฌาปนกิจสงเคราะห์ หมายถึง กิจกรรมที่บุคคลหลายคนตกลงร่วมกันเพื่อทำการสงเคราะห์ ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย และมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน

4. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ หมายถึง การดำเนินงานกิจการที่ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นสมาชิกตกลงรวมตัวกันเพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัว ซึ่งถึงแก่ความตายและมีได้ประสงค์จะหากำไรเพื่อแบ่งปันกัน

5. เงินสงเคราะห์ หมายถึง เงินที่สมาชิกร่วมกันออกช่วยเหลือเป็นค่าจัดการศพ หรือค่าจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของสมาชิกซึ่งถึงแก่ความตาย รวมทั้งเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อดำเนิน กิจการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้ค้นคว้าเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

- 2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
- 2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ
  1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกลุ่ม
  2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมผู้สูงอายุ
  3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ
- 2.4 องค์ประกอบของส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมสิทธิและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ความหมายของผู้สูงอายุ

การมีอายุเพิ่มขึ้นเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้เริ่มตั้งแต่บุคคลเข้าสู่วัยผู้ใหญ่และมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาทำให้ผู้สูงอายุมีสภาพแวดล้อม จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณที่แตกต่างไปจากวัยหนุ่มสาว ในด้านการกำหนดช่วงแห่งการเข้าถึงความเป็นผู้สูงอายุและการกำหนดความหมายของผู้สูงอายุนี้ ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536: 2) ได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง บุคคลที่สังคมได้กำหนดเกณฑ์อายุเมื่อมีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยเสื่อมทางร่างกายจิตใจและสังคม แต่ละคนจะปรากฏอาการเสื่อมแตกต่างกัน นอกจากอาการเสื่อมดังกล่าวแล้วยังใช้เกณฑ์อายุ 60 ปี เป็นเกณฑ์สากลเพื่อให้ทราบว่าคุณคนใดสมควรเป็นผู้สูงอายุนำมาพิจารณาประกอบกันด้วย

จรัสวรรณ เทียนประภาส และพัชรี ดันศิริ (2542: 18) ได้ให้ความหมายผู้สูงอายุ โดยทั่วไป หมายถึง บุคคลที่มีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต ซึ่งเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย จิตใจ และหน้าที่การงานทางสังคมและใช้เกณฑ์อายุ 60 ปีเป็นเกณฑ์สากล

สุภัทรา สุภาพ (2543: 48) ได้กล่าวว่า “ผู้สูงอายุ” มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า Elderly หรือ Aging ในประเทศไทยได้บัญญัติขึ้นโดย พล.ต.ต. อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร เมื่อปี 2506 เนื่องจากที่ประชุมของผู้สูงอายุเห็นว่า ความแก่ หน่อม ชรา ไม่มีอะไรเป็นเครื่องวัดและเครื่องขีดคั่นกับทั้งไม่สมควรใช้คำว่าผู้ชรา เพราะจะทำให้รู้สึกหดหู่ จึงให้ใช้คำว่า ผู้สูงอายุ ตั้งแต่นั้นมาโดยให้ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป มีความเสื่อมของร่างกายตามสภาพ มีกำลังถดถอยเชิงซ้ำหรือเป็นผู้ที่มีโรคสมควร จะได้รับการช่วยเหลืออุปการะ ศรีเรือน แก้วกังวาน (2545 : 541) ได้แบ่งช่วงวัยของผู้สูงอายุเป็น 4 ช่วงดังนี้

1. วัยสูงอายุตอนต้น (The Young Old) หมายถึง ช่วงอายุ 60-69 ปี เป็นช่วงที่ต้องพบกับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่เป็นภาวะวิกฤติหลายด้าน เช่น การเกษียณอายุ การเสียชีวิตของญาติสนิท หรือคู่ครอง รายได้ลดลง การสูญเสียบทบาททางสังคม โดยทั่ว ๆ ไป ช่วงนี้บุคคลยังคงแข็งแรงแต่อาจต้องพึ่งพาผู้อื่นบ้าง อย่างไรก็ตาม ผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงจะรู้จักปรับตัวช่วงนี้เป็นช่วงที่ยังมีสมรรถภาพด้านต่าง ๆ มากการปรับตัวควรใช้แบบ Engagement คือยังร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคมทั้งในและนอกครอบครัว

2. วัยสูงอายุตอนกลาง (The Middle Age Old) หมายถึง ช่วงอายุ 70-79 ปี เป็นช่วงที่เริ่มเจ็บป่วย เพื่อนและสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ใกล้เคียงกันเริ่มเสียชีวิตมากขึ้น การเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อยลงซึ่งเป็นการปรับตัวแบบ Disengagement คือ การเลิกเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม

3. วัยสูงอายุมาก (The Old Old) หมายถึง ช่วงอายุ 80-89 ปี ผู้ที่มีอายุช่วงนี้จะปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมยากขึ้น เพราะสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมกับคนอายุช่วงนี้ต้องมีความเป็นส่วนตัวมากขึ้นแต่ต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ยังกระตุ้นความมีสมรรถภาพในแง่ต่าง ๆ ตามวัย (Both Privacy And Stimulating) ผู้สูงวัยระยะนี้ต้องการความช่วยเหลือจากผู้อื่นมากกว่าวัยที่ผ่านมา

4. วัยสูงอายุมาก ๆ (The Very Old Old) หมายถึง ช่วงอายุ 90 ปีขึ้นไป ผู้ที่มีระดับอายุนี้นี้ มีจำนวนค่อนข้างน้อย เป็นระยะที่มักมีปัญหาด้านสุขภาพมาก ผู้ที่อายุอยู่ในระดับนี้ควรทำกิจกรรมที่ไม่ต้องแข่งขัน ควรทำกิจกรรมที่ตนพอใจและอยากทำ ผู้สูงอายุก่อนหน้านี้ได้ผ่านวิกฤติต่าง ๆ ของชีวิตมาแล้วด้วยดีมากมาย ช่วงนี้จะเป็นคาบแห่งความสุขสงบ พอใจในตนเองเนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อย เป็นผลจากความเสื่อมตามกระบวนการสูงอายุซึ่งเป็นตามอายุขัย (Life Span) ซึ่งบางครั้งอาจกล่าวได้ว่า เป็นมิติทางเวลาที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงไปสู่ความสูงอายุ เป็นความสูงอายุตามวัย (Chronological Aging) เป็นความสูงอายุตามปีปฏิทิน โดยนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไปและบอกได้ทันทีว่าใครมีอายุมากหรือน้อยเพียงใด มิติที่สองเป็นความสูงอายุ มิติทางจิตใจ (Psychological Aging) เป็นมิติของความสูงอายุ ที่มีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้กระบวนการความคิด ความจำ การเรียนรู้เขาวนปัญญา และลักษณะของ

บุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตและคนที่มียุ่่มากขึ้นมิติสุดท้าย เป็นความสูงอายุมิติทางสังคม (Social Aging) เป็นมิติที่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาท หน้าที่ สถานภาพ ของผู้สูงอายุในระบบสังคม เช่น ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานของราชการ สโมสรและอื่น ๆ เป็นต้น

จากข้อมูลประชากรของประเทศไทยปี 2556 (รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ, 2556: 28) ประชากรไทยมีจำนวน 64.6 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุมากถึง 9.6 ล้านคน คาดว่าในปี 2573 จะมีจำนวนผู้สูงอายุ 17.6 ล้านคน (ร้อยละ 26.3) และปี 2583 จะมีจำนวนถึง 20.5 ล้านคน (ร้อยละ 32.1) ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ได้ร่วมกันดำเนินงานเพื่อคุ้มครอง ส่งเสริม และสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ

สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 7 ขึ้นไป และสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) หมายถึง สังคมที่มีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป

พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายว่า ผู้สูงอายุหมายถึงบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีขึ้นไป และมีสัญชาติไทย (กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2547: 2) โดยสรุป คำจำกัดความของคำว่า ผู้สูงอายุ หรือวัยชรา ในแต่ละสังคมหรือแต่ละประเทศจะให้ความหมายที่ต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุโดยเฉลี่ยของการทำงานหรือสภาพทางร่างกายของผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าอายุจะไม่ได้เป็นเครื่องชี้เพียงอย่างเดียวว่าคุณคนใดชราภาพหรือสูงอายุ แต่อายุนั้นนำมาใช้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะทราบได้ว่าบุคคลใดสมควรจะเป็นคนชราหรือเป็นผู้สูงอายุ ดังนั้น ตามหลักเกณฑ์มาตรฐานสากลขององค์การระหว่างประเทศ จึงใช้อายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดการเริ่มต้นของการเป็นผู้สูงอายุ สำหรับสังคมไทย ผู้สูงอายุจะหมายถึงคนที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ตามเกณฑ์ของกฎหมายเพื่อปลดเกษียณอายุข้าราชการและตามกฎหมายอื่น ๆ รวมทั้งจารีตประเพณีบางอย่าง

2.2 แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชมรมผู้สูงอายุ

1. แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องกลุ่ม

John M. Ivancevich (1977) ได้ให้ความหมายของคำว่า “กลุ่ม” หมายถึง การรวมตัวกันของบุคคล 2 คน หรือมากกว่า 2 คน ขึ้นไป ที่มีการพึ่งพาอาศัยกันและมีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันเพื่อจุดมุ่งหมายสำหรับการกระทำหรือการปฏิบัติ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายร่วมกัน

ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์ (2539) ได้อธิบายความหมายของกลุ่มในทางจิตวิทยา หมายถึง จำนวนคนเท่าไรก็ได้ที่มีจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการเกี่ยวข้องต่อกันกับคนอื่น ๆ ในกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ของกลุ่ม มีการคำนึงถึงคนอื่น ๆ ในกลุ่ม มีการรับรู้ว่าคุณเขาเหล่านั้นเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

สรุปได้ว่า กลุ่มหมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาปฏิสัมพันธ์กัน มีการกระทำร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันเช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่มารวมตัวกันเป็นกลุ่มย่อมมีปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น มีการกระทำร่วมกันและมีเป้าหมายเดียวกัน ส่วนสาเหตุของการรวมกลุ่มนั้น คือ

1. เพื่อพัฒนามิตรภาพเพราะมนุษย์ต้องการเพื่อนเพื่อความผูกพันทางความรู้สึกด้านจิตใจ

2. เพื่อเข้าพวกทั้งนี้เพราะมนุษย์มีความต้องการเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มต้องการที่จะมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น

3. เพื่อป้องกันตนเอง ในฐานะสมาชิกของกลุ่ม การรวมตัวกันเป็นกลุ่มทำให้สมาชิกมีความแข็งแกร่งมีอำนาจต่อรองและป้องกันสมาชิกของตนจากการถูกเอาเปรียบจากกลุ่มอื่น

4. เพื่ออำนวยความสะดวก โดยถือเอาข้อได้เปรียบการรวมกลุ่มเป็นข้อต่อรอง

5. เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่มเดียวกัน

6. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะและบทบาทของตนทางสังคม การเป็นสมาชิกและมีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ในกลุ่ม ช่วยให้บุคคลเข้าใจถึงบทบาท สถานภาพและความเป็นปัจเจกชนของตนได้ดีขึ้น ดังนั้น พอจะสรุปได้ว่า โดยหลักใหญ่แล้วสาเหตุที่มนุษย์มีความจำเป็นที่จะต้องอยู่ร่วมกันนั้น ก็เพราะมาจากพื้นฐานความต้องการนั่นเองและตัวเองไม่สามารถที่จะสนองต่อความต้องการหรือบำบัดเองได้หมด จึงต้องมีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เช่นเดียวกับผู้สูงอายุที่รวมตัวกันก่อตั้งเป็นชมรมผู้สูงอายุขึ้นมานั้นแท้ที่จริงแล้วก็เพื่อต้องการประโยชน์ต่างๆ อันเกิดมาจากการรวมกลุ่มกันนั่นเอง ลักษณะสำคัญของกลุ่มนั้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539) ได้สรุปไว้ดังนี้ คือ

6.1 ประกอบด้วยคนจำนวนหนึ่งซึ่งมากกว่า 2 คนขึ้นไป

6.2 กลุ่มคนที่มีมารวมกันนั้นมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Sense of Belong) ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกว่าคุณลักษณะบางอย่างที่คล้ายกัน หรือมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน เช่น กลุ่มหนุ่มสาวกลุ่มชวชนกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ซึ่งมีจุดมุ่งหมายและความคิดคล้ายกันในการทำกิจกรรมต่างๆเหล่านั้น

6.2.1 มีการกระทำติดต่อระหว่างกัน (Social Interaction) เมื่อมีความต้องการมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันมีจุดมุ่งหมายอย่างเดียวกันแล้วก็จะมีการกระทำติดต่อกันการพบปะพูดคุย การคบค้าสมาคมก็เป็นสิ่งจำเป็นทำให้ระบบสังคมอย่างหนึ่งเกิดขึ้น

6.2.2 มีความสัมพันธ์ (Social Relationship) เมื่อมีการติดต่อกระทำระหว่างกันแล้วก็ย่อมจะมีความสัมพันธ์กันภายในกลุ่มเกิดขึ้น เพื่อที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปสู่

จุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความสัมพันธ์ที่อาจจะเป็นความสัมพันธ์แบบปฐมภูมิที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันและแน่นแฟ้น หรือมีความสัมพันธ์แบบทุติยภูมิที่สมาชิกภายในกลุ่มไม่ค่อยสนิทสนมกันมีลักษณะความสัมพันธ์แบบทางการ ซึ่งความสัมพันธ์ภายในกลุ่มนั้นขึ้นอยู่กับขนาดของสมาชิกของกลุ่ม ถ้ากลุ่มใหญ่ความสัมพันธ์จะเป็นแบบทุติยภูมิมากกว่าแบบปฐมภูมิ

6.2.3 การจัดระเบียบทางสังคม (Social Organization) ในการรวมกันเป็นกลุ่มนี้จำเป็นต้องมีการกำหนดสถานภาพและบทบาทและกฎเกณฑ์ต่างๆ อันจะเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติหรือทำกิจกรรมต่างๆ ลักษณะของการจัดเป็นระเบียบทางสังคมนี้ทำให้เป็นระบบสังคมขึ้นซึ่งมีการถ่ายทอดสืบต่อกันระหว่างสมาชิกรุ่นต่อๆมาทั้งที่เป็นลักษณะการจัดระเบียบที่ไม่เป็นทางการและเป็นทางการในแนวคิดเรื่องกลุ่มมีประเด็นในการพิจารณา ดังนี้

6.2.3.1 จุดประสงค์ของกลุ่ม เกิดจากการที่สมาชิกมีจุดประสงค์คล้ายๆกัน และความต้องการร่วมกัน เพื่อที่จะดึงให้สมาชิกร่วมแรงร่วมใจกันทำงานให้กลุ่ม ช่วยกันประคับประคองงานในกลุ่มให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย ซึ่งการเข้าร่วมกิจกรรมในกลุ่มที่มีประสิทธิภาพนั้น ต้องมีการควบคุมภายในกลุ่มให้มีระเบียบวิธีปฏิบัติที่ดี เพื่อให้สมาชิกมีการแบ่งงานรับผิดชอบ มีผู้นำกลุ่มที่มีความสามารถและสมาชิกเคารพเชื่อฟัง ตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานภายใน สมาชิกในกลุ่มจะต้องมีความสามัคคีกัน มีความกระตือรือร้นในกิจกรรมที่กลุ่มกระทำและเต็มใจรับผิดชอบในส่วนรวมของกิจกรรมต่างๆ ตามกฎข้อบังคับของกลุ่มและสุดท้ายจะต้องมีการสืบแทนกัน

6.2.3.2 สมาชิกของกลุ่ม ได้แก่ บุคคลที่มาร่วมกันอยู่ภายในกลุ่มซึ่งมีความสำคัญที่สุดต่อความสำเร็จของกลุ่ม

6.2.3.3 ความสัมพันธ์ในกลุ่ม เป็นกระบวนการภายในที่กลุ่มหรือบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปมาร่วมสังสรรค์ทำกิจกรรมหรือเกี่ยวข้องสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จากลักษณะความสัมพันธ์กันของสมาชิกแต่ละบุคคล จะก่อให้เกิดอารมณ์ร่วมที่จะดึงดูดให้สมาชิกคนอื่นๆ กระทำตามหรือหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆ และพยายามที่จะรักษาดุลในหมู่สมาชิกด้วยตนเอง

6.2.3.4 กระบวนการกลุ่ม หมายถึง การแสดงพฤติกรรมในเชิงพบปะสังสรรค์ระหว่างสมาชิกในกลุ่มออกมา เริ่มตั้งแต่แบบแผนพฤติกรรมในรูปของบรรทัดฐานที่ชัดเจนตลอดจนพฤติกรรมของทั้งผู้ใช้บริการที่ตัดสินใจอย่างรวดเร็วก็นับว่าเป็นกระบวนการกลุ่มแล้ว นอกจากนี้ยังรวมถึงการให้การบำบัดในกลุ่มแต่ละครั้งหรือตลอดช่วงอายุของกลุ่มและรวมถึงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของกลุ่มอีกปัจจัยหรือเงื่อนไขของการรวมกลุ่มของประชาชนโดยการจัดตั้งเป็นองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านจะต้องยึดหลักให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองได้ ซึ่ง ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) ได้กล่าวถึงปัจจัยหรือเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการจัดตั้งองค์กรประชาชนในชุมชน ดังนี้

1. ความสำเร็จขององค์กรประชาชน ต้องขึ้นอยู่กับจำนวนผู้นำพอสมควรในชุมชนที่มีความเข้าใจเรื่องความสำคัญขององค์กรประชาชนและผู้นำเหล่านี้จะต้องมีความบริสุทธิ์ใจมีความซื่อสัตย์และความจริงใจต่อประชาชน มีวัตถุประสงค์ของการจัดองค์กรประชาชนแน่ชัดว่าตั้งขึ้นมาเพื่ออะไร และรวมตัวกันต่อสู้เพื่อสมาชิกในเรื่องอะไร

2. ในระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งองค์กรประชาชน ต้องอาศัยบุคคลที่มีความรู้ซึ่งอาจจะเป็นประชาชนทั่วไป ผู้นำหรือบุคคลภายนอกที่เก่ง และมีความบริสุทธิ์ใจเป็นผู้นำ และต้องการได้รับสนับสนุนจากสมาชิก

3. หากจะให้การจัดตั้งองค์กรประชาชนในระดับหมู่บ้าน มีความสามารถพึ่งตนเองได้ต้องมีหน่วยงานระดับจังหวัดทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงในด้านการติดต่อกิจกรรมอื่นๆ ที่เกินขีดความสามารถขององค์กรจัดตั้งระดับหมู่บ้าน

4. ในบรรดาการจัดตั้งองค์กรประชาชนที่สำคัญและตรงกับความต้องการของชาวบ้าน คือ องค์กรที่จัดตั้งเกี่ยวกับเศรษฐกิจ องค์กรด้านสังคม ศาสนาและการปกครอง ชาวบ้านได้มีการรวมตัวกันทำอยู่แล้วและสามารถทำได้เมื่อเกิดกิจกรรมขึ้น ทางราชการและหน่วยงานไม่ควรเข้าแทรกแซงมากนัก

สภาคาทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา (2533) ได้สรุปถึงโครงสร้างของกลุ่มว่ามี 5 ประการ คือ

1. ตัวบุคคล ที่ต้องมีมาตรการที่แน่นอนในการคัดเลือกคนเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่ม และมีความตั้งใจในการคัดเลือกตัวบุคคล

2. การดำเนินงานของผู้รับผิดชอบเน้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3. กฎระเบียบจะต้องมีการตั้งกฎเกณฑ์อย่างรอบคอบและรัดกุม ต้องมีกระบวนการในการเผยแพร่ให้ทุกคนรับรู้และยังต้องดำเนินการให้ทุกคนปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ แต่อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์สามารถปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับปัญหาได้

4. วิธีดำเนินการ มีระบบในการทำงานโดยเน้นความเป็นประชาธิปไตยและมีการกระจายข่าวสารอย่างทั่วถึง มีการประชุมเป็นระยะๆ

5. การประสานงาน เป็นการสร้างความสัมพันธ์แบบช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในกลุ่ม และระหว่างองค์กรภายนอก

ขนาดของกลุ่มนั้น อคิน รพีพัฒน์ (2531) เสนอว่า ควรเป็นกลุ่มขนาดเล็กซึ่งเป็นกลุ่มที่มีอยู่แล้วในชุมชนและสมาชิกของกลุ่มรวมทั้งคณะกรรมการของกลุ่มควรมีฐานะเท่าเทียมกัน และให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานมากที่สุด ซึ่งจะสามารถนำไปสู่การเป็นกลุ่มช่วยเหลือตนเอง (Self-Help-Group) ได้ และได้กล่าวถึงกลุ่มช่วยเหลือตนเองว่าเป็นกลุ่มที่ประกอบด้วยบุคคลที่มีลักษณะปัญหาคล้ายคลึงมารวมกัน เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์กันและมีการทำกิจกรรมร่วมกันโดยที่สมาชิก

จะได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกผู้มีประสบการณ์มาก่อน ซึ่งเป็นการช่วยเหลือสมาชิกด้วยตนเอง โดยสมาชิกและเพื่อนสมาชิก โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานแนวความคิดในการรวมกลุ่มว่า “เราเป็นผู้รู้ปัญหาที่ดีที่สุด” และจากการที่สมาชิกได้มีปฏิสัมพันธ์กันดังกล่าว จะทำให้สมาชิกได้รับรู้สภาวะสุขภาพและผลที่เกิดขึ้นจากการที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันซึ่งกันละกัน สำหรับการแบ่งประเภทของกลุ่มช่วยเหลือตนเองนั้น ได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มช่วยเหลือตนเองประเภทที่เน้นปัญหาสุขภาพทางกายและจิตใจ
2. กลุ่มช่วยเหลือตนเองประเภทที่เน้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
3. กลุ่มช่วยเหลือตนเองประเภทที่เน้นการสนับสนุนช่วยเหลือผู้ป่วยที่เผชิญการเปลี่ยนแปลงในชีวิต

4. กลุ่มช่วยเหลือตนเองประเภทที่เน้นการสนับสนุนประชาชนหรือกลุ่มบุคคลพิเศษ เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น

การที่ผู้สูงอายุมารวมกันเป็นชมรมผู้สูงอายุ ถือว่าเป็นกลุ่มที่ช่วยเหลือตนเอง ที่เน้นปัญหาด้านสุขภาพทางกายและจิตใจ ซึ่งสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เพราะการแก้ไขปัญหานั้นได้ผลดีนั้นจะต้องแก้ที่ตัวปัญหา คือ ตัวผู้สูงอายุเอง ทั้งนี้เนื่องจากไม่มีใครเข้าใจปัญหาเท่ากับตัวผู้ประสบปัญหาเอง

2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมกลุ่มผู้สูงอายุ

ทฤษฎีกิจกรรมนั้นมีความเชื่อว่ากิจกรรมเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับกลุ่มคนทุกวัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งในวัยผู้สูงอายุ เนื่องจากกิจกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความสุขที่ดี ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจกิจกรรมจึงมีความสำคัญและทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิต ทั้งนี้เพราะการที่ผู้สูงอายุได้มีกิจกรรมใดๆ ก็ตาม หมายถึงผู้สูงอายุนั้นได้มีสถานภาพและบทบาทอยู่ในสังคมระดับหนึ่งในสังคม ซึ่งทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าคุณค่าและเป็นที่ยอมรับจากสังคมสามารถที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ในสังคมได้ นอกจากนี้จากการศึกษาของนักจิตวิทยาบางกลุ่มได้อธิบายไว้ว่า การที่ผู้สูงอายุคิดว่าบทบาทของตนเป็นบทบาทที่ต่ำต้อยกว่าบทบาทคนหนุ่มสาว ผู้สูงอายุจะรู้สึกว่าคุณค่าไม่มีประโยชน์กับสังคมและไม่เท่ากับคนในกลุ่มอื่นๆ ทฤษฎีกิจกรรมจะช่วยให้ผู้สูงอายุพยายามรักษาทัศนคติและกิจกรรมของตนในวัยกลางคนให้มากที่สุด นั่นคือการที่ผู้สูงอายุต้องการที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขนั้นจะต้องพยายามรักษาระดับของกิจกรรมทางสังคมของตนไว้ กิจกรรมและบทบาทใดๆ ของบุคคลที่ถูกผลักดันให้เลิกกระทำจะต้องมีกิจกรรมใหม่ทดแทน ทฤษฎีนี้เชื่อว่าบุคคลสามารถดำรงกิจกรรมทางสังคมของตนไว้ได้ จะเป็นบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุขและเป็นผู้มีภาพพจน์ของตนที่ดี (Self Image) (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2535) มีการบูรณาการรวมหน่วยทางสังคมดี (Social Intergration) มีความพึงพอใจในชีวิตสูงและจะเป็นผู้ที่มีความสำเร็จในชีวิต

นอกจากนี้กิจกรรมจะเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิตมากขึ้น โดยการแนะนำให้ผู้สูงอายุที่รู้สึกเหงาและคิดว่าตนเป็นคนไร้ประโยชน์ให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติของตนโดยการกลับเข้าสู่ชีวิตสังคม และมีกิจกรรมในด้านต่างๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ (บรรลุ ศิริพานิช, 2539) สำหรับชมรมผู้สูงอายุถือได้ว่าการดำเนินกิจกรรมเป็นหัวใจสำคัญ เนื่องจากกิจกรรมจะทำให้ผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกของชมรมได้ประโยชน์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมของชมรมเป็นข้อบ่งชี้ถึงความสำเร็จของการดำเนินงานของชมรม ซึ่งกิจกรรมทำให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในสังคมและทำให้ผู้สูงอายุเกิดความพึงพอใจในชีวิตของตน นอกจากนี้กิจกรรมยังช่วยให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกที่ตนเองยังเป็นบุคคลที่มีคุณค่าของสังคมต่อไป เป้าหมายการจัดกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุนั้นเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้เกิดการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจรวมทั้งการปรับเปลี่ยนบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุในสังคม เพื่อให้อยู่ในระดับที่จะสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นการลดความรู้สึกเหงา ความโดดเดี่ยวอ้างว้างลงได้ ทำให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าก่อประโยชน์แก่สังคมและชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้มีการพัฒนาทักษะด้านต่างๆ หลักของการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุนั้นมีอยู่ 5 ประการ ดังนี้

1. ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individualization)
2. ความอิสระและความภูมิใจในตนเอง (Independence and Self - Esteem)
3. สิทธิในศักดิ์ศรีและการยกย่องนับถือ (The Right to Dignity and Respect)
4. การมีความสัมพันธ์กับครอบครัว (Involvement with their Family)
5. การมีส่วนร่วมในกลุ่ม และชุมชน (Participation in the Group and the Community)

องค์ประกอบของการจัดกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุควรพิจารณาถึงแนวคิดพื้นฐานที่เชื่อว่าผู้สูงอายุเป็นบุคคลกลุ่มหนึ่งในสังคมที่มีพลังความคิด มีความสามารถและมีประสบการณ์สูงในการพัฒนาตนเองและสังคมส่วนรวม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงเป็นบุคคลที่ควรได้รับการยกย่องนับถือและยอมรับว่าเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ในด้านสุขภาพและใช้ความรู้ประสบการณ์ของตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมและบุคคลที่ต้องมีโอกาสเข้าทำงานและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของสังคมตามกำลังความสามารถและความต้องการของตน

บรรลุ ศิริพานิช (2539) ได้แบ่งประเภทกิจกรรมของผู้สูงอายุออกเป็น 5 ประเภทดังนี้

1. การมีส่วนร่วมทางสังคม (Social Participation) หมายถึงการที่ผู้สูงอายุเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กับองค์กรที่ตนเป็นสมาชิก ซึ่งแบ่งเป็นการมีส่วนร่วมทางสังคมภายในครอบครัว ได้แก่การมีกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับสมาชิกในครอบครัวของตนและการมีส่วนร่วมภายนอก

ครอบครัว ได้แก่ การมีกิจกรรมร่วมกับองค์กรอื่นๆ เช่น กลุ่มเพื่อน เพื่อนบ้าน ญาติพี่น้อง ศาสนา การเมืองและสมาคมต่างๆ ที่ตนเป็นสมาชิก

2. การมีงานอดิเรก (Hobby) หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรมของตนในเวลาว่าง หรือเป็นการพักผ่อนหรือการมีงานอดิเรก ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้เองโดยลำพังคนเดียว

3. การทำงานมีรายได้ (Work) หมายถึง การที่ผู้สูงอายุมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้ ไม่ว่าจะเป็นงานประจำ งานพิเศษ ทำไร่ ทำนา ทำสวน ทำเครื่องจักรสาน หรืองานชั่วคราวก็ได้

4. การส่งเสริมสุขภาพพลานามัย หมายถึง การจัดกิจกรรมที่จะช่วยส่งเสริมสุขภาพอนามัยสำหรับผู้สูงอายุ เนื่องจากวัยสูงอายุเป็นวัยที่ต้องการดูแลในด้านสุขภาพอนามัยเป็นพิเศษ การจัดกิจกรรมด้านนี้ ได้แก่ การวัดความดันโลหิต การออกกำลังกาย กิจกรรมนันทนาการต่างๆ เป็นต้น

5. การพัฒนาท้องถิ่นและสังคม หมายถึง การที่ผู้สูงอายุได้เข้ามามีบทบาทในการเป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาสังคม ทั้งในระดับของชุมชนและระดับสังคม เช่น การที่ผู้สูงอายุร่วมกันพัฒนาวัดและโรงเรียน การรณรงค์ต่อต้านการสูบบุหรี่ การจัดงานเฉลิมพระเกียรติในวโรกาสต่างๆ เป็นต้น

ลักษณะการจัดกิจกรรม พญณินท์ เหลืองไพบูลย์ (2539 อ้างอิงจาก แสง ขาวแก้ว, 2543) ได้อธิบายไว้ว่า การดำเนินการจัดกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุนั้น นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ที่กล่าวข้างต้นแล้วนั้น กิจกรรมนั้นควรจะเป็นกิจกรรมที่ใช้เวลาพอสมควรไม่นานจนเกินไปและควรต้องให้ทั้งความสนุกสนานและก่อให้เกิดประโยชน์สามารถตอบสนองความต้องการและปัญหาพื้นฐานของผู้สูงอายุได้เป็นอย่างดีและควรจะเน้นกิจกรรมที่จะช่วยให้ผู้สูงอายุนั้นอยู่ในครอบครัวของตนและสังคมได้อย่างมีความสุข กิจกรรมต่างๆเหล่านี้ ได้แก่

1. กิจกรรมด้านสุขภาพ เช่นการตรวจสุขภาพ การทดสอบสมรรถภาพของร่างกาย การทดสอบร่างกาย การให้ความรู้ในเรื่องของการปฏิบัติตนให้พ้นจากโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ การออกกำลังกายเพื่อสุขภาพ ความรู้เกี่ยวกับการใช้ยาเบื้องต้นและความรู้ที่เกี่ยวกับโรคของผู้สูงอายุ ตลอดจนการให้ความรู้เรื่องของการอยู่ร่วมกันในครอบครัวระหว่างเครือญาติและการเตรียมใจให้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายในด้านต่างๆ เป็นต้น

2. กิจกรรมด้านการศึกษาตามความสนใจและความถนัด เช่น การศึกษาในเรื่องพระพุทธศาสนา การศึกษาเรื่องพระเครื่องในสมัยต่างๆ การศึกษาที่เกี่ยวกับความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานที่ตนเองเคยทำอยู่ในอดีต

3. กิจกรรมนันทนาการ ได้แก่ กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมความพร้อมของร่างกายในด้านต่างๆ ตามวัยของผู้สูงอายุ เช่น การเล่นดนตรีและนาฏศิลป์ การเล่นละครย่อย การร้องรำทำเพลง ประกอบการออกกำลังกายทั้งในร่มและกลางแจ้ง เป็นต้น

4. กิจกรรมด้านวัฒนธรรม ได้แก่ การจัดให้มีงานในโอกาสต่างๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่วันสงกรานต์ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการผ่อนคลายอารมณ์และได้มีโอกาสสนุกสนานรื่นเริงเหมือนบุคคลกลุ่มอื่นๆ

5. กิจกรรมด้านศาสนา ได้แก่ การจัดให้มีการทำบุญ การประกอบพิธีทางศาสนา เช่น การจัดให้มีการนิมนต์พระมาเทศน์ การจัดบำเพ็ญกุศลในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ทางศาสนาพุทธ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา เป็นต้น

6. กิจกรรมด้านเผยแพร่ความรู้ ได้แก่ การเผยแพร่ความรู้ในเรื่องข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ การจัดบรรยายและสัมมนาในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ โดยการเชิญวิทยากรจากภายนอกที่มีคุณวุฒิมาบรรยายเป็นครั้งคราว เป็นต้น

7. กิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม ได้แก่ การจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีบทบาทในการพัฒนาสังคม เช่น จัดให้มีการทำความสะอาดวัดและศาสนสถานในโอกาสวันสำคัญต่างๆ ของชาติ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันรัฐธรรมนูญ วันฉัตรมงคล เป็นต้น

8. การจัดทัศนศึกษาออกสถานที่ ได้แก่ การเจ็ดนำเที่ยวตามสถานที่แหล่งท่องเที่ยวและโบราณสถานที่สำคัญในต่างจังหวัด ซึ่งทำให้เกิดความสามัคคีและความสนุกสนานรื่นเริงระหว่างสมาชิกด้วยกัน

9. กิจกรรมด้านการฝึกอาชีพ เป็นกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมรายได้และเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์สำหรับผู้สูงอายุ เช่น การทำไม้จิ้มฟัน การทำดอกไม้จันทน์ การทอผ้าไหม การปักชื้อและฉลุลายเสื่อ การทำงานประดิษฐ์ เป็นต้น

10. กิจกรรมอื่นๆ เช่น การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุเป็นครูสอนพิเศษ การประพันธ์บทเพลงและนวนิยาย การออกแบบและตกแต่งเสื้อผ้า เป็นต้น การดำเนินกิจกรรมของชมรมผู้สูงอายุถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดของชมรมผู้สูงอายุและในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการดำเนินกิจกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานชมรมผู้สูงอายุ อันเป็นแรงบันดาลใจให้ผู้สูงอายุอยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมอื่นๆ เพื่อช่วยเหลือสังคมต่อไป

3. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ

กระทรวงสาธารณสุขได้ตระหนักถึงปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุจึงได้มีหนังสือที่ สธ.0216/0203/ว 864 ลงวันที่ 29 ธันวาคม 2532 ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัดเสนอแนวทางให้แต่ละจังหวัดดำเนินการสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุในชุมชน เพื่อให้ชมรมเป็นจุดรวมในการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุเพื่อให้สมาชิกได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันร่วมกันแก้ปัญหา

ในกลุ่มและเสนอแนะให้ชมรมผู้สูงอายุที่ไม่มีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ถ้าหากต้องการมีฐานะเป็นนิติบุคคล ต้องจดทะเบียนต่อทางราชการเป็นสมาคม โดยกลุ่มผู้สูงอายุควรร่วมมือกันจัดตั้งชมรมขึ้นและยึดแนวความคิดว่าชมรมเป็นของผู้สูงอายุร่วมกันจัดตั้งเพื่อผู้สูงอายุอันจะเป็นประโยชน์แก่กลุ่มผู้สูงอายุและสังคมต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2535)

วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ

1. เพื่อให้ผู้สูงอายุดำเนินการรวมกลุ่ม หรือการจัดตั้งชมรมโดยภาครัฐช่วยเหลือสนับสนุน
2. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการพบปะสังสรรค์แลกเปลี่ยนเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านสุขภาพอนามัยทั้งทางร่างกายและจิตใจ
3. เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสดำเนินการในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม
4. เพื่อร่วมกันแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับอาชีพ การพัฒนาตนเอง การส่งเสริมสุขภาพและถ่ายทอดความรู้ด้านวัฒนธรรมแก่คนรุ่นหลัง
5. เพื่อให้ผู้สูงอายุมีการออกกำลังกายที่ถูกต้องร่วมกันในสถานที่จัดตั้งชมรม หรือสถานที่จัดกิจกรรมและความรู้ในเรื่องการส่งเสริมสุขภาพอนามัย

แนวทางการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ

1. จัดตั้งคณะกรรมการชมรม เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่องทำการคัดเลือกจากสมาชิกให้เป็นคณะกรรมการพร้อมกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของคณะกรรมการแต่ละคนประมาณ 8-10 คน คณะกรรมการจะประกอบด้วยตำแหน่งต่างๆ ได้แก่ ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ เหรัญญิก นายทะเบียน เลขานุการ และตำแหน่งอื่นๆ ตามที่คณะกรรมการเห็นสมควร ซึ่งคณะกรรมการควรเป็นบุคคลที่มีความเป็นผู้นำ มีความสนใจในกิจกรรมของชมรมโดยที่คณะกรรมการมีหน้าที่ ดังนี้
  - 1.1 ชักชวนสมาชิกฟังคำบรรยายหรือจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์
  - 1.2 กำหนดระเบียบข้อบังคับของชมรม
  - 1.3 กำหนดคุณสมบัติและสิทธิของสมาชิกชมรม
  - 1.4 เก็บรักษาเงินบำรุงและสิ่งของชมรมที่กำหนดไว้
  - 1.5 ดำเนินกิจกรรมตามวัตถุประสงค์ของชมรมที่กำหนดไว้
2. ตั้งชื่อชมรมและสถานที่ตั้งชมรม เช่นศาลา วัด สถานีนอนามัย เป็นต้น
3. สมาชิกชมรม
  - 3.1 มี 3 ประเภท

3.2 การเป็นสมาชิก โดยการสมัครเป็นสมาชิกตามระเบียบข้อบังคับทั้งนี้จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการก่อน

3.3 การลงทะเบียนบุคคลที่สมัครเป็นสมาชิกชมรมจะต้องชำระค่าลงทะเบียนตามระเบียบข้อบังคับของชมรมที่กำหนดไว้

4. สิทธิของสมาชิก

4.1 ได้รับบริการจากชมรม

4.2 เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมของชมรม

4.3 ร่วมประชุมและแสดงข้อคิดเห็นเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมใน

ชมรม

5. หน้าที่ของสมาชิก

5.1 ชำระค่าบำรุงชมรม

5.2 สนับสนุนกิจกรรมในชมรม

5.3 ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับชมรม

5.4 มีส่วนในการพัฒนาชมรม

6. การขาดจากการเป็นสมาชิก ได้แก่ ตาย ลาออก ขาดจากสมาชิกตามมติคณะกรรมการเห็นสมควร

7. เงินบำรุงของชมรม ชมรมจำเป็นต้องมีกองทุนเพื่อไว้ใช้จ่ายในเวลาจำเป็น เช่น นำมาพัฒนาชมรมหรือใช้กิจกรรมให้บริการแก่สมาชิก เช่น ไปทัศนศึกษา ช่วยเหลือผู้ยากจน โดยมีแหล่งหาเงินบำรุงจาก สมาชิกชมรม สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร องค์กรเอกชน การรับบริจาค จัดกิจกรรมผู้สูงอายุ

8. การเงินการบัญชี

8.1 เงินสดหรือเอกสารสิทธิของชมรมต้องนำฝากไว้กับธนาคารหรือสถาบันการเงินที่

มั่นคง

8.2 การจ่ายเงินต้องมีลายมือชื่อประธานกรรมการหรือคณะกรรมการตามที่กำหนดไว้

8.3 การสั่งจ่ายเงิน ประธานสามารถสั่งจ่ายได้ตามระเบียบข้อบังคับของชมรม แต่ถ้าจำนวนมาก จะต้องผ่านความเห็นชอบจากมติการประชุมของคณะกรรมการชมรม

9. การจัดกิจกรรมของชมรม

9.1 ให้บริการตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขหรือหน่วยเคลื่อนที่ทุก 6 เดือน

9.2 ให้มีการบริหารร่างกาย สัปดาห์ละ 1-2 ครั้งหรือทุกวัน

9.3 ให้ความรู้ทั่วไปและส่งเสริมความรู้ในเรื่องโรคของผู้สูงอายุ

9.4 ส่งเสริมสุขภาพจิต โดยนัดให้มาพบปะสังสรรค์กันในชมรม จัดทัศนศึกษาตามความเหมาะสม หรือรวมกลุ่มปฏิบัติธรรม เป็นต้น

9.5 จัดให้ผู้สูงอายุมีโอกาสถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมแก่เด็กรุ่นใหม่ เช่นดนตรี งานฝีมือ ประเพณีต่างๆ เป็นต้น

9.6 จัดกิจกรรมให้ตามถนัดและเหมาะสม เช่น ทำความสะอาดบริเวณวัดหรือสถานที่ชมรม งานจักสาน งานประดิษฐ์ของใช้จากวัสดุต่างๆ จัดทำสวนสมุนไพร ช่วยกิจกรรมทางศาสนา จัดดูแลเลี้ยงเด็กในหมู่บ้าน

9.7 ส่งเสริมให้มีกิจกรรมในวันผู้สูงอายุแห่งชาติ เช่น ประกวดสุขภาพผู้สูงอายุจัดพิธีเคารพผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ หรือวันเทศกาลที่เหมาะสม

9.8 ให้การสงเคราะห์ในกรณีผู้สูงอายุเป็นผู้มีรายได้น้อยหรือไร้ที่พึ่ง

9.8.1 ชมรมให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกเมื่อยามเจ็บป่วย

9.8.2 สมาชิกชมรมนัดไปเยี่ยมสมาชิกที่ขาดการติดต่อ

9.9 ให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านสาธารณสุขมูลฐานในชุมชนตามความเหมาะสม

10. การดำเนินการของชมรมผู้สูงอายุ

10.1 หลักการของชมรม

10.1.1 จะพัฒนาก้าวหน้าเป็นประโยชน์แก่ตัวผู้สูงอายุเองและสังคมอยู่ที่การดำเนินงานของชมรมอันมีราชการเป็นแกนนำ

10.1.2 ชมรมควรดำเนินการอันจะเป็นประโยชน์มาสู่ตัวผู้สูงอายุเองและชุมชนที่อยู่อาศัย

10.1.3 ชมรมควรยึดหลักการพึ่งตนเอง ไม่ควรหวังพึ่งภาครัฐหรือหน่วยงานอื่นจนเกินไป นอกจากเรื่องวิชาการหรือเทคนิคซึ่งไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

10.2 ชมรมดำเนินการเรื่องการเพิ่มเติมความรู้และความชำนาญให้แก่สมาชิกในเรื่องอันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันและอาชีพ

10.3 ชมรมควรดำเนินการในเรื่องที่เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ในชุมชนของตนเพื่อนุรักษ์ไว้ซึ่งระเบียบ ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามของตน

10.4 ชมรมควรดำเนินการ อันเกี่ยวเนื่องกับสุขภาพอนามัยทางกายทางจิต เพื่อให้สมาชิกมีชีวิตยืนยาวอยู่อย่างมีความสุขทั้งทางกายและใจ

10.5 ชมรมควรติดต่อกับชมรมผู้สูงอายุอื่นๆ เพื่อพัฒนาตนเองและควรแจ้งลงทะเบียนไว้ที่สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน กระทรวงสาธารณสุข เพื่อจะได้รับการสนับสนุนในทางวิชาการพอสมควร

11. ประโยชน์ของชมรมผู้สูงอายุ

11.1 ทำให้มีโอกาสพบปะเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน ได้สนทนาปรับทุกข์เฉลี่ยสุข และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

11.2 ได้ร่วมกิจกรรมของชมรมซึ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เช่น การตรวจสุขภาพการออกกำลังกาย การทัศนจรร่วมกิจกรรมในวันสำคัญ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา

11.3 มีการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือกันภายในกลุ่มโดยอาจจะช่วยกันเองหรือขอให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาช่วย

11.4 กำลังใจและสุขภาพจิตดีขึ้นไม่รู้สึกลำบากใจ เพราะมีโอกาสพบปะเพื่อนและมีกิจกรรมร่วมกัน

11.5 เป็นจุดศูนย์รวมในการติดต่อกับหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาดูแลให้ความช่วยเหลือ เช่น หน่วยงานสาธารณสุขเข้ามาดูแลสุขภาพ หน่วยงานศึกษาเข้ามาให้ความรู้ ประชาสงเคราะห์เข้ามาดูแลทุกข์สุข

11.6 ได้ร่วมกันทำประโยชน์ให้สังคม เช่น การถ่ายทอดความรู้หรือศิลปวัฒนธรรมให้เยาวชน เป็นต้น

พัฒนาการของชมรมผู้สูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2535) ชมรมผู้สูงอายุเป็นองค์กรประชาชน หรือองค์กรชาวบ้านประเภทหนึ่ง ที่เริ่มต้นจากการรวมตัวของชาวบ้านตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปในรูปของกลุ่ม เพื่อดำเนินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม เพื่อสนองวัตถุประสงค์ของชุมชนหรือสนองวัตถุประสงค์ของทางราชการหรือหน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุนการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มที่จัดตั้งขึ้นนี้อาจจัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ คือ ไม่มีกฎหมายรองรับ แต่อาจมีระเบียบทางราชการ หรือระเบียบที่กลุ่มจัดทำขึ้นเองเพื่อใช้เป็นแนวทางดำเนินกิจกรรมของกลุ่มและกลุ่มที่เป็นทางการซึ่งจัดขึ้นมาโดยมีกฎหมายรองรับอาจเป็นนิติบุคคลหรือไม่เป็นนิติบุคคลก็ได้แล้วแต่กรณี (ไพรัตน์ เดชะรินทร์, 2527) การที่จะรวมตัวเป็นองค์กรชาวบ้านได้นั้น สมาชิก (ในที่นี้หมายถึงผู้สูงอายุ) ย่อมต้องมีแรงกระตุ้นหรือแรงจูงใจระดับหนึ่งผู้สูงอายุย่อมคิดว่าจะได้รับผลประโยชน์จากชมรมอย่างพึงพอใจ การรวมตัวกันเป็นกลุ่มจึงจะเกิดขึ้นก่อนที่จะพัฒนาการไปเป็นกลุ่มองค์กรชาวบ้านที่สมบูรณ์ โดยมีการพัฒนาการตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก มีเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดความสนใจร่วมกันและมีการพบปะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในเรื่องนั้น เมื่อมีผู้มีความคิดเห็นตรงกันเป็นจำนวนมากพอก็จะเริ่มมีการรวมกลุ่มกัน

ขั้นตอนที่สอง มีการอธิบายขยายความในเรื่องที่สนใจเกี่ยวกับเหตุที่ต้องทำผลที่ได้รับและบทบาทที่ควรดำเนินการ โดยในระยะแรกๆ การรวมกลุ่มกันยังไม่เป็นทางการ อาจมี

แกนนำหรือใครคนใดคนหนึ่งดำเนินการเพื่อกำหนดแนวปฏิบัติของกลุ่ม เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย เมื่อเห็นว่ามีความเป็นไปได้ก็

ขั้นตอนที่สาม มีการสร้างบรรทัดฐานเพื่อถือเป็นแนวปฏิบัติ รวมทั้งกำหนดแบบแผนของการกระทำต่อกันทางสังคม

ขั้นตอนที่สี่ เมื่อทุกคนยอมรับถึงแนวปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายก็จะมีการบรรจุคนลงในตำแหน่งหน้าที่ต่างๆ ตามความเหมาะสม นั่นคือ กลุ่มองค์กรชาวบ้านได้เกิดขึ้นแล้ว

และขั้นที่ห้า ดำเนินงานตามบรรทัดฐาน หรือตามแผนเพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมาย

แต่ผู้วิจัยคิดว่าการเกิดขึ้นขององค์กรชาวบ้านอาจมีกรณีอื่น ๆ อีกคือเกิดจากนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้เมืองค์กรเกิดขึ้น เช่น ชมรมผู้สูงอายุที่จัดตั้งขึ้นตามนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขและอาจเกิดจากการที่ชาวบ้านได้เดินทางไปเยี่ยมญาติยังหมู่บ้านอื่นๆ แล้วได้พบเห็นว่าการรวมตัวกันเป็นองค์กรแล้วเกิดผลดี เช่น ฅาปนกิจสงเคราะห์หมู่บ้าน เป็นต้น จึงนำมาพูดคุยกันกับคนอื่นๆ ทำให้มีการก่อร่างสร้างกลุ่มขึ้น ส่วนองค์กรที่ประสบความสำเร็จส่วนใหญ่มักจะจัดตั้งและดำเนินการตามนโยบายที่สั่งการจากเบื้องบน (Top-down) ชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้นทำให้ขาดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ขาดความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า และการดำเนินการขององค์กรไม่ได้ตอบสนองความต้องการของชาวบ้านด้วย (อคิน รพีพัฒน์, 2531) ได้อธิบายว่า การที่ผู้นำที่เป็นทางการหรือเจ้าหน้าที่ราชการชักชวนชาวบ้านให้มาร่วมในกิจกรรมการพัฒนาท้องถิ่น จะเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมของชาวบ้านไม่ได้ เพราะชาวบ้านอาจมาร่วมกิจกรรมต่างๆ เพราะด้วยความเกรงใจหรือเกรงกลัว ดังนั้น ลักษณะความเป็นผู้นำของผู้ริเริ่มก่อตั้งองค์กรน่าจะมีผลต่อความสำเร็จความสำเร็จความล้มเหลวของชมรมผู้สูงอายุ แต่ที่ชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ไม่มีผลงานที่เด่นชัด เป็นเพราะชมรมผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ถูกก่อตั้งโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล การก่อตั้งโดยรัฐบาลหรือบุคคลภายนอกชุมชนทำให้ชาวบ้านขาดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและเมื่อรัฐบาลถอนการช่วยเหลือหรือสนับสนุนแล้วก็จะทำให้ประชาชนไม่สามารถบริหารจัดการต่อไปได้ ทำให้โครงการหรือการดำเนินการขาดความยั่งยืน องค์กรประกอบของชมรมผู้สูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2535) ชมรมผู้สูงอายุในฐานะที่เป็นองค์กรชาวบ้านที่ประสบความสำเร็จ เมืองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ คือ

1. มีอุดมการณ์ร่วมกัน หมายถึงการมีทัศนคติต่อโลก ต่อสังคม ต่อชุมชนร่วมกันมีความเข้าใจตรงกันว่าตนอยู่ในส่วนใดของความสัมพันธ์ทางสังคมในระดับต่างๆ อุดมการณ์นับได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ยึดเหนี่ยวทิศทางของการรวมกลุ่มกันเอาไว้ ยิ่งถ้าสามารถกำหนดเป้าหมายระยะยาวหรือวิสัยทัศน์ได้ ก็ยิ่งทำให้องค์กรชาวบ้านนั้นๆ มีอุดมการณ์ในการรวมตัวกันได้ดียิ่งขึ้น

2. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ร่วมกันว่าเป้าหมายที่จะเดินไปข้างหน้า นั้นชมรมทำไปเพื่ออะไร

3. การมีผลประโยชน์ร่วมกันและการกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม และทั่วถึง ชมรมผู้สูงอายุต้องสร้างข้อมูลให้เกิดการรับรู้ทั่วไปว่า ผลประโยชน์ของการรวมตัวกันเป็น ชมรมคืออะไร

4. คนเป็นองค์ประกอบสำคัญขององค์กรชาวบ้าน ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ผู้นำ สมาชิก และชาวบ้านทั่วไป โดยเริ่มแรกอาจจะยังแยกไม่ออกใครจะอยู่ในฐานะใด ทุกคนจะมารวมกลุ่มกัน พูดคุยกันในปัญหาที่ประสบร่วมกัน และหาวิธีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เมื่อพูดคุยกัน หลายๆ ครั้ง ก็จะเกิดผู้นำตามธรรมชาติขึ้นมา โดยกลุ่มคนที่เหลือเห็นพ้องต้องกันว่าเขาควรเป็นผู้นำ ดังนั้น กลุ่มคนที่เหลือก็จะเป็นสมาชิกของชมรม หลังจากมีผู้นำชมรมเกิดขึ้น คนที่ไม่ได้สมัครใจมาร่วม กิจกรรมของชมรม ก็จะเป็นชาวบ้านทั่วไป ซึ่งอาจจะมีส่วนทั้งช่วยสนับสนุนหรือขัดขวางการ ดำเนินงานของชมรมได้ ถ้าชาวบ้านเห็นด้วยกับกิจกรรมของชมรม ก็จะมีการสนับสนุนทุกรูปแบบทั้ง ทางร่างกาย แรงใจและช่วยประชาสัมพันธ์ให้กับชมรมได้อีกด้วย รวมถึงพร้อมจะเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกับชมรมในองค์ประกอบที่สี่นี้ถือว่า ผู้นำเป็นผู้กุมความอยู่รอดขององค์กรชาวบ้าน หากผู้นำได้รับการยอมรับมีบารมี มีความสามัคคี มีการปฏิบัติดี มีความสามารถและคิดถึงส่วนรวมจริงๆ ก็จะสามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จ และมีความเข้มแข็ง ซึ่ง สัมพันธ์ เตชะอธิก และคณะ (2540) ได้แบ่งผู้นำออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

ประเภทแรก ผู้นำทางความคิดพัฒนาคนโดยใช้หลักอริยสัจ 4 ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคเน้นให้ชาวบ้านรู้จักตนเอง รู้จักปัญหา รู้จักลดทอนบายมุข อยากรู้พึ่งตนเอง จนนำไปสู่การ ร่วมกิจกรรมการพัฒนา

ประเภทที่สอง คือผู้นำทางศีลธรรม

ประเภทที่สาม ผู้นำทางด้านอาชีพ

ประเภทที่สี่ ผู้นำทางการพูด

ประเภทที่ห้า ผู้นำที่สามารถประยุกต์งานราชการกับเป้าหมายเพื่อ ชาวบ้านได้

ประเภทที่หก ผู้นำทางการประสานทรัพยากรภายในและภายนอกชุมชน

ในอดีตที่ผ่านมาพบว่า กรณีของชมรมผู้สูงอายุ ผู้นำจะมีคุณงามความดีมี จิตใจมุ่งเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างแท้จริง ซึ่งแตกต่างจากองค์กรอื่นๆ โดยเฉพาะองค์กรทางด้านธุรกิจ เอกชนหรือองค์กรของรัฐบาลที่บางครั้งเราจะพบได้ว่า ผู้นำคือคนที่พูดเก่ง ฉลาด รู้จักเอาตัวรอด แต่ เขาอาจจะไม่ใช่คนดีก็ได้ องค์กรชาวบ้านอื่นๆ ก็เช่นกัน บางครั้งชาวบ้านอาจจะไม่ได้คำนึงว่า ผู้นำตน นั้นเป็นคนเก่งหรือไม่ แต่ที่ชาวบ้านมารวมกลุ่มกิจกรรมอาจจะเพราะผู้นำมีการจัดการที่มี

ประสิทธิภาพก็เป็นไปได้ ในส่วนของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุจะมีหลักการหรือแนวคิดที่ ชมรมผู้สูงอายุ จะดำรงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกร่วมมือกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งทางด้านความคิด การวางแผน การตัดสินใจการปฏิบัติและการติดตามประเมินผล ตลอดจนมีสิทธิ์จะได้รับประโยชน์จากชมรม ซึ่งถ้า มีการร่วมมือกันตามเงื่อนไขดังกล่าว ก็จะทำให้ชมรมผู้สูงอายุสามารถดำเนินการไปตามจุดมุ่งหมาย วัตถุประสงค์และแผนที่วางไว้ แต่อย่างไรก็ตามมีสมาชิกชมรมผู้สูงอายุเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นที่ได้มี บทบาทในการร่วมคิด ร่วมทำงานกับชมรมฯ สมาชิกที่เหลืออาจจะเข้าร่วมกิจกรรมบ้างเป็นครั้งคราว หรือเป็นเพียงบางกิจกรรม และบางส่วนก็อาจเฝ้าดูอยู่เฉยๆ ซึ่งกลุ่มหลังจะมีมากกว่ากลุ่มอื่น

5. คือการบริหารจัดการ ซึ่งถือเป็นเรื่องชี้ขาดความเข้มแข็งของชมรมผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการบริหารการเงินและบุคลากร จะต้องมีการจัดการที่เป็นระเบียบและมีประสิทธิภาพ ซึ่ง การบริหารจัดการจะดีหรือไม่ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถทางการบริหารของผู้นำ ซึ่งในประเด็นนี้ สัมพันธ์ เตชะอธิก (2540) มองว่า การบริหารจัดการที่ดีนั้นจะต้องประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ คือ

1. การตัดสินใจร่วมกัน นับเป็นหัวใจสำคัญของการรวมตัวกันเป็นชมรม ผู้สูงอายุเพราะถ้าหากสมาชิกไม่มีโอกาสตัดสินใจด้วยความเป็นเจ้าของชมรมฯ สมาชิกชมรมก็จะขาด ความตระหนักและขาดการช่วยกันประคับประคอง แต่จะปล่อยให้ขึ้นอยู่กับผู้นำว่าจะนำไปใน ทิศทางใดกลายเป็นชมรมฯ จะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้นำ ดังนั้นการทำอะไรที่สำคัญๆ ในชมรมผู้สูงอายุ จึง ต้องให้สมาชิกในชมรมฯ มีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย มิใช่ปล่อยให้ผู้นำตัดสินใจเพียงผู้เดียว

2. ชมรมผู้สูงอายุควรมีโครงสร้างองค์การและกำหนดบทบาทหน้าที่ที่ ชัดเจนซึ่งชมรมผู้สูงอายุโดยทั่วไปมีโครงสร้างจัดไว้เป็นรูปแบบคือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ ประชาสัมพันธ์ ปฏิคม เภรณญิก และกรรมการอื่นๆ มีการแบ่งบทบาทหน้าที่กัน ซึ่งโครงสร้างนี้อาจมี ความยืดหยุ่นได้สำหรับชมรมผู้สูงอายุไปสู่ความสำเร็จได้ดีเช่นกัน

3. สถานที่และวัสดุอุปกรณ์ ชมรมผู้สูงอายุควรมีสถานที่เพื่อเป็นศูนย์กลาง ของการรวมตัวกันสำหรับพบปะพูดคุย ประชุมและจัดกิจกรรมต่างๆ ของชมรม

4. การมีกฎ กติการ่วมกัน เพื่อยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติและเป็นข้อตกลง ร่วมกันการที่คนหลายคนมารวมกลุ่มกัน ย่อมมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันหรือขัดแย้งกัน ทักษะและ การยอมรับกฎ กติการ่วมกัน จึงสำคัญต่อการปฏิบัติและความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ

5. การสื่อสารระหว่างผู้นำกับสมาชิกของชมรมผู้สูงอายุ จะต้องมีความถี่และ เป็นระบบในหลายรูปแบบ เช่น การจัดประชุมชี้แจงแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อสรุป ร่วมกันการแจ้งข้อมูลข่าวสารผ่านหอกระจายข่าว การประชุมแกนนำองค์กร การกระจายข้อมูลต่อใน กลุ่มย่อยการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมระหว่างผู้นำและสมาชิกในการส่งต่อและรับ ข้อมูลข่าวสารความรู้ระหว่างกัน เป็นต้น การสื่อสารนี้มีความสำคัญในการช่วยให้เกิดการรับรู้เข้าใจ

และร่วมมือกันมากขึ้น หากไม่มีการสื่อสารหรือมีการสื่อสารน้อย หรือสื่อสารไขว้เขวจากความเป็นจริง ผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นไม่ได้หรือเป็นไปได้ยาก

6. การควบคุมตรวจสอบผลการดำเนินการ เมื่อมีการแบ่งบาทหน้าที่กัน แล้วการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุต้องมีการควบคุมตรวจสอบกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีการรับรู้กันอย่างใสโปร่งใส และทราบถึงผลการดำเนินงานของชมรมว่าเป็นไปอย่างไรและใครเป็นผู้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินงานนั้นมากน้อยเพียงใด ซึ่งแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับการศึกษาของ นลินี ต้นธูนิศย์ (2538) ที่พบว่า ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จและความล้มเหลวขององค์กรชาวบ้าน คือ การบริหารจัดการของผู้นำ ส่วนจะบริหารได้ดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ

1. การมีวัตถุประสงค์ขององค์กรชาวบ้านที่ชัดเจน
2. การมีระบบการบริหารจัดการที่ดี
3. มีการแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกอย่างยุติธรรม
4. มีการวางแผนที่ดี
5. สามารถประสานกับแหล่งทุน แหล่งวิชาการและชุมชนได้ เพื่อการ

สนับสนุนองค์กรชาวบ้านในด้านต่างๆ

12. ความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ

การวิเคราะห์หรืออธิบายความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ อาจมองได้หลายมิติ เช่น (สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน, 2535)

- 12.1 ความเจริญเติบโตของชมรมและประสิทธิภาพผลของชมรม
- 12.2 ความเป็นประชาคม
- 12.3 ความสามารถในการจัดการกับปัญหาของชมรม
- 12.4 พฤติกรรมของชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น

ความเจริญเติบโตของชมรมผู้สูงอายุ ซึ่งดูจากขนาดของสมาชิกเกี่ยวข้องกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชมรม ชมรมที่ใหญ่จะต้องมีระบบการติดต่อสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพ จึงจะทำให้สมาชิกสามารถรวมตัวกันได้ภายใต้จุดมุ่งหมายเดียวกัน นอกจากนี้ขนาดของชมรมผู้สูงอายุและจำนวนสมาชิกในชมรมมักจะเกี่ยวพันกับความสามัคคีของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุซึ่งหมายถึงการดึงดูดผูกพันของสมาชิกที่มีต่อชมรมฯ และพลังของสมาชิกเป็นรายบุคคลที่ยังคงความแข็งขันในชมรมฯ และยับยั้งไม่ให้เกิดการขาดจากการเป็นสมาชิกของชมรมฯ การที่สมาชิกชมรมฯ มีความสามัคคีรวมกัน มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานหรือมีโอกาสรวมตัวกันเพื่อที่จะตอบสนองความต้องการของสมาชิกชมรมฯ ชมรมผู้สูงอายุต้องมีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก เพราะชมรมที่ใหญ่จะมีความสามัคคีรวมตัวกันน้อยและมีแนวโน้มที่จะไม่บรรลุเป้าหมาย

ความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุยังเกี่ยวข้องกับความเป็นประชาคมของชมรมผู้สูงอายุคือ เป็นเครือข่ายกลุ่มผู้สูงอายุที่เชื่อมระหว่างรัฐกับปัจเจกชน โดยมีจุดเด่นคือ ไม่ยอมให้รัฐครอบงำแม้จะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐและทำงานร่วมกับรัฐได้ ไม่เน้นความขัดแย้ง แต่เน้นการประสานความร่วมมือ เป็นการรวมกลุ่มกันอย่างสมัครใจ ไม่บังคับ สามารถเข้าออกจากการเป็นสมาชิกได้อย่างเสรีการเคลื่อนไหวอุดมการณ์ประชาสังคม ทำให้ผู้สูงอายุเลิกถามเรื่องจะสร้างระบบบริการสาธารณสุขของรัฐให้ดีได้อย่างไร เลิกคิดหาวิธีการแก้ปัญหาของการสาธารณสุขไทย ตรงกันข้ามการรักษาพยาบาลโดยโรงพยาบาลจะเล็กลง เมื่อประชาชนหรือผู้สูงอายุมีสุขภาพดีสามารถดูแลสุขภาพของตนเองได้ จึงมีความจำเป็นที่ผู้สูงอายุจะต้องมีความตระหนักร่วมกัน

ในการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชมรมผู้สูงอายุเพื่อสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ความเป็นประชาคมเป็นขุมพลังนำสู่สังคมสุขภาพ การคลี่คลายความทุกข์ในด้านต่างๆ ของคนไทย ต้องมาจากการร่วมคิดร่วมทำจากทุกฝ่ายในสังคม จึงจะสามารถเกิดผลที่ครอบคลุมมิติของชีวิตในคนทุกคนได้อย่างแท้จริง ดังนั้นชมรมผู้สูงอายุจะสามารถสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุได้หรือไม่ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความเป็นประชาคมของชมรมฯ ในทำนองกลับกันอุปสรรคต่อการดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุและประชาคมคือ วัฒนธรรมแบบตัวใครตัวมัน หรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าส่วนรวม หรือคิดแต่เพียงว่าตนเองถูกต้องและยึดวัฒนธรรมแบบบนลงล่าง (Top-down) ซึ่งเป็นการสั่งการของผู้ที่อยู่เบื้องบนหรือผู้มีอำนาจ วัฒนธรรมที่ขาดความสัมพันธ์ในแนวราบ วัฒนธรรมที่ชอบใช้อำนาจและสยบยอมต่ออำนาจ ระบบอุปถัมภ์หรือระบบศักดินาที่เป็นบ่อเกิดของการเรียนรู้ที่รับฟังจากผู้อื่นแต่ฝ่ายเดียวไม่ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และวัฒนธรรมจากการคิดและการรับผิดชอบร่วมกันในด้านความสามารถจัดการกับปัญหาของชมรมผู้สูงอายุ

เนื่องด้วยชมรมผู้สูงอายุเป็นกลุ่มคนที่มาร่วมกัน ย่อมมีโอกาที่จะมีความคิดเห็นไม่ลงรอยกัน สาเหตุอาจเนื่องมาจากการ ขาดแคลนทรัพยากรของชมรมฯ ทำให้เกิดการช่วงชิงทรัพยากร หรือจากการที่ชมรมมีวัตถุประสงค์ ไม่สอดคล้องกัน ไม่มีระบบการสื่อสารที่ดีทำให้การปิดเบือนข่าวสาร การไม่ได้รับข่าวสารต่างๆ ตามความเป็นจริง ดังนั้นความสามารถในการจัดการกับปัญหาเหล่านี้ของชมรมก็เป็นตัวชี้วัดความสำเร็จ ของชมรมได้

นอกจากนี้วิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่ม ชมรมควรใช้ประโยชน์จากความแตกต่างระหว่างบุคคลและระบบการให้รางวัลที่เหมาะสม เช่น ไม่ให้รางวัลเฉพาะผู้ใกล้ชิดและเมื่อจำเป็นต้องจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ควรเลือกใช้แบบชนะทุกฝ่าย (Win-Win Resolution) ด้วยการร่วมมือ (Collaboration) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) ส่วนในด้านพฤติกรรมของชมรมผู้สูงอายุสามารถอธิบายความสำเร็จของชมรมได้ด้วยบุคลิกภาพและลักษณะของสมาชิกชมรมและภาวะการณ์เป็นผู้นำของสมาชิกชมรมผู้สูงอายุทุกคน พบว่าบุคลิกลักษณะของบุคคลมีความสัมพันธ์กับทัศนคติของชมรมและพฤติกรรม กล่าวคือบุคลิกลักษณะของสมาชิกชมรมที่ชอบ

แสดงออก (Extrovert) ช่วยเหลือตนเองได้และมีความเป็นอิสระไม่ต้องขึ้นต่อใคร เป็นลักษณะที่ส่งผลดีต่อชมรม ผู้สูงอายุ ในทางตรงกันข้ามสมาชิกที่มีบุคลิกลักษณะที่เป็นอัตนิยมชอบครอบงำผู้อื่น เป็นลักษณะ ที่ส่งผลในทางลบต่อชมรมผู้สูงอายุ (สัมพันธ์ เตชะอริก, 2540)

แต่เมื่อมองโดยสรุปในภาพรวมจะเห็นได้ว่า ภาวการณ์เป็นผู้นำของสมาชิกชมรม มีผลต่อความสำเร็จของชมรมผู้สูงอายุ เนื่องจากหากผู้บริหารของชมรมผู้สูงอายุมีภาวการณ์เป็นผู้นำ ย่อมมีการแสดงออกที่เหมาะสมกับบทบาทของตน ทำให้ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สมาชิกชมรมทุกคน ยอมรับและตัวผู้บริหารเองก็จะต้องมีบทบาทของภาวการณ์เป็นผู้นำชมรมเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุก็จะราบรื่น สามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ชมรมผู้สูงอายุจึงถูกตั้งขึ้น ถึงแม้ว่าจะไม่ได้เน้นการแก้ไขปัญหาความยากจน เหมือนองค์กรชาวบ้านอื่นๆ แต่ชมรมผู้สูงอายุก็มีบทบาทหน้าที่เป็นไปตามสิ่งที่ผู้สูงอายุปรารถนา โดยยึดหลักความเอื้ออาทรต่อกันคิดร่วมกัน โดยมีข้อสังเกตว่าถ้าชมรมผู้สูงอายุตั้งอยู่ในส่วนตัวมักจะ มีบทบาทในเรื่องการหารายได้ให้แก่ผู้สูงอายุ (บรรลุ ศิริพานิช, 2539) ส่วนชมรมผู้สูงอายุที่ก่อตั้งตาม นโยบายของกระทรวงสาธารณสุขก็มุ่งเน้นการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุและเพื่อตอบสนองผู้สูงอายุ โดยส่วนใหญ่ที่มีปัญหาสำคัญคือปัญหาสุขภาพ (มาลินี วงษ์สิทธิ์, 2542)

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการฉาบงเคราะห์ผู้สูงอายุ

1. ความเป็นมาของการฉาบงเคราะห์ผู้สูงอายุ

การฉาบงเคราะห์เป็นคำที่รู้จักกันมานานแล้วประมาณ 300 กว่าปี (ตั้งแต่ ศตวรรษที่ 17) โดยมีพื้นฐานแนวคิดจากการให้ความช่วยเหลือกันเมื่อมีการประสบภัยพิบัติ ประกอบ กับความเจริญของสังคม ในระยะแรกนั้นแนวความคิดเกี่ยวกับการฉาบงเคราะห์เริ่มจัดตั้งขึ้นที่ แหล่งอุตสาหกรรมยุโรปตะวันตก ซึ่งเนื่องมาจากคนงานได้รับค่าจ้างแรงงานในอัตราค่อนข้างต่ำ ดังนั้นเมื่อเจ็บป่วยหรือเสียชีวิตก็จะนำความเดือดร้อนสู่ครอบครัว การฉาบงเคราะห์เป็น รูปแบบหนึ่งของการประกันสังคม ซึ่งเจ้าชายบิสมาร์ค อดีตนายกรัฐมนตรีแห่งประเทศเยอรมัน เป็นผู้ริเริ่มและมีบทบาทสำคัญในการจัดระบบประกันสังคม จัดให้มีการประกันการเจ็บป่วยในปี พ.ศ. 2426 การประกันการทุพพลภาพและชราภาพในปี พ.ศ. 2432 พร้อมกันไปด้วย ต่อมาการ ประกันสังคมจัดให้มีในประเทศต่างๆ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส ในเอเชียมีประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศแรกที่ จัดให้มีการประกันสังคม ต่อมาได้แพร่กระจายในประเทศต่างๆ ทั่วโลก (ธัญฐ ปกครองบ้าน, 2545: 23)

สำหรับประเทศไทย การฉาบงเคราะห์ พบว่า เมื่อมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้าน หรือชุมชนที่มีไข้ เมืองหลวงนั้น ถ้าย้อนไปดูในอดีตจะเห็นได้ว่าญาติพี่น้อง หรือทุกคนในชุมชนหรือ

หมู่บ้านจะช่วยกัน ในการจัดการศพของผู้ตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นข้าวสาร อาหารต่างๆเพื่อนำมาประกอบเลี้ยงผู้ที่เดินทางมาร่วมเคารพศพและไว้อาลัยเป็นครั้งสุดท้าย ส่วนที่ไม่ได้นำอะไรไปช่วยเหลือ ก็จะช่วยลงแรงช่วยเหลือในด้านต่างๆ งานงานศพเสร็จจุลวงโดยเฉพาะในวัน เเผศพทุกคนจะช่วยกันนำไม้พินไปสุ่มในเชิงตะกอนเพื่อเผาศพผู้ตาย ซึ่งกระทำกันสืบทอดกันมาทุกภาค ของประเทศและเป็นเวลายาวนานปัจจุบันแม้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามามีส่วนร่วมช่วยทุกคนในสังคม แต่ ยังมีอีกหลายท้องที่ที่คงความเป็นเอกลักษณ์ดังกล่าวอยู่บ้าง ซึ่งส่วนมากจะเป็นท้องที่ที่อยู่ห่างไกลใน เขตชนบท จึงน่าจะถือได้ว่าการช่วยเหลือกันเมื่อมีผู้ใดถึงแก่ความตาย กระทำกันเป็นประเพณีสืบทอด เป็นวัฒนธรรมประจำถิ่นของแต่ละภาคของประเทศไทย และมีใช้เฉพาะแต่ชาวพุทธเท่านั้นที่มี ประเพณีดังกล่าว ประชาชนที่นับถือศาสนาอื่นก็มีประเพณีที่กล่าวข้างต้นด้วยเหมือนกัน เช่น ประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามก็มีการช่วยเหลือกันในการทำศพผู้ตายเหมือนกัน แต่จะแตกต่างกันก็ เห็นเป็นพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น (ประกิจ สนธิรัตน์, 2547: 1-3)

เมื่อประเพณีที่ดั่งงามที่คนไทยได้สืบทอดกันมานานได้เกิดวิวัฒนาการจากหมู่บ้านหรือ ท้องถิ่นโดยมีผู้นำหมู่บ้านหรือท้องถิ่นจะเป็นผู้เรียรเก็บเงินหรือสิ่งของต่างๆ จากลูกบ้านที่พร้อมใจกัน บริจาคช่วยเหลือญาติผู้ตาย แล้วมีตัวแทนไปมอบให้แก่ผู้ตายเพื่อเป็นการช่วยเหลือและเยียวยา เบื้องต้น บรรเทาความเดือดร้อนในการจัดการศพผู้ตาย และช่วยเป็นกำลังใจแก่ผู้ที่มีชีวิต อยู่โดยคำนึงถึงว่าสิ่งของที่บริจาคเป็นการทำบุญช่วยเหลือเพื่อนผู้ทุกข์ยาก และจะได้เป็นทุนรอนไว้ เลี้ยงดูครอบครัวของผู้ตายต่อไป การจัดการในลักษณะดังกล่าวนี้ได้เจริญเติบโตขึ้นเรื่อยมา จนมีกลุ่ม คนที่คิดหาหนทางในการหาประโยชน์จากการช่วยเหลือกันในงานศพโดยเริ่มมีกลุ่มบุคคลรวมตัวกัน แล้วหาสมาชิกที่เป็นเพื่อนบ้านแล้วมีข้อตกลงกันว่าจะเก็บเงินตามที่ตกลงกันแล้วนำไปช่วยเหลือญาติ ของสมาชิกที่ตาย ซึ่งในการดำเนินการในระยะเริ่มแรกไม่ปรากฏปัญหาแต่อย่างใด ประชาชนที่ตกลง เข้าเป็นสมาชิกก็ได้รับประโยชน์แล้วเห็นความสำคัญในการช่วยเหลือกันในลักษณะของการทำบุญ เป็นการกุศลสาธารณะช่วยเหลือกันในหมู่สมาชิกที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้น เมื่อถึงแก่ความตาย กิจการ ดังกล่าวได้ขยายวงกว้างไปทั่วประเทศ และถือเป็นการประกันชีวิตในรูปแบบของชาวบ้านก็น่าจะไม่ ผิดนัก แต่ต่อมาเมื่อกิจการในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการตายมีมากขึ้นกลุ่มบุคคลที่คิดไม่ชอบเริ่มมองหา หนทางที่จะได้ประโยชน์ที่สมควรได้โดยชอบจากกิจการที่เกี่ยวกับการจัดการศพนี้ในบางท้องที่จึงมีกรณี ฟ้องร้องกันว่าหัวหน้ากลุ่มหรือผู้จัดการกลุ่มเก็บเงินได้ไปแล้วหลบหนีหายไปหมดเลยไม่นำเงินที่ จะต้องมอบแก่สมาชิกที่ตายไปมอบเหมือนอย่างที่เคยปฏิบัติ จึงมีปัญหาลงถึงโรงถึงศาลกันขึ้น รัฐเห็นว่า ถ้าปล่อยเฉยไว้ประชาชนที่สุจริตจะต้องเดือดร้อน อาจเกิดความวุ่นวายขึ้นในบ้านเมืองได้ ประชาชนที่ เป็นสมาชิกกลุ่มเหล่านี้มีจำนวนมาก

รัฐบาลในสมัยนั้นจึงได้ออกประกาศคณะปฏิบัติฉบับที่ 287 ลงวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2515 มาเพื่อควบคุมการดำเนินกิจการเกี่ยวกับการตายของกลุ่มบุคคลต่างๆ ขึ้นโดยกำหนดให้มี

การขึ้นทะเบียนมีการควบคุมการดำเนินงานของกลุ่มในด้านการเงินและบัญชีเพื่อป้องกันกลุ่มบุคคลที่แสวงหาประโยชน์ที่มีควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายเข้ามาหากินกับกิจการจัดการศพ แต่การออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับดังกล่าวข้างต้นไม่สามารถป้องปรามพวกทุจริตคดีมิชอบจากการตายของผู้อื่นได้ และยังมีแนวโน้มจะเพิ่มกลุ่มบุคคลที่กระทำผิด หรือฝ่าฝืนประกาศคณะปฏิวัตินี้มากขึ้นเรื่อยๆ รัฐจึงได้ออกกฎหมายเพื่อควบคุมการดำเนินงานเกี่ยวกับการตายนี้โดยได้ยกเลิกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 287 และออกกฎหมายเป็นพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517 ซึ่งมีผลบังคับใช้ ตั้งแต่วันที่ 27 มิถุนายน พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ตาม ยิ่งห้ามปรามป้องกันก็เหมือนกับยิ่งยุ สืบเนื่องจากภายหลังที่พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517 มีผลบังคับใช้แล้วเป็นต้น มายังมีกลุ่มคนที่แสวงหาผลประโยชน์อันมิควรได้จากกิจการการฌาปนกิจสงเคราะห์อยู่เนืองๆ เนื่องจากกฎหมายยังมีช่วงโหวให้ผู้ที่ทุจริตทั้งหลายยังหาช่องทางในการหาผลประโยชน์ จนก่อให้เกิดความเสียหายต่อสมาชิก ซึ่งมีเรื่องร้องเรียนและเป็นข่าวอยู่ในหลายจังหวัดโดยเฉพาะทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ด้วยเหตุผลดังกล่าวรัฐยังเล็งเห็นความสำคัญและเพื่อป้องปรามการกระทำที่มิชอบ มิให้เกิดขึ้นอันสร้างความเดือนร้อนและประชาชนซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ ขยายวงกว้างออกไปอีกมากกว่าเดิม กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ในฐานะผู้รับผิดชอบในการกำกับดูแลและควบคุมการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ ซึ่งในขณะนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของกรมประชาสงเคราะห์ จึงได้ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2517 และประกาศใช้พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา

2. ความหมายของการฌาปนกิจสงเคราะห์

การฌาปนกิจสงเคราะห์ เป็นงานสวัสดิการสังคมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีพื้นฐานมาจากความมีเมตตา เอื้ออาทร มุ่งสงเคราะห์ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เมื่อมีการตายเกิดขึ้น โดยประชาชนมีส่วนร่วมช่วยเหลือเกื้อกูล บริหารจัดการกันเองในชุมชน ความหมายของการฌาปนกิจสงเคราะห์ ตามมาตรา 4 พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ได้บัญญัตินิยามคำว่า “การฌาปนกิจสงเคราะห์” ว่าหมายถึง กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงร่วมกันเพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้น ซึ่งถึงแก่ความตาย และมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน (พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545, 2545: 1)

เมื่อกล่าวถึงการฌาปนกิจสงเคราะห์ ย่อมเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า เป็นวิธีการแบ่งเบาและเฉลี่ยความเสี่ยงที่เนื่องมาจากการเสียชีวิตของบุคคลในครอบครัวในรูปแบบที่สมาชิกของกลุ่มได้ร่วมกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันสละเงินจำนวนหนึ่งเมื่อสมาชิกในกลุ่มเสียชีวิต และรวบรวมเงินทั้งหมด

ที่ได้มามอบให้กับครอบครัวของผู้ที่เสียชีวิต เพื่อเป็นเงินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการจัดการศพ อันเป็นการบรรเทาทุกข์ทางการเงินให้กับครอบครัวของผู้เสียชีวิต โดยที่สมาชิกแต่ละคนมิได้หวังผลกำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกันจากการออกเงินช่วยเหลือดังกล่าวแต่อย่างใด จากความหมายของคำว่า การฃาปนกิจสงเคราะห์ จึงได้แบ่งองค์ประกอบที่สำคัญของการฃาปนกิจสงเคราะห์ออกเป็น 4 ประการ คือ (สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว, 2548: 1-4)

1. กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงเข้าร่วมกัน โดยกฎหมายกำหนดกิจการและองค์การที่ตกลงเข้าร่วมกันไว้ โดยแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ สำหรับประชาชนทั่วไปให้มีการดำเนินกิจการในรูปแบบของ “สมาคมฃาปนกิจสงเคราะห์” ซึ่งต้องจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียน ซึ่งบุคคลที่ตกลงเข้าร่วมกัน ได้แก่ บุคคลธรรมดาซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว สามารถก่อนิติกรรมได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้ทำข้อตกลงกันโดยสมัครใจเข้าร่วมดำเนินกิจการฃาปนกิจสงเคราะห์ในรูปแบบของนิติบุคคล โดยมีการจดทะเบียนเป็นสมาคมฃาปนกิจสงเคราะห์ตามที่กฎหมายกำหนด และอีกรูปแบบหนึ่งได้แก่ การดำเนินกิจการฃาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ ให้ดำเนินการโดยขึ้นทะเบียนต่อนายทะเบียนโดยถือเป็นงานในอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐนั้น ใช้ชื่อเรียกแตกต่างจากสมาคมฃาปนกิจสงเคราะห์ โดยกฎหมายกำหนดให้ใช้ชื่อว่า “การฃาปนกิจสงเคราะห์” ตามมาตรา 42 และมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติการฃาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 การดำเนินกิจการดังกล่าว สมาคมฃาปนกิจสงเคราะห์และการฃาปนกิจสงเคราะห์มีหน้าที่ต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการฃาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ส่วนสมาชิกก็มีหน้าที่ชำระเงินตามที่ได้ตกลงกันไว้โดยไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนด ได้แก่ เงินค่าสมัคร เงินค่าบำรุง เงินสงเคราะห์ และเงินสงเคราะห์ล่วงหน้า

2. เพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน กฎหมายกำหนดให้สมาชิกร่วมกันออกเงินในรูปของเงินสงเคราะห์เป็นค่าจัดการศพหากมีสมาชิกเสียชีวิต รวมทั้งเป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการของสมาคมด้วย เงินสงเคราะห์นี้จะจ่ายให้แก่ทายาทของสมาชิกผู้เสียชีวิต เพื่อช่วยเหลือในการจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของสมาชิกผู้เสียชีวิตให้สามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ระยะหนึ่งโดยไม่เดือดร้อน เช่น อาจใช้จ่ายเป็นค่าการศึกษาของบุตร ค่าอาหารของครอบครัว หรือค่าใช้จ่ายที่จำเป็นอื่นๆ เงินสงเคราะห์ดังกล่าวจะสามารถจ่ายให้ทายาทของผู้เสียชีวิตได้สมประโยชน์เพียงใดขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติตามข้อบังคับและการปฏิบัติตามกฎหมายของคณะกรรมการของสมาคมรวมทั้งการสอดส่องดูแลอย่างเคร่งครัดของพนักงานเจ้าหน้าที่ด้วย

3. ในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย ความมุ่งหมายขององค์ประกอบข้อนี้ก็เพื่อกำหนดเงื่อนไขใน

การจ่ายเงินสงเคราะห์ตามกฎหมายให้แน่นอน ชัดเจน และไม่มีทางที่จะหลีกเลี่ยงกันได้ กฎหมายกำหนดให้มีการจ่ายเงินเพื่อการจัดการศพ หรือเพื่อการจัดการศพหรือสงเคราะห์ครอบครัวอย่างใดอย่างหนึ่งโดยไม่อาจนำเงินดังกล่าวไปใช้จ่ายในกิจการอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด และไม่อาจนำไปจ่ายให้แก่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่ทายาทของสมาชิกผู้เสียชีวิตที่สมาชิกได้ระบุชื่อเป็นลายลักษณ์อักษรมอบไว้แก่สมาคม เพื่อให้สมเจตนารมณ์ของการช่วยเหลือสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการตายอย่างแท้จริง

4. มิได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน ซึ่งเป็นการแสดงออกถึงหลักการสำคัญของการฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ไม่มุ่งประสงค์ทำการค้าหากำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน เพื่อจะได้ไม่ปฏิบัติออกนอกกรอบของกฎหมาย อันจะไม่เป็นการนำความเสียหายมาสู่สมาชิกโดยส่วนรวม อีกทั้ง เพื่อมิให้มีการแสวงหาประโยชน์จากความตายของบุคคลอื่น ดังนั้น จำนวนเงินสงเคราะห์ที่ครอบครัวของสมาชิกผู้เสียชีวิตจะได้รับจึงมีจำนวนที่ไม่แน่นอนเพราะขึ้นอยู่กับจำนวนสมาชิกของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ที่เหลืออยู่ ณ วันที่สมาชิกนั้นถึงแก่ความตาย

3. เหตุผลในการกำหนดนโยบายฌาปนกิจสงเคราะห์

บัณฑิต บุรณบัณฑิต (2540: 28-29) ได้กล่าวถึงสาเหตุสำคัญที่ทำให้ทางราชการต้องตรากฎหมายว่าด้วยการฌาปนกิจสงเคราะห์ออกมาใช้บังคับ ก็คือ

1. สมาคมที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยไม่มีกฎหมายควบคุม มักจะเอารัดเอาเปรียบสมาชิกอยู่เป็นประจำ และในขั้นสุดท้ายถึงกับมีการฉ้อโกงหลอกลวงประชาชนทั้งในกรุงเทพมหานคร และในต่างจังหวัดโดยทั่วไป จนหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ได้เสนอข่าวกันแทบทุกวัน และได้มีการร้องเรียนต่อทางราชการและแจ้งความดำเนินคดีกันมากมาย

2. ทางบริษัทประกันภัยได้พยายามดัดแปลงวิธีการของการฌาปนกิจสงเคราะห์ที่ประชาชนนิยมชมชอบ ผนวกเข้ากับการประกันชีวิต และดำเนินการกันแพร่หลายมากขึ้น อันเป็นเหตุให้ประชาชนไม่ได้รับความช่วยเหลือสงเคราะห์ตามวิธีการของการฌาปนกิจสงเคราะห์ เพราะไม่มีเงินที่จะจ่ายเป็นค่าเบี้ยประกันภัย

3. เพื่อให้การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์อันเป็นสมาคมที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากสมาคมโดยทั่วไป ได้รับผลสมดังเจตนารมณ์ของทางราชการอย่างแท้จริง และให้สามารถแยกการประกันแบบการสงเคราะห์ และการประกันภัยแบบการค้า หรือการประกันชีวิต ออกจากกันโดยเด็ดขาด จึงต้องตรากฎหมายว่าด้วยการฌาปนกิจสงเคราะห์ออกมาใช้เป็นกฎหมายพิเศษโดยตรงเฉพาะกรณีนี้

4. การเปรียบเทียบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมโดยทั่วไป และการฌาปนกิจสงเคราะห์ กับการประกันชีวิต

ดังที่ได้กล่าวข้างต้น ในการดำเนินการฌาปนกิจสงเคราะห์ มี 2 รูปแบบ คือ สำหรับประชาชนทั่วไปเป็นการดำเนินการในรูปแบบของ "สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์" ส่วนการดำเนินการฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ องค์กรของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจ จะต้องมาขึ้นทะเบียนเป็น "การฌาปนกิจสงเคราะห์" เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะพิเศษของการดำเนินการฌาปนกิจสงเคราะห์ทั้ง 2 รูปแบบ (บัณฑิต บุรณบัณฑิต, 2540: 29-30) จึงได้เปรียบเทียบสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมทั่วไป และเปรียบเทียบการฌาปนกิจสงเคราะห์กับการประกันชีวิตไว้ ดังนี้

1. สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมโดยทั่วไป

ตาราง 4 เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์กับสมาคมโดยทั่วไป

ความแตกต่าง	สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์	สมาคมโดยทั่วไป
1. วัตถุประสงค์	สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จะมีวัตถุประสงค์นอกจากการฌาปนกิจสงเคราะห์ไม่ได้	สมาคมทั่วไปอาจมีวัตถุประสงค์หลายอย่าง เช่น เพื่อการกีฬา การกุศล สาธารณะ การศึกษา เป็นต้น แต่จะมีวัตถุประสงค์เพื่อการฌาปนกิจสงเคราะห์ก็ไม่ได้ เช่นเดียวกัน เพราะมีกฎหมายพิเศษคุ้มครองอยู่แล้ว
2. การจัดตั้งสาขาสมาคม	กฎหมายห้ามมิให้สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตั้งสาขาสมาคมโดยเด็ดขาด	ไม่มีกฎหมายกำหนดเป็นข้อห้ามไว้
3. การควบคุมสมาคม	การควบคุมสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์เน้นหนักไปในด้านการป้องกันการหลอกลวงประชาชนและช่วยให้สมาคมมีหลักฐานมั่นคงยิ่งขึ้น โดยกำหนดให้สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จัดทำทะเบียนสมาชิก การทำบัญชี ตลอดจนการเรียกเก็บเงินสงเคราะห์จากสมาชิก เป็นต้น	สมาคมทั่วไปมุ่งไปในด้านภัยอันตรายต่อสันติภาพหรือความไม่สงบในสังคม ซึ่งอาจมีผู้ใช้สมาคมเป็นที่ซ่อนสมบุดคคลในทางร้าย หรือก่อความไม่สงบสุขขึ้นในบ้านเมือง

ที่มา: บัณฑิต บุรณบัณฑิต (2540: 29-30)

2. การฌาปนกิจสงเคราะห์กับการประกันชีวิต

ตาราง 5 เปรียบเทียบการฌาปนกิจสงเคราะห์กับการประกันชีวิต

การฌาปนกิจสงเคราะห์	การประกันชีวิต
1. การฌาปนกิจสงเคราะห์ คือ กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงเข้าร่วมกันเพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ และสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้น ซึ่งถึงแก่ความตาย และมิได้ประสงค์จะหากำไรเพื่อแบ่งปันกัน	1. การประกันชีวิต คือ การประกอบธุรกิจการประกันชีวิตแก่บุคคลทั่วไป และมีสัญญาที่จะจ่ายเงินให้ตามความประสงค์ของผู้เอาประกันอันเป็นวิธีการค้าเพื่อหวังกำไรแบบหนึ่ง
2. การฌาปนกิจสงเคราะห์ จัดตั้งขึ้นโดยกระทรวง ทบวง กรม องค์การของรัฐ รัฐวิสาหกิจ สมาคม ซึ่งเป็นนิติบุคคล	2. การประกันชีวิตจะจัดตั้งขึ้นได้ก็โดยต้องจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เท่านั้น
3. การฌาปนกิจสงเคราะห์ไม่ต้องมีหลักทรัพย์วางไม่จำกัดจำนวนเงินในกองทุน และไม่ต้องจัดให้มีเงินสำรอง เพราะไม่มีความจำเป็นสำหรับการทำงาน	3. การประกันชีวิตต้องมีหลักทรัพย์ของบริษัทวางเป็นหลักทรัพย์ประกันสองล้านบาท ดำรงไว้ซึ่งเงินกองทุนไม่ น้อยกว่าห้าล้านบาท และเงินสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละยี่สิบห้าของเงินสำรองประกัน
4. การฌาปนกิจสงเคราะห์ไม่อนุญาตให้มีสำนักงานสาขา ตัวแทน หรือนายหน้าเพื่อหาสมาชิก	4. การประกันชีวิต จะมีสำนักงานสาขา ตัวแทน หรือนายหน้าเพื่อหาผู้เอาประกัน
5. การฌาปนกิจสงเคราะห์นำเงินกองทุน (เงินบริหารสมาคมฯ) ไปหาดอกผลไม่ได้	5. การประกันชีวิต จะนำเงินกองทุนไปลงทุนในกิจการใดก็ได้ เพราะเป็นการค้า และจำเป็นต้องหาดอกผลเพื่อผลกำไรของบริษัท
6. การฌาปนกิจสงเคราะห์ไม่มีสัญญาจะจ่ายเงินให้แก่สมาชิกที่ถึงแก่กรรมเป็นจำนวนแน่นอนเพราะการจ่ายเงินขึ้นอยู่กับจำนวนเงินที่เรียกเก็บได้จากสมาชิก	6. การประกันชีวิต ต้องระบุงการจ่ายเงินในกรมธรรม์สัญญาให้แน่นอนว่าจะจ่ายให้ผู้เอาประกันเป็นจำนวนเงินเท่าใดและต้องเสียเบี้ยประกันในอัตราที่กำหนด

5. สาระสำคัญของพระราชบัญญัติการฉกฉวยที่ดิน พ.ศ. 2545

ประกาศ สนธิรัตน์ (2547: 1-7) ได้กล่าวถึงสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการฉกฉวยที่ดิน พ.ศ. 2545 ว่าเป็นกฎหมายที่ใช้ควบคุมกำกับดูแลและส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจการของสมาคมฉกฉวยที่ดิน หรือการฉกฉวยที่ดินของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ โดยมุ่งคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของประชาชนที่ตกลงเข้าร่วมกันเป็นสมาชิกของสมาคมฉกฉวยที่ดินหรือการฉกฉวยที่ดินนั้น เพื่อมิให้กลุ่มบุคคลหรือคณะบุคคลที่แสวงหาประโยชน์อันมิควรได้โดยชอบด้วยกฎหมายในการดำเนินกิจการฉกฉวยที่ดิน พ.ศ. 2545 ผ่านการพิจารณาของรัฐสภาและได้ประกาศใช้เป็นกฎหมายในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่ม 119 ตอนที่ 42 ก. ลงวันที่ 3 พฤษภาคม พ.ศ. 2545 และมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา ซึ่งในเนื้อหาของพระราชบัญญัตินั้นได้ยกเลิกพระราชบัญญัติการฉกฉวยที่ดิน พ.ศ. 2517 ทั้งฉบับ โดยมีบทบัญญัติทั้งหมด 8 หมวดและมีบทเฉพาะกาลรวมทั้งสิ้น 73 มาตรา เนื้อหาสาระในแต่ละหมวดมีสาระสำคัญ ดังนี้

1. หมวด 1 บททั่วไป

ตั้งแต่มาตรา 4 ถึงมาตรา 7 โดยเฉพาะในมาตรา 4 ยังคงยึดหลักเป็นไปตามหลักการเดิมแต่มีการเพิ่มเติมถ้อยคำในบทวิเคราะห์ศัพท์ในความหมายของการฉกฉวยที่ดิน หมายความว่า กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงเข้าร่วมกันเพื่อทำการฉกฉวยที่ดินซึ่งกันและกันในการจัดการศพหรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตายและมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกันและเพิ่มเติมคำว่า “สมาชิก” หมายความว่าสมาชิกสมาคมฉกฉวยที่ดิน “สำนักงาน” หมายความว่าสำนักงานที่เป็นที่ทำการของสมาคมฉกฉวยที่ดิน “คณะกรรมการ” หมายความว่าคณะกรรมการดำเนินการสมาคมฉกฉวยที่ดิน “นายทะเบียน” หมายความว่านายทะเบียนสมาคมฉกฉวยที่ดินประจำท้องที่กรุงเทพมหานคร หรือนายทะเบียนสมาคมฉกฉวยที่ดินประจำท้องที่อื่นแล้วแต่กรณี “นายทะเบียนกลาง” หมายความว่านายทะเบียนกลางสมาคมฉกฉวยที่ดิน “ปลัดกระทรวง” หมายความว่าปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และ “รัฐมนตรี” หมายความว่า รัฐมนตรีผู้รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

สาระสำคัญอีกอย่างหนึ่งในหมวดนี้ที่แก้ไขคือแยกอำนาจหน้าที่ของนายทะเบียนและนายทะเบียนกลางออกจากกันโดยเด็ดขาด กล่าวคือ กำหนดให้ผู้อำนวยการสำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว เป็นนายทะเบียนกลาง ส่วนนายทะเบียนสมาคมฉกฉวยที่ดินประจำท้องที่กรุงเทพมหานคร และนายทะเบียนสมาคมฉกฉวยที่ดินประจำท้องที่อื่นให้ผู้อำนวยการ

สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว แต่งตั้งและให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ รักษาการและกำหนดให้กฎกระทรวง ระเบียบและประกาศให้ใช้บังคับได้ เมื่อได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว

2. หมวด 2 การจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

ตั้งแต่มาตรา 8 ถึงมาตรา 18 ซึ่งยังคงกำหนดให้สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์จะมีวัตถุประสงค์นอกจากการฌาปนกิจสงเคราะห์มิได้และห้ามตั้งสาขาสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์อื่นทั้งเมื่อได้จดทะเบียนแล้วให้มีฐานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งยังคงหลักการเดิมไว้ตามกฎหมายเก่าส่วนที่เพิ่มเติมเข้าใหม่เป็นกรณีที่กำหนดคุณสมบัติของผู้เริ่มก่อการจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และในการขอจดทะเบียนตั้งเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ได้กำหนดขั้นตอนวิธีการในการรับจดทะเบียนไว้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

กล่าวคือ ให้มีการตรวจสอบคุณสมบัติของผู้เริ่มก่อการจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์และตรวจสอบข้อบังคับของสมาคมทั้งนี้กำหนดให้อำนาจนายทะเบียนที่จะสั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลงในกรณีข้อบังคับไม่ถูกต้อง หรือผู้เริ่มก่อการจัดตั้งมีคุณสมบัติไม่ครบถ้วน และเมื่อเห็นว่าถูกต้องแล้วให้นายทะเบียนรับจดทะเบียนและออกใบสำคัญ แสดงการจดทะเบียนให้ แต่ถ้าผู้ยื่นคำขอจดทะเบียนจัดตั้งไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงตามคำสั่งนายทะเบียนภายในเวลาที่กฎหมายกำหนดก็ให้นายทะเบียนมีคำสั่งไม่รับจดทะเบียนและแจ้งคำสั่งพร้อมเหตุผลให้ผู้ขอจดทะเบียนด้วยและให้สิทธิผู้ขอจดทะเบียนมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่รับจดทะเบียนต่อปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่รับคำสั่ง ให้ปลัดกระทรวงวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายในหกสิบวันนับแต่วันยื่นอุทธรณ์ และให้คำวินิจฉัยของปลัดกระทรวงเป็นที่สุด ได้กำหนดเพิ่มเติมในเรื่องคุณสมบัติ หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับสมาชิกอื่นทั้งเพิ่มเติมในวิธีการจ่ายเงินและการใช้จ่ายและการเก็บรักษาเงิน โดยต้องเป็นไปตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

และนอกจากนี้ยังได้แก้ไขเพิ่มเติมวันเวลาเปิดทำการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยกำหนดไว้ว่าต้องเปิดทำการไม่น้อยกว่าห้าวันในหนึ่งสัปดาห์ และวันหนึ่งต้องไม่น้อยกว่าสามชั่วโมงนอกจากนี้ยังกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการยื่นคำขอจดทะเบียนแก้ไขหรือเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ทั้งนี้ให้นำหลักเกณฑ์วิธีการในการไม่รับจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์มาใช้บังคับโดยอนุโลมกับการแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ด้วยได้เพิ่มเติมในกรณีที่ใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนสูญหายถูกทำลายหรือชำรุดในสาระสำคัญ โดยให้ออกใบแทนใบสำคัญแสดงการจดทะเบียนให้เมื่อสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ร้องขอทั้งนี้ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการและแบบที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด

การจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

ภาพประกอบ 1 การจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

3. หมวด 3 การดำเนินการกิจการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์

ตั้งแต่มาตรา 19 ถึงมาตรา 35 ในหมวดนี้ได้สลับเรียงมาตราตามสาระสำคัญของ

เนื้อหาของแต่ละมาตราตามลำดับก่อนหลังตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารวิสามัญของสภาผู้แทนราษฎร แต่ยังคงหลักสำคัญของแต่ละมาตราไว้โดยกำหนดให้ผู้เริ่มก่อการจัดตั้งสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ ประชุมใหญ่สามัญครั้งแรกภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่จดทะเบียนเพื่อตั้งคณะกรรมการ

และมอบหมายงานให้แก่คณะกรรมการการแต่งตั้งหรือเปลี่ยนตัวกรรมการให้ทำได้โดยมติที่ประชุม และต้องนำไปจดทะเบียนทั้งนี้ได้กำหนดเพิ่มเติมถึงหลักเกณฑ์วิธีการตามที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด และหากนายทะเบียนไม่รับจดทะเบียนกรรมการคนใดต้องแจ้งเหตุที่ไม่รับจดทะเบียนให้ทราบด้วย เพิ่มเติมระเบียบว่าด้วยคุณสมบัติของกรรมการ และวาระการดำรงอยู่ในตำแหน่งของกรรมการให้มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละสองปีและจะดำรงตำแหน่งเกินสองวาระติดต่อกันไม่ได้ เว้นแต่ที่ประชุมใหญ่มีมติสองในสามของผู้ที่มาประชุมจะกำหนดเป็นอย่างอื่นได้เพิ่มเติมเรื่องการประชุมใหญ่สามัญประจำปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยยี่สิบวันนับแต่วันสิ้นปีปฏิทิน เพื่อรับทราบรายงานกิจการในรอบปี พิจารณานุมัติบัญชีรายได้ รายจ่าย และงบดุล หรือเลือกตั้งคณะกรรมการถ้าหากกรรมการนั้นครบวาระ ส่วนการประชุมใหญ่วิสามัญจะเรียกประชุมเมื่อใดก็ได้ แล้วแต่จะเห็นสมควร

ทั้งนี้ ยังคงให้สิทธิสมาชิกเข้าชื้อกันเพื่อขอให้คณะกรรมการเรียกประชุมใหญ่วิสามัญ นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้คณะกรรมการส่งหนังสือนัดประชุมไปยังสมาชิกทุกคนซึ่งมีชื่อในทะเบียนสมาชิกก่อนวันนัดประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดวัน และต้องระบุสถานที่ วัน เวลาและระเบียบวาระการประชุมส่งไปด้วย สำหรับการประชุมใหญ่ ต้องมีสมาชิกหรือผู้แทนมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคนจึงเป็นองค์ประชุม แต่การแก้ไขเพิ่มเติมข้อบังคับและการเลิกสมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ต้องมีผู้มาประชุมตามจำนวนที่กล่าวเท่านั้นจึงเป็นองค์ประชุม

นอกจากนี้ ยังได้เพิ่มเติมในกรณีสมาชิกคนใดไม่อาจเข้าร่วมประชุมได้โดยให้มอบฉันทะเป็นหนังสือให้ผู้อื่นที่มีชื่อสมาชิกเข้าร่วมประชุมและออกเสียงแทนได้ แต่ผู้รับมอบฉันทะคนหนึ่งรับมอบฉันทะได้คนเดียว และการออกเสียงลงคะแนนในที่ประชุมให้สมาชิกคนหนึ่งมีหนึ่งเสียง นอกจากนั้นยังได้เพิ่มเติมในกรณีมติเรื่องใด ถ้าส่วนได้เสียของกรรมการหรือสมาชิกขัดกับประโยชน์ได้เสียของสมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ กรรมการหรือสมาชิกนั้นจะออกเสียงลงคะแนนในเรื่องนั้นไม่ได้ สำหรับเรื่องการเรียกเก็บเงินของสมาคมฉาบกิจสงเคราะห์นั้น ได้แก้ไขให้สมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ เรียกเก็บเงินค่าสมัคร เงินค่าบำรุง และเงินสงเคราะห์นั้นให้สมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ สามารถเรียกเก็บได้ตามที่กำหนดในข้อบังคับ แต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงนอกจากนี้ยังแก้ไขในกรณีที่สมาคมฉาบกิจสงเคราะห์หักเงินสงเคราะห์ไว้เป็นค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจการของสมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ ตามที่ที่ประชุมใหญ่กำหนดแต่ต้องไม่เกินอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง ส่วนสิทธิของกรรมการที่อาจได้รับเบี้ยประชุม ค่าพาหนะ หรือประโยชน์อย่างอื่นทำนองเดียวกันกับเบี้ยประชุมและค่าพาหนะยังให้สิทธิสมาคมฉาบกิจสงเคราะห์ วางระเบียบไว้ให้จ่ายได้เหมือนเดิม

4. หมวด 4 การควบคุมสมาคมผู้ประกอบการ

ตั้งแต่มาตรา 36 ถึงมาตรา 48 ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมให้สมาคมผู้ประกอบการ

ส่งสำเนาทะเบียนสมาชิกเพิ่มขึ้นเมื่อสิ้นเดือนมีนาคม มิถุนายน กันยายน และธันวาคม ของทุกปี โดยส่งสำเนาทะเบียนสมาชิกในส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนด นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีสมุดชำระเงินประจำตัวสมาชิก บัญชีชำระเงินประจำตัวสมาชิกบัญชีแสดงฐานะการเงิน และหลักฐานการรับจ่ายเงินตามแบบที่นายทะเบียนกำหนด อีกทั้งต้องรายงาน

จำนวนเงินที่มีอยู่ในมือและในธนาคารตามที่เป็นอยู่ในวันสิ้นเดือนมิถุนายน ของทุกปี ต่อนายทะเบียน ตามหลักเกณฑ์วิธีการที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดด้วย

นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมในกรณีสิ้นปีปฏิทินได้กำหนดให้สมาคมทำบัญชี รายได้ - รายจ่าย และบัญชีงบดุลตามแบบที่นายทะเบียนกลางกำหนด เสนอคณะกรรมการพิจารณาและเสนอที่ประชุมใหญ่ออุมติ และส่งสำเนาที่รับรองว่าถูกต้องต่อนายทะเบียน และให้แสดงสำเนางบดุลไว้ที่สำนักงานสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อให้สมาชิกและผู้มีส่วนได้เสียตรวจสอบได้ด้วยเพิ่มเติม บทบัญญัติในกรณีที่กรรมการหรือเจ้าหน้าที่ของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ก่อให้เกิดความเสียหายแก่สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ ถ้าสมาคมฯ ไม่ร้องทุกข์หรือฟ้องคดี ให้อำนาจนายทะเบียนร้องทุกข์หรือฟ้องคดีได้ โดยให้พนักงานอัยการว่าต่างให้ และกรณีที่คณะกรรมการหรือกรรมการกระทำการหรืองดเว้นกระทำการในการปฏิบัติหน้าที่ของตนจนทำให้เสื่อมเสียผลประโยชน์ของสมาคมฯ หรือสมาชิก หรือทำให้มีข้อบกพร่องเกี่ยวกับการเงินหรือบัญชี ได้ให้อำนาจนายทะเบียนออกคำสั่งเป็นหนังสือให้ปฏิบัติตามความหนักเบาและลักษณะของความผิดของแต่ละการกระทำ และถ้าหากนายทะเบียนสั่งให้คณะกรรมการพ้นจากตำแหน่งกรรมการทั้งคณะ กฎหมายให้อำนาจนายทะเบียนแต่งตั้งคณะกรรมการชั่วคราวขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อให้การบริหารจัดการสมาคมฯ ไม่หยุดชะงักลงและให้จัดให้มีการประชุมใหญ่เพื่อเลือกตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่ ภายในสี่สิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับแต่งตั้ง แต่ถ้านายทะเบียนสั่งให้กรรมการคนใดพ้นจากตำแหน่งกรรมการ ให้คณะกรรมการที่เหลือเรียกประชุมใหญ่ ตั้งผู้เป็นกรรมการแทนภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่กรรมการพ้นจากตำแหน่งถ้าไม่อาจทำได้ให้นายทะเบียนแต่งตั้งสมาชิกคนใดคนหนึ่งเป็นกรรมการแทน แต่ถ้าวาระดำรงอยู่ในตำแหน่งของกรรมการที่พ้นไป เหลืออยู่ไม่ถึงหนึ่งร้อยแปดสิบวัน จะเรียกประชุมใหญ่เพื่อตั้งกรรมการหรือนายทะเบียนจะตั้งกรรมการแทนหรือไม่ก็ได้ แต่กรณีที่คณะกรรมการเหลืออยู่ไม่ถึงเจ็ดคนให้นายทะเบียนแต่งตั้งกรรมการชั่วคราวให้ครบจำนวนเจ็ดคน และจัดให้มีการประชุมใหญ่ เพื่อเลือกตั้งกรรมการให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตั้งกรรมการชั่วคราว

5. หมวด 5 การฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ

รัฐวิสาหกิจและองค์กรวิชาชีพ ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมจากเดิมเป็นการฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการ องค์กรของรัฐ และรัฐวิสาหกิจ เนื่องจากกรรมาธิการ ในชั้นวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมให้ครอบคลุมถึงหน่วยงานหรือองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐสามารถขึ้นทะเบียนดำเนินกิจการการฌาปนกิจสงเคราะห์ได้เช่นเดียวกับส่วนราชการหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ โดยไม่ต้องไปจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ และให้การดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นไปตามระเบียบกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และให้ถือว่างานการฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นงานอันอยู่ใน

อำนาจหน้าที่ของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐนั้น

6. หมวด 6 การเลิกสมาคมมาปนกิจสงเคราะห์

ตั้งแต่มาตรา 51 ถึงมาตรา 54 ซึ่งโดยภาพรวมของหมวดนี้ยังคงยึดแนวทางตามหลักการเดิมอยู่กล่าวคือ สมาคมมาปนกิจสงเคราะห์ย่อมเลิกกันโดยที่ประชุมใหญ่ลงมติให้เลิกนายทะเบียนสั่งเลิกหรือศาลสั่งเลิกสำหรับกรณีที่นายทะเบียนสั่งเลิกนั้นจะต้องมีเหตุตามกฎหมายบัญญัติในกรณีหนึ่งกรณีใด เช่น สมาชิกไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ ร่วมกันยื่นคำร้องขอต่อนายทะเบียนขอให้เลิก โดยมีเหตุผลประกอบคำร้องขอ หรือมีพฤติการณ์ที่ทำให้เห็นว่าการดำเนินกิจการของสมาคมฯ นั้นไม่เป็นไปโดยสุจริต หรือมีพฤติการณ์ที่ทำให้เห็นว่าสมาคมฯ ไม่อาจดำเนินกิจการต่อไปได้ไม่ว่าเพราะเหตุใด

7. หมวด 7 การชำระบัญชี

ตั้งแต่มาตรา 55 ถึงมาตรา 60 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์วิธีการชำระบัญชีเพิ่มเติมจากเดิมที่ให้น้ำความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันว่าด้วยการชำระบัญชีห้างหุ้นส่วนจดทะเบียนห้างหุ้นส่วนจำกัดและบริษัทจำกัดมาใช้บังคับโดยอนุโลม กล่าวคือในการแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีให้กระทำได้โดยมติของที่ประชุมใหญ่โดยความเห็นชอบจากนายทะเบียน ถ้าที่ประชุมใหญ่ไม่อาจตั้งผู้ชำระบัญชีได้หรือนายทะเบียนไม่เห็นชอบด้วย ให้นายทะเบียนแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีขึ้นทำการชำระบัญชี และถ้าหากในกรณีที่นายทะเบียนเห็นสมควรหรือสมาชิกไม่น้อยกว่าสองในสามร้องขอต่อนายทะเบียนจะแต่งตั้งผู้ชำระบัญชีคนใหม่แทนก็ได้ นอกจากนี้กฎหมายยังกำหนดให้ปิดประกาศชื่อผู้ชำระบัญชีไว้ที่สำนักงานสมาคมฯ และให้ผู้ชำระบัญชีได้รับคำตอบแทนด้วยได้เพิ่มเติมให้ผู้ชำระบัญชีประกาศโฆษณาในหนังสือพิมพ์แห่งท้องที่หรือโฆษณาทางวิทยุประจำท้องที่ว่าสมาคมฯ ได้เลิกและแจ้งเป็นหนังสือไปถึงเจ้าหนี้ทุกคนเพื่อให้ยื่นค่างหนี้ นอกจากนี้ยังกำหนดให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ของสมาคมฯ มีหน้าที่จัดการรักษาทรัพย์สินทั้งหมดของสมาคมฯ ไว้จนกว่าผู้ชำระบัญชีจะเรียกให้ส่งมอบ

นอกจากนี้ยังได้เพิ่มเติมให้ผู้ชำระบัญชีจัดทางบุคคลส่งให้ผู้สอบบัญชีตรวจรับรองว่าถูกต้อง และเมื่อผู้สอบบัญชีรับรองบุคคลแล้วให้เสนองบดุลต่อที่ประชุมใหญ่ เพื่อที่ประชุมใหญ่ออนุมัติแล้วเสนอต่อนายทะเบียนและเมื่อได้ชำระบัญชีแล้ว ถ้ามีทรัพย์สินเหลืออยู่ห้ามแบ่งให้แก่สมาชิกแต่ต้องโอนไปให้สมาคมฯ อื่น หรือนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการกุศลสาธารณะตามข้อบังคับ หรือตามมติที่ประชุมใหญ่ หากไม่อาจดำเนินการดังกล่าวได้ ให้ทรัพย์สินนั้นตกเป็นของแผ่นดิน

8. หมวด 8 บทกำหนดโทษ

ตั้งแต่มาตรา 61 ถึงมาตรา 69 ซึ่งได้บัญญัติเพิ่มเติมโทษมากขึ้นกว่าเดิม เช่น ในกรณีดำเนินกิจการการฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงโดยมิได้จดทะเบียนเป็นสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงที่ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ หรือกรณีผู้ใดใช้คำแสดงชื่อในธุรกิจว่า “การฉ้อโกง” หรือคำอื่นใดที่มีความหมายเช่นเดียวกันอันเป็นการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาทและปรับอีกไม่เกินวันละห้าร้อยบาทจนกว่าจะเลิกใช้ ซึ่งเป็น การเพิ่มโทษจำคุกหรือโทษปรับคิดเป็นห้าเท่าของโทษตามความผิดในกฎหมายเดิม ทั้งนี้เพื่อป้องปรามและลงโทษผู้กระทำความผิดให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ

9. บทเฉพาะกาล

ตั้งแต่มาตรา 70 ถึงมาตรา 73 เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายฉบับใหม่อาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินกิจการการฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงโดยมิได้จดทะเบียนเป็นสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงที่ได้จัดตั้งขึ้นตามกฎหมายเก่าให้มีผลเป็นสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงตาม กฎหมายใหม่

นอกจากนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์วิธีการในกรณีที่รัฐวิสาหกิจใดเปลี่ยนทุนเป็นหุ้น และจัดตั้งเป็นบริษัท ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้การฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงของ รัฐวิสาหกิจยังคงดำเนินการต่อไปจนกว่าจะมีการจดทะเบียนตั้งเป็นสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง และให้โอนบรรดาสหพันธ์หน้าที่ และความรับผิดชอบของการฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงของรัฐวิสาหกิจนั้นไปเป็น ของสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง แต่ต้องไม่เกินหกสิบวันนับแต่วันจดทะเบียนบริษัท และถ้าไม่มีการ ดำเนินการดังกล่าวให้ถือว่าเป็นการเลิกการฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงนั้น ส่วนบรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศ หรือคำสั่งที่ออกตามกฎหมายเก่าคงใช้บังคับต่อไปได้ เท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายใหม่นี้ จนกว่าจะมีกฎกระทรวง ระเบียบ ประกาศหรือคำสั่งออกใช้บังคับแทนภายในหนึ่งร้อยแปดสิบวันนับแต่วันที่กฎหมายใหม่นี้ ใช้บังคับ

โดยสรุป พระราชบัญญัติการฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง พ.ศ. 2545 สมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง ที่จัดตั้งขึ้นตาม พ.ร.บ. ฉบับนี้ มี 2 ประเภท คือ

1. สมาคมของประชาชนทั่วไป ต้องจดทะเบียนเป็น “สมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง” ซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคล โดยการรวมตัวในรูปสมาคมนั้น บุคคลทั่วไปจะต้องรวมตัวกันจำนวนไม่น้อยกว่าเจ็ดคน เพื่อจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมฉ้อโกงหรือการฉ้อโกง และหากมีการจัดตั้งสมาคมแล้ว สมาคม มีบทบาทหลักเป็นคนกลางในการเรียกเก็บเงินสงเคราะห์จากสมาชิกทุกคน เมื่อสมาชิกเสียชีวิตและนำไปมอบให้ครอบครัวของผู้เสียชีวิต

2. สมาคมของส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพซึ่งเป็น นิติบุคคลภายใต้การกำกับของรัฐ ต้องขึ้นทะเบียนเป็น “การฉ้อโกงหรือการฉ้อโกงของส่วนราชการ

หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพ” โดยให้ถือว่าการฉ้อโกงการฉ้อโกงดังกล่าวเป็นงานสวัสดิการของส่วนราชการและหน่วยงานนั้น ๆ

ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการฉ้อโกงการฉ้อโกง พ.ศ. 2545 การฉ้อโกงการฉ้อโกง หมายถึง กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงเข้าร่วมกัน เพื่อทำการฉ้อโกงซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย และมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน

2.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการส่งเสริมสิทธิและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ

ตามพระราชบัญญัติแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้กำหนดให้ท้องถิ่นมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะต่างๆ รวมตลอดจนถึงการดูแลส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี ผู้สูงอายุ ผู้พิการและผู้ด้อยโอกาสในท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันได้มีการดำเนินการต่างๆ ในการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การจ่ายเบี้ยยังชีพ ซึ่งจ่ายแก่ผู้สูงอายุทุกคนแบบขั้นบันไดตามอายุ เดือนละ 600 , 700 , 800 และ 1,000 บาท ยกเว้นข้าราชการบำนาญ และผู้ที่ได้ค่าตอบแทนเป็นรายเดือนจากภาครัฐ การจัดให้มีอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุที่บ้าน การดำเนินการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน และการดำเนินงานของกองทุนสร้างเสริมสุขภาพในการส่งเสริมและดูแลทางด้านสุขภาพของผู้สูงอายุในชุมชน

การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากการทบทวนและสงเคราะห์องค์ความรู้ผู้สูงอายุไทย พ.ศ.2545-2550 โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผส.) (ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ, 2547) ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น มีปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง หลายปัจจัยด้วยกัน อันประกอบไปด้วย การบริหารจัดการงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ บุคลากร ฐานข้อมูล หรือแม้กระทั่งการสร้างเครือข่าย ซึ่งอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ทางด้านบริหารจัดการนั้น การที่ผู้บริหารท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์และแนวนโยบายทางด้าน การดูแลและจัดสวัสดิการผู้สูงอายุที่ชัดเจน มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันงานด้านผู้สูงอายุ ใน การที่จะจัดสรรงบประมาณและดำเนินการอย่างจริงจังต่อเนื่องเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน ลดการดำเนินการที่ซ้ำซ้อนในงานเดียวกันแต่ดำเนินการโดยหลายหน่วยงานในพื้นที่และ กลุ่มเป้าหมายเดียวกัน ตลอดจนการเปิดโอกาสให้แกนนำ และองค์กรผู้สูงอายุได้เข้ามามีส่วนร่วมใน การกำหนดนโยบายและวางแผนรวมตลอดจนถึงการดำเนินกิจกรรมและโครงการเพื่อให้เกิดความ ต่อเนื่องและยั่งยืนในการดำเนินการแม้จะมีการเปลี่ยนผู้บริหารซึ่งอยู่ตามวาระ และยังเป็นการกระตุ้น

ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงาน

ในประเด็นทางด้านงบประมาณ นั้น พบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังมีปัญหาในเรื่องของงบประมาณที่มีอยู่จำกัดภายใต้ภารกิจจากการถ่ายโอนมากมายที่ต้องดำเนินการเพื่อให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ทำให้การจัดสรรงบประมาณในการที่จะดำเนินงานด้านผู้สูงอายุยังมีสัดส่วนที่น้อย เมื่อเทียบเป็นร้อยละของงบประมาณรายจ่ายประจำปีทั้งหมด แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองก็ยังสามารถที่จะขอรับการสนับสนุนทางด้านงบประมาณจากแหล่งอื่นเพื่อมาใช้ในการดำเนินงาน ด้านผู้สูงอายุ เช่น กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติระดับท้องถิ่น หรือขอรับการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านอื่นๆ ที่มีใช้ตัวเงินจากหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ จึงได้เปรียบเทียบการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไว้ดังนี้

ตาราง 6 เปรียบเทียบการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

อปท.	พรบ. 2542	การจัดสวัสดิการ	หมายเหตุ
อบจ.	มาตรา 17(27)	การสังคมสงเคราะห์ และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส	
ทต.	มาตรา 16 (10)	กำหนด ให้ให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสังคมสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส	
อบต.	มาตรา 16 (10)	กำหนด ให้ให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล ให้การสังคมสงเคราะห์และพัฒนาคุณภาพชีวิต เด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส	

ในส่วนของประเด็นทางด้านบุคลากร นั้น มีความจำเป็นทั้งทางด้านจำนวนและการพัฒนาขีดความรู้ความสามารถของบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเอง เพราะบุคลากรจากหน่วยงานอื่นที่มีประสบการณ์และความรู้ความสามารถทางด้านนี้ไม่สามารถที่จะโอนย้ายมาสังกัด

ท้องถิ่นได้เพราะส่วนใหญ่อันเนื่องมาจากมีระเบียบที่กำหนดให้งบประมาณทางด้านบุคลากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องไม่เกิน ร้อยละ 40 ของเงินงบประมาณทั้งหมด

ในส่วนประเด็นทางด้านฐานข้อมูล นั้น พบว่าการมีฐานข้อมูลที่ครบถ้วน และรอบด้าน มีส่วนสำคัญในการดำเนินการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม สุขภาพ ครอบครัว ซึ่งจะทำให้การวางแผนดำเนินงาน เป็นไปตามความต้องการที่แท้จริงของผู้สูงอายุ และในประการสุดท้ายพบว่าเครือข่ายมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนการดำเนินงานจัดสวัสดิการผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นเครือข่ายภายในชุมชนหรือนอกชุมชน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ในการที่จะสนับสนุนทางด้านความคิด วิชาการ ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ ที่หลากหลายรอบด้าน หรือแม้กระทั่งการให้การสนับสนุนทางด้านงบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งจะส่งผลให้การดำเนินการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุในองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น เนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่า ฅาปนกิจสงเคราะห์ของเทศบาลตำบลบึงเนียม มีการจัดสวัสดิการสังคมโดยชุมชนและสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ ผู้ศึกษาได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสอดคล้องกับงานวิจัย ที่ผู้ศึกษาสนใจ ดังต่อไปนี้

ปิยะฉัตร ชื่นตระกูล (2542: 112) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประเมินบริการฅาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยการสุ่มตัวอย่างประชากรจากผู้สูงอายุ จำนวน 383 ราย กรรมการบริหารองค์การฅาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน จำนวน 81 ราย และผู้รับผิดชอบในภาครัฐ จำนวน 9 ราย จากชุมชนทุกภาค สรุปได้ว่า การบริการฅาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชนเป็นบริการที่พึงประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ชุมชน และผู้สูงอายุมีความต้องการ จุดแข็งอยู่ที่ความเข้มแข็งของการจัดตั้งการดำเนินงานร่วมกันระหว่างกรรมการที่เป็นผู้สูงอายุ ด้วยการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน บริการที่หลากหลาย ไม่ยุ่งยาก จุดอ่อนอยู่ที่ใช้ความไว้วางใจเป็นตัวตรวจสอบการทำงานของกรรมการ ซึ่งอาจเป็นการเสี่ยงต่อการฉ้อโกง และมีข้อเสนอแนะการพัฒนาองค์การบริการฅาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน ประกอบด้วยการพัฒนาปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ภาครัฐเข้ามาช่วยพัฒนากรรมการผู้รับผิดชอบในการให้บริการ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการบริการที่ดี และรู้จักการจัดการระบบการบริหารงาน การพัฒนาองค์การบริการ และ

สนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานที่สามารถตรวจสอบได้ และที่จะช่วยให้กรรมการมั่นใจในการบริการมากขึ้น

2. พัฒนาระบบงานให้มีคุณภาพ พัฒนาระบบงาน มาตรฐานบริการ ซึ่งแม้จะดำเนินการอย่างไม่ถูกต้องตามกฎหมายก็จะไม่กระทบกับระบบงานของกรรมการที่ได้ดำเนินการกันอยู่

3. ด้านนโยบายภาครัฐควรดำเนินการในเรื่องต่อไปนี้

3.1 จัดทำนโยบายแบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับหลักประกันการตายที่จะเอื้อสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุในชุมชน

3.2 เสริมจุดแข็งการดูแลกันและกันในเรื่องการตายที่มีอยู่ในชุมชนให้ก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น

นันทิยา ศรีวรสาร (2554: 89) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินกิจกรรมกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ กรณีศึกษา ชมรมพัฒนาผู้สูงอายุตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าการเริ่มรวมกลุ่มเป็นการช่วยเหลือกันในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน และความเชื่อของท้องถิ่นที่ให้ความสำคัญกับการจัดงานในประเพณีการตายมาก เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิต รูปแบบของบริการแบบไม่เป็นทางการที่จัดให้เฉพาะสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชนตำบลโนนบุรี ชมรมยังไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย การดำเนินการอยู่ในรูปกรรมการ ส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้ง รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานอาศัยแนวทางที่กำหนดไว้ในระเบียบชมรม มีการเขียนระเบียบที่ชัดเจนขึ้นมาแบบหลวมๆ แต่ไม่ได้ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย และส่วนใหญ่มีข้อกำหนดที่ระบุไว้ในเรื่องวิธีการรับสมาชิกซึ่งมี 2 แบบ คือ สมาชิกสามัญและสมาชิกกิตติมศักดิ์ ผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นสมาชิกสามัญ ส่วนสมาชิกกิตติมศักดิ์ยังไม่มีผู้ใดสมัครรับผิดชอบดำเนินงานตามนโยบาย วัตถุประสงค์ ซึ่งเน้นเฉพาะการทำศพ เมื่อมีการตายเกิดขึ้นจะเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพ 20 บาท/ราย โดยจ่ายในวันฅาปนกิจศพ การประเมินกิจกรรมกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ พบว่า รูปแบบการจัดยังไม่มีมาตรฐานบริการ แต่การดำเนินงานเป็นไปตามจุดมุ่งหมาย ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจบริการที่จัดขึ้นตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ มีความครอบคลุมในทุกพื้นที่ ปัญหาอุปสรรคที่พบ ได้แก่ การขาดการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของผู้สูงอายุ การขาดการประชาสัมพันธ์ให้ทราบข้อมูลการดำเนินงานของชมรม

การขาดสภาพคล่องของเงินทุนหมุนเวียนในการจ่ายค่าทำศพให้แก่สมาชิก การขาดแหล่งเงินทุนสนับสนุน และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายในท้องถิ่น ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินงานกิจกรรมกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชนที่จะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลโนนบุรี ประกอบด้วย การพัฒนาตัวผู้สูงอายุด้านเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี การสร้างการมีส่วนร่วมให้แก่ผู้สูงอายุมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานชมรมควรมีการประชุมระหว่างกรรมการ

และสมาชิกร่วมกันอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง สร้างงานสร้างรายได้ให้กับผู้สูงอายุ การจัดงานระดมทุนให้ชมรมผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกองทุนของชมรมสำหรับใช้ในการบริหารให้ชมรมสามารถดำเนินการขับเคลื่อนได้ด้วยตนเอง โดยให้ชุมชนเห็นคุณค่า ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุทำให้กับชุมชนมาอย่างยาวนาน และเข้ามามีส่วนร่วมสมทบกองทุนเสริม จุดแข็งการดูแลกันและกันในเรื่องการตายที่มีอยู่ในชุมชนโดยการสร้างคุณค่าในด้านการจัดงานศพ การถ่ายทอดภูมิปัญญาของผู้สูงอายุให้แก่ชุมชน การจัดเวทีเพื่อให้มีการแบ่งปันความรู้ที่มีอยู่ในตัวผู้สูงอายุทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน หรือกระบวนการถอดบทเรียนเพื่อจัดการความรู้ (Knowledge Management-KM) ให้ผู้สูงอายุมีคุณค่าในการเป็นผู้มีประสบการณ์สูง มีทักษะมีความชำนาญ โดยเฉพาะเป็นผู้ที่ถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ของประเพณีนิยมสู่บุตรหลานต่อไป

สิรินทร พาศิ (2555: 104) ได้ศึกษาเรื่อง การประเมินคุณภาพบริการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี พบว่า สมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ตำบลบ้านใหม่ จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 24 ธันวาคม 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทำการสงเคราะห์ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ และสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งซึ่งถึงแก่ความตาย โดยมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน การจัดตั้งสมาคมมีแนวความคิดริเริ่มจากผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านใหม่ แต่ก็ได้ได้รับความร่วมมือร่วมใจจากประชาชนในการเข้าร่วมเป็นสมาชิก จำนวนประมาณ 1,100 คน ทำให้สมาคมมีความเข้มแข็งและสามารถดำเนินงานได้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ลักษณะการบริการ เป็นการจัดให้บริการเฉพาะในพื้นที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี มีรูปแบบที่เป็นทางการ ดำเนินการในรูปแบบคณะกรรมการซึ่งมาจากการเลือกตั้งกรรมการส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงาน อาชีพพนักงานเมืองท้องถิ่น กรรมการมีความคิดเห็นในทางบวกด้านฌาปนกิจสงเคราะห์ แต่คณะกรรมการยังไม่ให้ความสำคัญในการทำงานเนื่องไม่มีผลตอบแทนในการทำงาน การดำเนินงานเป็นไปตามตามนโยบายและวัตถุประสงค์ที่สมาคมกำหนดไว้ กระบวนการดำเนินงานอาศัยแนวทางที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับของสมาคม ซึ่งได้เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษรอย่างชัดเจน วิธีการรับสมาชิกเป็นแบบรายบุคคลโดยอัตราค่าสมัคร ค่าบำรุงสมาคม อัตราเงินสงเคราะห์ล่วงหน้า และค่าจัดการศพ ยึดถือปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545

การประเมินการให้บริการพบว่า มาตรฐานบริการเป็นไปตามระเบียบข้อบังคับของสมาคม และตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ด้านความพึงพอใจ สมาชิกของสมาคมมีความพึงพอใจบริการที่จัดขึ้น สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสมาชิกได้เป็นอย่างดี การให้บริการมีความเป็นธรรมและให้ออกาสแก่ประชาชนในการใช้บริการ ประชาชนมีส่วนร่วมในบริการ และมองว่าเป็นบริการที่ดี และน่าจะมีความยั่งยืน ปัญหาและอุปสรรคในมุมมองของสมาชิก

สมาคมจะเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับบริการ ส่วนปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการ จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับอำนาจการตัดสินใจ

ในการบริหารงาน และการทำตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง ข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาการดำเนินงานของสมาคมฉาบปูนกิจสงเคราะห์ตำบลบ้านใหม่ ควรจะพัฒนาในด้านการประชาสัมพันธ์เพราะยังมีประชาชนบางส่วนที่ไม่ทราบข้อมูลการจัดตั้งสมาคม และไม่ทราบข้อมูลรายละเอียดและประโยชน์ที่จะได้รับ จึงไม่ได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิก หน่วยงานราชการควรเข้ามาให้การดูแลตรวจสอบ เผยแพร่ ให้การสนับสนุนทั้งในด้านวิชาการและเงินทุนเพื่อให้สมาคมมีความยั่งยืนต่อไป

ธนัฐ ปกครองบ้าน (2545: 134) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การศึกษาองค์กรชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มฉาบปูนกิจสงเคราะห์ในเขตพื้นที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย พบว่า ปัญหาและสถานการณ์สำคัญก่อนการจัดตั้งกลุ่มฉาบปูนกิจสงเคราะห์ในเขตพื้นที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย คือ ชาวบ้านไม่มีหลักประกันความมั่นคงภายหลังการถึงแก่กรรมของสมาชิกในครอบครัว เพราะต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงในการจัดงานศพตามค่านิยมในขณะนั้น นอกจากนั้นเงินสงเคราะห์จากกลุ่มฉาบปูนกิจสงเคราะห์ที่เกิดขึ้นเป็นแรงจูงใจให้มีการจัดตั้งกลุ่ม แนวคิดในการจัดตั้งกลุ่มพัฒนาการมาจากวัฒนธรรมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในชุมชน การดำเนินการกลุ่มเป็นไปตามจารีตปฏิบัติและแบบแผนองค์กร ที่เป็นทางการ ซึ่งสมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินการกลุ่ม ปัจจัยที่ส่งเสริมคือกลุ่มได้สร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตแก่สมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความเชื่อมั่นในคุณธรรมของกรรมการ และกลุ่มฉาบปูนกิจสงเคราะห์ให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกได้ดี ส่วนปัจจัยที่เป็นอุปสรรค ได้แก่ การจ่ายเงินสงเคราะห์ไม่ตรงเวลา แต่ผลการดำเนินการกลุ่มสร้างความมั่นคงแก่ครอบครัวของสมาชิก โดยที่กลุ่มมีความเข้มแข็งพึ่งตนเองทางด้านหลักการบริหารได้ และเป็นส่วนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนา กลุ่มฉาบปูนกิจสงเคราะห์บางกลุ่มที่มีเงินออมควรนำมาจัดเป็นสวัสดิการแก่สมาชิกด้วย เช่น ให้ทุนการศึกษาแก่บุตรของสมาชิก ควรให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินการกลุ่มมากกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนั้นควรเพิ่มเงินออมให้มากขึ้น

วิลาวัลย์ กิตติโกสินทร์ (2548: 97) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาของชุมชนชนบท: กรณีศึกษา กลุ่มฉาบปูนกิจบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอเชียงโน จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า กลุ่มฉาบปูนกิจในชุมชนเป็นกลุ่มที่เกิดจากการรวมตัวของสมาชิกทุกครอบครัวในชุมชน เป็นกลุ่มที่ดำรงไว้ด้วยความร่วมมือ และคงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัว/ชุมชน โดยมีพื้นฐานมาจากวัฒนธรรมดั้งเดิม มีวัดเป็นศูนย์กลาง และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในด้านสังคม เน้นเรื่องของสวัสดิการสังคมของชุมชน ส่งเสริมการสื่อสารเรียนรู้และแลกเปลี่ยนความรู้ใหม่ การดำเนินงานภายในกลุ่ม ขึ้นอยู่กับความไว้วางใจและความคุ้นเคยตามระบบความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่าย โดยมีผู้นำ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ภูมิปัญญาท้องถิ่น ทรัพยากรชุมชน ระบบเครือข่าย ศักยภาพชุมชน การพึ่งตนเอง การ

เรียนรู้ และผลประโยชน์ เป็นกลไกสำคัญในการรวมกลุ่ม รูปแบบการรวมกลุ่มไม่ชัดเจนและไม่มีการกำหนดไว้เป็นลายลักษณ์อักษร มีการออกระเบียบข้อบังคับสำหรับให้สมาชิกถือปฏิบัติ แนวคิดและลักษณะการรวมกลุ่มมาปนกิจในชุมชนมาจากเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน บทบาทชายหญิง ประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ ระบบการผลิตของชุมชน การเรียนรู้จากชุมชนอื่น และการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐ มีผู้นำตามธรรมชาติของชุมชนเป็นผู้ริเริ่มจัดตั้งกลุ่ม โดยรับเอาแนวคิดและรูปแบบการตั้งกลุ่มจากภายนอกชุมชนมาขยายผลให้สมาชิกในชุมชนตัดสินใจเลือกรับ ซึ่งชาวบ้านเองก็คำนึงถึงด้านการรองรับ และรักษาประเพณีอันดีงามของชุมชนในอันที่จะนำไปสู่การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อเสริมสร้างความสามัคคีภายในชุมชน ที่สำคัญคือ เป็นการสร้างสวัสดิการไว้ให้ครอบครัว ช่วยให้สมาชิกกลุ่มมีเงินสำรองไว้ใช้ในกรณีสมาชิกถึงแก่ความตายการรวมกลุ่มมาปนกิจในชุมชนบ้านโนนใหญ่มีศักยภาพในการพัฒนาและแก้ปัญหาในด้านหนี้สินของคนในชุมชน ปัญหารายได้ของชุมชน ปัญหาความขัดแย้งในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและบุคคลในชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น เนื่องจากชุมชนสามารถใช้กลุ่มเป็นกลไกวิเคราะห์และจัดการปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรวมกลุ่มรวมพลังของตนเองในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ ภายในชุมชนและขยายขีดความสามารถของกลุ่มเพื่อออกไปต่อรองกับภายนอก และการที่ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง เกิดจากสิ่งสำคัญคือ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกที่มีความเท่าเทียม เลือกรับ รู้เท่าทันอำนวยความสะดวกต่อกันและกันนั่นเอง

กฤษิณ สิ้นหน้อย (2550: 115) ได้ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีที่มีต่อภาระหน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ พบว่า นายกเทศมนตรีมีความคิดเห็นต่อภาระ หน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 3.57) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า มีความคิดเห็นในระดับมาก ในด้านพระราชบัญญัติการมาปนกิจสงเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย 3.65) และด้านแนวทางการปฏิบัติงานมาปนกิจสงเคราะห์ (ค่าเฉลี่ย 3.94) ส่วนด้านกฎกระทรวง ระเบียบ และประกาศ มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.34) มีความคิดเห็นต่อศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ของเทศบาลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.16) และมีความคิดเห็นต่อศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ของสมาคมมาปนกิจสงเคราะห์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.32) เมื่อเปรียบเทียบตามปัจจัยพื้นฐานบุคคลของนายกเทศมนตรีประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการปฏิบัติงาน อาชีพและรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาระ หน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ไม่แตกต่างกัน ความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์ของเทศบาลและสมาคมมาปนกิจ

สงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระ หน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชนเป็นบริการที่พึงประสงค์สำหรับผู้สูงอายุ ชุมชน และผู้สูงอายุมีความต้องการที่จะรวมกลุ่มเพื่อเป็นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน การดำเนินการอยู่ในรูปแบบกรรมการ ส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้ง รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานอาศัยแนวทางที่กำหนดไว้ในระเบียบชมรม มีการเขียนระเบียบที่ชัดเจนขึ้นมาแบบหลวมๆ แต่ไม่ได้ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย ปัจจัยที่ส่งเสริม คือ กลุ่มได้สร้างหลักประกันความมั่นคงในชีวิตแก่สมาชิก การมีส่วนร่วมของสมาชิก ความเชื่อมั่นในคุณธรรมของกรรมการ และกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ให้ผลตอบแทนแก่สมาชิกได้ดี ชุมชนมีความตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของการรวมกลุ่มในการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในด้านต่างๆ และการที่ชุมชนดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง เกิดจากสิ่งสำคัญคือ รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโลกภายนอกที่มีความเท่าเทียม เลือกรับรู้เท่าทัน อำนวยประโยชน์ต่อกันและกัน ความคิดเห็นที่มีต่อศักยภาพและความพร้อมในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ของเทศบาลและสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็นที่มีต่อภาระ หน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในทางบวก หน่วยงานราชการควรเข้ามาให้การดูแลตรวจสอบ เผยแพร่ ให้การสนับสนุน ทั้งในด้านวิชาการและเงินทุนเพื่อให้กลุ่มฌาปนกิจมีความยั่งยืนต่อไป สามารถแยกประเภทเอกสารและงานวิจัย ได้ 3 ประเภท ดังนี้

1. การประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ แบ่งออกได้ดังนี้
  - 1.1 การประเมินบริการฌาปนกิจสงเคราะห์ เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ
  - 1.2 การประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
  - 1.3 การประเมินคุณภาพบริการของสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์
2. การศึกษากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ แบ่งออกได้ดังนี้
  - 2.1 การศึกษาองค์กรชุมชน : กรณีศึกษากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
  - 2.2 การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาของชุมชนชนบท : กรณีศึกษา กลุ่มฌาปนกิจบ้านโนนใหญ่ตำบลก่อเอ้ อำเภอเขื่องในจังหวัดอุบลราชธานี
3. ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรี แบ่งออกได้ดังนี้
  - 3.1 ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีที่มีต่อภาระ หน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า งานศึกษาส่วนใหญ่เน้นไปที่ระบบการประเมินผลฌาปนกิจสงเคราะห์ ระบบการจัดการฌาปนกิจสงเคราะห์ และความคิดเห็นของผู้บริหารในการจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ โดยมีงานวิจัยอยู่ 2 เรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุโดยตรง ซึ่งใน

การศึกษาดังกล่าว เน้นการประเมินผลและความคิดเห็นของผู้บริหารเป็นหลัก แตกต่างจากการศึกษา
นี้จะเน้นไปที่การถอดบทเรียนเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์
ผู้สูงอายุและศึกษาวิธีการในการบริหารจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ รวมทั้งปัญหาและ
อุปสรรค ด้วยหลักการศึกษาเชิงคุณภาพเป็นสำคัญ

โดยผลการศึกษาดังกล่าว ช่วยให้เห็นภาพการทำงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุ
ซึ่งไม่ใช่เพียงความเห็นของนายกเทศมนตรี ที่มีต่อการจัดการฌาปนกิจสงเคราะห์ หากแต่การศึกษา
เน้นการมองภาพรวมของระบบการจัดการ ตั้งแต่แนวคิดและพัฒนาการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรค
ประกอบกับผู้ศึกษาต้องการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องไปเป็น
แนวทางในการพัฒนากิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สูงสุดแก่
ผู้สูงอายุและชุมชนมีความยั่งยืน และจะได้นำเสนอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลการศึกษาต่อไป

บทที่ 3

บริบทของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

3.1 สภาพทั่วไป

1. ที่ตั้ง

ตำบลบึงเนียมตั้งอยู่ด้านตะวันออกของอำเภอเมืองขอนแก่น ห่างจากตัวจังหวัดขอนแก่นประมาณ 12 กิโลเมตร

2. อาณาเขตติดต่อ

ทิศเหนือ	ติดต่อกับตำบลโคกสี	อำเภอเมือง	จังหวัดขอนแก่น
ทิศใต้	ติดต่อกับตำบลพระลับ	อำเภอเมือง	จังหวัดขอนแก่น
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับตำบลภูทอง	อำเภอเขียงยืน	จังหวัดมหาสารคาม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับตำบลศิลา	อำเภอเมือง	จังหวัดขอนแก่น

3. พื้นที่

ตำบลบึงเนียมมีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 25,770.625 ไร่ (41.233 ตารางกิโลเมตร)

1. ที่อยู่อาศัย	ประมาณ 360	ไร่
2. ที่ทำการเกษตร	ประมาณ 23,085	ไร่
3. ด่านอุตสาหกรรม	ประมาณ 40	ไร่
4. ด่านอื่นๆ	ประมาณ 2,285	ไร่

4. เขตปกครองตำบลบึงเนียม

ตำบลบึงเนียมมีหมู่บ้านทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ประกอบด้วย

- หมู่ที่ 1 บ้านบึงเนียม
- หมู่ที่ 2 บ้านบึงไคร่นุ่น
- หมู่ที่ 3 บ้านดอนตู
- หมู่ที่ 4 บ้านบึงฉิม
- หมู่ที่ 5 บ้านบึงสว่างค์
- หมู่ที่ 6 บ้านคุยโพธิ์
- หมู่ที่ 7 บ้านปากเปื่อย
- หมู่ที่ 8 บ้านสงเปื่อย
- หมู่ที่ 9 บ้านฮ่องเตื่อ

พจนานุกรม ทิศโต ชีเว

หมู่ที่ 10 บ้านท่าหิน

หมู่ที่ 11 บ้านดอนตู

หมู่ที่ 12 บ้านสงเปือย

5. สภาพภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม

6. เส้นทางคมนาคม/ขนส่ง

การเดินทางของตำบลบึงเนียม เป็นการคมนาคมทางบก มีทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 209 (ถนนขอนแก่น - เชียงยืน) เป็นสายหลักที่เชื่อมต่อระหว่างอำเภอเมืองขอนแก่น และอำเภอ เชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม และเป็นสายหลักที่เชื่อมต่อระหว่างหมู่บ้านด้วย โดยมีถนนซอยแยกจาก ถนนสายหลักเข้าหมู่บ้านได้อย่างสะดวก ซึ่งมีทั้งถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก ถนนลาดยาง และถนนลูกรัง

7. ลักษณะภูมิอากาศ

สภาพอากาศโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ฤดู คือ

ฤดูร้อน จะเริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคม-เมษายน อากาศร้อนอบอ้าว ลมแรง บางครั้งมี

พายุรุนแรง

ฤดูฝน โดยทั่วไปจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม-ตุลาคม

ฤดูหนาว จะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์ อากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง

8. จำนวนประชากร/ครัวเรือน

จำนวนประชากรทั้งสิ้น 7,464 คน แยกเป็นชาย 3,658 คน หญิง 3,806 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 179 คน/ตารางกิโลเมตร

ตาราง 7 สถิติประชากร แยกรายละเอียดตามช่วงอายุ

ช่วงอายุ (ปี)	เพศชาย	เพศหญิง	รวม
อายุน้อยกว่า 1ปี	31	27	58
1-10 ปี	418	383	801
11-20 ปี	423	439	862
21-30 ปี	573	537	1,110
31-41 ปี	567	543	1,110
41-50 ปี	630	702	1,332
51-59 ปี	402	523	961
60-70 ปี	386	441	827
71-80 ปี	152	172	324
81-90 ปี	52	68	120
91-100 ปี	3	8	11
100 ปีขึ้นไป	1	1	2
รวม	3,674	3,844	7,518

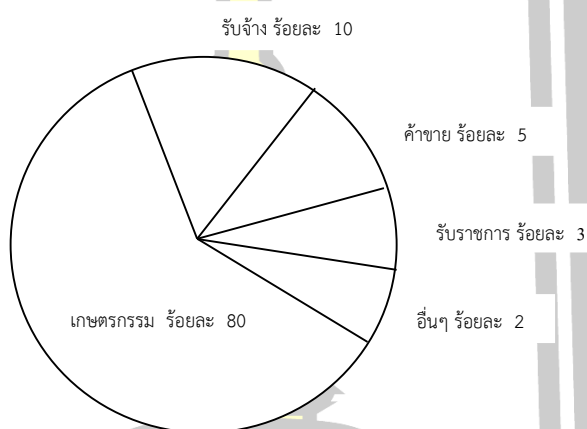
ที่มา: เทศบาลตำบลบึงเนียม (2559: 11)

จากตาราง 7 จากข้อมูลประชากรของเทศบาลตำบลบึงเนียม มีจำนวน 7,518 คน เป็นผู้สูงอายุมากถึง 2,245 คน คิดเป็นร้อยละ 29.86 ของประชากรทั้งหมด กล่าวคือ สังคมผู้สูงอายุจะต้องมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 10 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 7 ขึ้นไป และสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ จะต้องมีการอายุ 60 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป หรือมีประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไปที่อยู่จริงในพื้นที่ต่อประชากรทุกช่วงอายุในพื้นที่เดียวกัน ในอัตราเท่ากับหรือมากกว่าร้อยละ 14 ขึ้นไป (รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ, 2556: 28) จากข้อมูลประชากรของเทศบาลตำบลบึงเนียม มีผู้สูงอายุ 2,245

คน คิดเป็นร้อยละ 29.86 ของประชากรทั้งหมด ถือว่าผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลบึงเนียม เป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์

3.2 สภาพทางเศรษฐกิจ

สภาพทางเศรษฐกิจของตำบลบึงเนียมขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม โดยมีพืชหลักที่สำคัญ คือ ข้าว และการปลูกผัก ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก พื้นที่ต่าง ๆ ของตำบล โดยจัดลำดับอาชีพได้ดังนี้

ภาพประกอบ 3 สภาพทางเศรษฐกิจของตำบลบึงเนียม

3.3 สภาพทางสังคม

1. การศึกษา

ตำบลบึงเนียม มีโรงเรียนประถมศึกษา ตั้งให้บริการประชาชนในตำบล จำนวน 5 แห่ง สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ โดยเป็นโรงเรียนประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนต้น ม. 3 (โรงเรียนขยายโอกาส) จำนวน 1 แห่ง และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง ดังนี้ คือ

1.1 โรงเรียนบ้านบึงเนียมบึงไคร์นุ่นท่าหิน ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา – มัธยมศึกษาตอนต้น ม. 3 (โรงเรียนขยายโอกาส) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 บ้านท่าหิน

1.2 โรงเรียนบ้านบึงสว่างคัคคุยโพธิ์ ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านบึงสว่างคัค

1.3 โรงเรียนพงษ์ภิญโญ 1 ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 บ้านปากเปื่อย

1.4 โรงเรียนบ้านบึงฉิม ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 4 บ้านบึงฉิม

1.5 โรงเรียนบ้านดอนคูราษฎร์วิทยา ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 บ้านดอนคู

1.6 โรงเรียนบ้านสงเปือยฮ่องเตือ ให้บริการด้านการศึกษาระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมขอนแก่น กระทรวงศึกษาธิการ ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 บ้านสงเปือย

1.7 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลบึงเนียม ให้บริการด้านการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน สังกัดเทศบาลตำบลบึงเนียม ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 บ้านบึงไคร่นุ่น

1.7.1 หอกระจายข่าว 12 แห่ง

1.7.2 ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน 12 แห่ง

2. สถาบันและองค์กรทางศาสนา

ประชากรในตำบลตำบลส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธร้อยละ 100 วัด/สำนักสงฆ์ จำนวน 12 แห่ง ดังนี้ คือ

1. วัดท่าเรียบ	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	2	บ้านบึงไคร่นุ่น
2. วัดสว่างชัยศรี	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	3	บ้านดอนคู
3. วัดท่าประชุม	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	4	บ้านบึงฉิม
4. วัดสว่างอารมณ์	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	5	บ้านบึงสว่างค์
5. วัดเทพนิมิตร	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	6	บ้านคุดโพธิ์
6. วัดโพธิ์นิมิตร	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	7	บ้านปากเปื่อย
7. วัดท่าสองคร	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	10	บ้านท่าหิน
8. วัดป่าท่านางขาว	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	2	บ้านบึงไคร่นุ่น
9. วัดป่ารัตนาราม	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	8	บ้านดอนคู
10. วัดป่าสามัคคีธรรม	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	11	บ้านดอนคู
11. สำนักสงฆ์บัวบาน	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	4	บ้านบึงฉิม
12. สำนักสงฆ์นิราษธรรมมิการาม	ตั้งอยู่ในหมู่ที่	9	บ้านฮ่องเตือ

3. ประเพณี วัฒนธรรม

ตำบลบึงเนียมมีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ถึงปัจจุบัน ภาษาที่ใช้ในหมู่บ้านส่วนใหญ่เป็นภาษาไทย และภาษาอีสาน วัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้าน มีลักษณะสังคมชนบทซึ่งความสัมพันธ์ของครอบครัวและญาติพี่น้อง ชาวบ้านปฏิบัติตน

ตามธรรมเนียมประเพณีที่สืบทอดกันมาตามประเพณีไทยอีสาน คือประเพณีฮีต 12 ครอง 14 และประเพณีต่างๆ ที่ได้สืบทอดกันมา ประเพณีที่สืบทอดกันมาและทำเป็นประจำทุกปีและมีผู้เข้าร่วมงานเป็นจำนวนมากเกือบทุกหลังคาเรือน คือประเพณีใส่บาตรทำบุญเลี้ยงพระ เพื่อเป็นสิริมงคลแก่หมู่บ้านและชาวบ้าน ประเพณีที่สืบทอดกันมาตั้งแต่โบราณ ถึงปัจจุบันคือ

1. เดือนสี่บุญพระเวส มีงานบุญพระเวส (ฟังเทศน์มหาชาติ) แห่งพระอุคุตตั้งศาลเพียงตา ทำบุญแจกข้าวอุทิศให้ผู้ตาย (บุญเปตพลี) ประเพณีเทศน์มหาชาติเหมือนกับประเพณีภาคอื่นๆ ด้วย เป็นงานบุญทางพุทธศาสนาที่ถือปฏิบัติทำบุญถวายภัตตาหารแล้วตอนบ่ายฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัดติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนดในช่วงที่จัดงานมีการแห่พระอุคุตเพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตกด้วย

2. เดือนห้า บุญสงน้ำ หรือเทศกาลสงกรานต์ ตามประเพณีจัดงานสงกรานต์นั้น บางแห่งจัดกัน 3 วัน บางแห่ง 7 วัน แล้วแต่กำหนดมีการทำบุญถวายภัตตาหารคาวหวาน หรือถวายจิ้งหรีดเข้า-เพลตลอดเทศกาล ตอนบ่ายมีสงน้ำพระ รดน้ำผู้ใหญ่ผู้เฒ่าก่อเจดีย์ทราย

3. เดือนหก บุญวิสาขบูชา วันเพ็ญเดือนหกเกือบตลอดเดือนหกนี้บุญวิสาขบูชา ประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า

4. เดือนเจ็ด งานบุญเบิกบ้านเบิกเมือง งานเข้านาคเพื่อบวชนาคคติความเชื่อ หลังจากหว่านข้าวกล้าดำนาเสร็จ มีการทำพิธีเช่นสรงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม บ้านที่กุลบุตรมีงานอุปสมบททดแทนบุญคุณบิดามารดาและเตรียมเข้ากรรมในพรรษา

5. เดือนแปด งานบุญเข้าพรรษา งานบุญเทศกาลเข้าพรรษานำเทียนพรรษา ประดับให้สวยงาม จัดขบวนแห่เพื่อนนำไปถวายเป็นพุทธบูชา มีการทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทาน และผ้าอาบน้ำฝน เพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปใช้ตลอดเทศกาลเข้าพรรษา

6. เดือนเก้า บุญข้าวประดับดิน จัดงานวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 นับแต่เข้ามีดชาวบ้านจัดอาหารคาวหวาน หมากพลูบุหรี่ยี่สิบกระทงเล็กๆ นำไปวางไว้ตามลานบ้าน ใต้ต้นไม้ ข้างพระอุโบสถ เพื่อเป็นการให้ทานแก่เปรตหรือวิญญาณที่ตกทุกข์ได้ยากตอนสายมีการทำบุญที่วัด ฟังเทศน์เป็นอานิสงส์

7. เดือนสิบ บุญข้าวสาก ข้าวสากหมายถึงการกวณกระยาสารท คล้ายงานบุญสลากภัตในภาคกลาง จัดงานวันเพ็ญเดือน 10 นำสำหรับคาวหวานพร้อมกับข้าวสาก(กระยาสารท) ไปทำบุญที่วัดถวายผ้าอาบน้ำฝนและเครื่องไทยทาน แต่ก่อนที่จะถวายนั้นจะทำสลากติดไว้ พระสงฆ์องค์ใดจับสลากได้ก็รับถวายจากเจ้าของสำรับนั้น ตอนบ่ายฟังเทศน์เป็นอานิสงส์

8. เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา มีพิธีถวายผ้าห่มหนาวในวันเพ็ญ มีงานบุญตักบาตรเทโว พิธีลอยเรือไฟนับเป็นช่วงที่จัดงานใหญ่กันเกือบตลอดเดือน นับแต่วันเพ็ญ มีการถวายผ้าห่มหนาวแด่พระพุทธรูปสงฆ์ วันแรม 1 ค่ำ งานบุญตักบาตรเทโว ตอนเย็นวันขึ้น 14 ค่ำ พิธีลอย เื่อ

ไฟ (ไหลเรือไฟ) เพื่อถวายเป็นพุทธบูชา มีทั้งงานบุญกุศลและสนุกสนานรื่นเริง

9. เดือนสิบสอง บุญกฐิน ทำบุญข้าวเม่าพิธีถวายกฐินเมื่อถึงวันเพ็ญจัดทำข้าวเม่า (ข้าวใหม่)นำไปถวายพระ พร้อมสำหรับควหาหวานขึ้นตอนบ้ายฝั่งเทศน์เป็นอันสงส์จัด พิธีทอดกฐินตาม วัดที่จองกฐินไว้

4. สาธารณสุข

4.1	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบึงเนียม	1	แห่ง
4.2	ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน	12	แห่ง
4.3	ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	2	แห่ง
4.4	อัตรการมีและใช้ส้วมรดน้ำ	ร้อยละ 100	

5. ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

	ป้อมยามรักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน	12	แห่ง
--	--------------------------------------	----	------

3.4 การบริการพื้นฐาน

4.1 การคมนาคม

ตำบลบึงเนียมเป็นตำบลที่อยู่ชานเมือง ระยะทางจากตำบลบึงเนียมถึงจังหวัดขอนแก่น ประมาณ 12 กิโลเมตร มีรถยนต์โดยสารสองแถววิ่งตลอดเวลา ค่าโดยสารไป-กลับ คนละ 24 บาท

ถนนเชื่อมโยงระหว่างหมู่บ้าน จำนวน 5 สาย

1. สายบึงเนียม - ปากเปื่อย
2. ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 209 ขอนแก่น - ยางตลาด
3. สายสงเปือย - ฮ่องเตือ
4. สายดอนตู - สงเปือย
5. สายบึงเนียม - บึงฉิม

4.2 การโทรคมนาคม

	ที่ทำการไปรษณีย์โทรเลข (เอกชน)	1	แห่ง (หมู่ที่ 6)
	โทรศัพท์สาธารณะ	12	ตู้

4.3 การไฟฟ้า

	การขยายเขตไฟฟ้า/ไฟฟ้าเข้าถึง	12	หมู่บ้าน
	ครัวเรือนที่มีไฟฟ้าใช้	2,265	ครัวเรือน

4.4 แหล่งน้ำธรรมชาติ

	ลำน้ำ/ลำห้วย	4	สาย
--	--------------	---	-----

บึง/หนองและอื่นๆ	16	แห่ง
4.5 แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น		
ฝาย	3	แห่ง
บ่อน้ำตื้น	27	แห่ง
ประปาหมู่บ้าน	12	หมู่บ้าน
ครัวเรือนที่ใช้น้ำประปา	2,265	ครัวเรือน
4.6 การให้บริการจัดเก็บขยะสิ่งปฏิกูลและมูลฝอย		
รถบรรทุกขยะ 6 ล้อ	2	คัน

3.5 ข้อมูลอื่นๆ

1. กลุ่มมวลชนจัดตั้ง		
อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) 1 รุ่น	60	คน
รักษาความปลอดภัยประจำหมู่บ้าน (รปม.)	40	คน
อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน	170	คน
อาสาสมัครพัฒนาชุมชน	48	คน
อาสาพัฒนาปศุสัตว์	9	คน
กลุ่มสตรีแม่บ้าน	12	กลุ่ม
กลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษ	1	กลุ่ม
กลุ่มเกษตรกรทำนา	12	กลุ่ม
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	12	กลุ่ม
กลุ่มสัจจะ (เงินออม)	3	กลุ่ม

2. สถานที่สำคัญในตำบลบึงเนียม

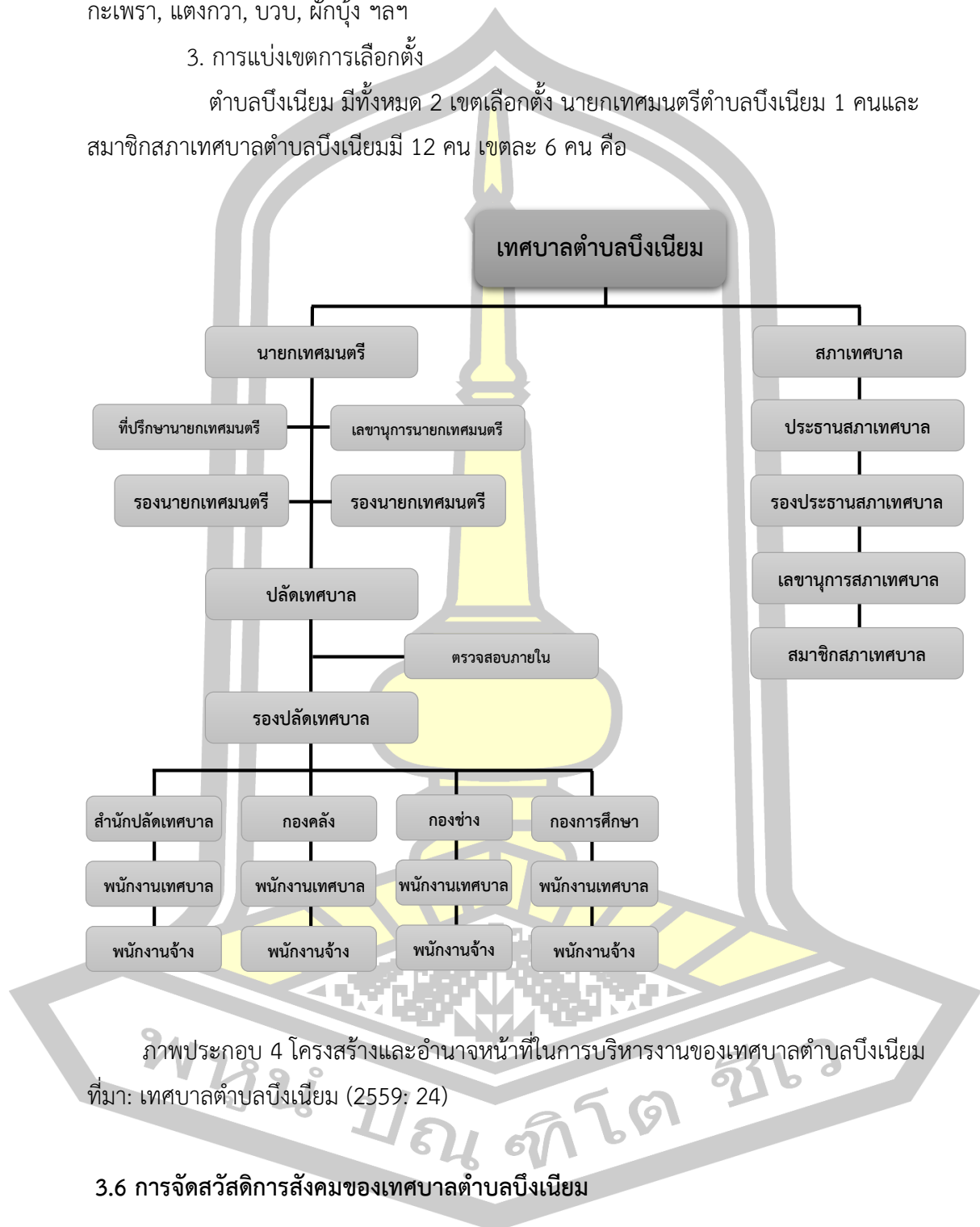
2.1 วัดท่าสองคร จุดสนใจวังมัจฉา เป็นการอนุรักษ์ปลาทำวัด และกำหนดเป็นเขตห้ามจับปลาโดยเริ่มจากพระในวัดนำบาตรไปล้างที่ทำน้ำ ปลาในลำน้ำพองได้กินข้าวกันบาตรเป็นอาหาร ก็เริ่มมารวมกันมากขึ้น ปัจจุบันมีปลามากมายและหลายชนิด จึงเป็นจุดเริ่มของโครงการอนุรักษ์ปลาหน้าวัด

2.2 ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร บ้านบึงฉิม (หมู่ที่ 4) ผลิตภัณฑ์ปลูกผักปลอดสารพิษ-ไร่นาสวนผสม ประชาชนในตำบลเข้มแข็งก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการรวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารพิษโดยไม่ใช้ยาฆ่าแมลงและวัตถุมีพิษ ได้แก่ พริกหยวก, ค่ะน้า, หอมแบ่ง, สลัด, มะเขือ,

กวางตุ้ง, ถั่วฝักยาว, คีนฉ่าย, ซี, กระหล่ำปลี, กระหล่ำดอก, โหระพา, ผักกาดขาวปลี, แมงลัก, กะเพรา, แตงกวา, บวบ, ผักบุ้ง ฯลฯ

3. การแบ่งเขตการเลือกตั้ง

ตำบลบึงเนียม มีทั้งหมด 2 เขตเลือกตั้ง นายกเทศมนตรีตำบลบึงเนียม 1 คนและสมาชิกสภาเทศบาลตำบลบึงเนียมมี 12 คน เขตละ 6 คน คือ

3.6 การจัดสวัสดิการสังคมของเทศบาลตำบลบึงเนียม

1. กองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบึงเนียม เกิดจากแกนนำ ชุมชนและผู้บริหารท้องถิ่นเห็นความสำคัญ จึงได้จัดประชุมผู้นำและแกนนำชุมชนทั้ง 12 หมู่บ้าน ได้ประชุมปรึกษาหารือ

ถึงความเป็นไปได้ ประโยชน์ที่จะได้รับ ผู้นำชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า เป็นกิจกรรมที่ดี ทั้งปัจจุบันและอนาคต จึงได้มีมติจัดตั้ง เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2551 โดยมีคณะกรรมการชุดแรกจากการแต่งตั้ง 43 คน ที่ปรึกษา 16 คน จากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ และกำนัน ประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับ พ.ศ. 2551 โดยคณะกรรมการชุดแรก

ในเบื้องต้นได้ออกประชาสัมพันธ์ และเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ และเริ่มดำเนินการเก็บสัจจะวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2551 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในครั้งแรก 1,367 คน ครอบคลุมทั้งตำบล (12 หมู่บ้าน)

เมื่อดำเนินงานครบ 2 ปี คณะกรรมการดำรงตำแหน่งครบวาระ จึงมีการจัดประชุมสมาชิกแต่ละหมู่บ้านเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการ หมู่บ้านละ 3 คน และให้สมาชิกพิจารณาระเบียบข้อบังคับ พ.ศ. 2551 ตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ดำเนินงาน มีประชาชนให้ความสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกทุกเดือน โดยเฉลี่ยเดือนละ 70 ราย ปัจจุบัน มีสมาชิกกว่า 3,500 คน

2. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์สตรี เป็นรูปแบบของสวัสดิการที่เทศบาลตำบลบึงเนียมจัดขึ้นเป็นการดำเนินงานโดยคณะกรรมการพัฒนาสตรีเทศบาลตำบลบึงเนียม มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือในการจัดการศพให้แก่สมาชิกในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียมทุกคน ที่มีทะเบียนบ้านอยู่ในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียม ไม่จำกัดอายุ ขึ้นอยู่กับว่าใครจะสนใจมาสมัครเข้าร่วมกับกองทุน เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้ริเริ่มกองทุนสวัสดิการชุมชนเทศบาลตำบลบึงเนียม มาได้ 3 ปี 5 เดือนแล้ว เริ่มพร้อม ๆ กันทั้ง 12 หมู่บ้าน

หลักการง่าย ๆ ของกองทุนนี้คือ ให้ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียม มาสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกกองทุนในที่ทำการผู้ใหญ่บ้านทั้ง 12 หมู่บ้าน ใน 1 ปี จะเปิดรับสมัคร 2 รอบ คือ เดือนมกราคมและเดือนมิถุนายน สมาชิก จะต้องจ่ายเงินเข้ากองทุนวันละ 1 บาท หรือ เดือนละ 30 บาท กรรมการแต่ละหมู่บ้าน จะมีสมุดกองทุนมามอบให้สมาชิกทุกคน เพื่อให้นำเงินมาจ่ายทุกเดือน ขณะนี้มียอดเงินของสมาชิกที่เข้ากองทุนทั้ง 12 หมู่บ้าน แล้ว 800,000 บาท

ผลประโยชน์ของกองทุนที่สมาชิกจะได้รับ

1. เจ็บป่วย นอนรักษาตัวที่ โรงพยาบาล ได้เงินชดเชยวันละ 1,000 บาท ใช้สิทธิได้ปีละ 3 ครั้ง
2. คลอดบุตร ได้เงินจากกองทุน 5,000 บาท
3. ค่าชดเชยกรณีเสียชีวิต 10,000 บาท

เป้าประสงค์ของกองทุนนี้คือต้องการให้เป็นสวัสดิการของชุมชนเทศบาลตำบลบึงเนียม แต่ไม่ได้ให้เงินสมทบไปเปล่า ๆ แบบได้ฟรี สมาชิกต้องลงทุนด้วย และขยันออมทรัพย์ เก็บเงินใน

กระเป่าออกมาให้ได้วันละ 1 บาท มาจ่ายเข้ากองทุนทุกเดือน โดยมีคำขวัญว่า “กองทุนสวัสดิการชุมชนมั่นคง เทศบาลตำบลบึงเนียมเข้มแข็ง”

3. ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม เป็นชุมชนชนบทกึ่งชุมชนเมืองที่ถูกความเจริญทางวัตถุคืบคลานเข้าไปอยู่อย่างใกล้ชิด แต่ชุมชนแห่งนี้ก็ยังสามารถรักษาวิถีชีวิตที่สงบและเรียบง่ายอย่างเหนียวแน่น ขณะที่การรวมตัวของสมาชิกชุมชนเพื่อสร้างกลไกในการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวก็ยังไม่เกิดขึ้น มีเพียงอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ลงพื้นที่ดูแลความเป็นอยู่ของสมาชิกในชุมชน

ปัจจุบันจำนวนผู้สูงอายุมีมากขึ้น มีความพยายามจะตั้งชมรมผู้สูงอายุอยู่หลายครั้งเพื่อให้ผู้สูงอายุในชุมชนได้ทำกิจกรรมร่วมกันแต่ไม่ประสบผลสำเร็จ จึงได้ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่โดยใช้กลไกของสภาผู้นำชุมชนร่วมกันจัดตั้ง “ชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม” ขึ้นจนเป็นผลสำเร็จและได้เริ่มดำเนินงาน เพื่อวางระบบ พัฒนากลไก อันจะเป็นรากฐานในการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนอย่างยั่งยืน

หลังจากก่อตั้งชมรมผู้สูงอายุเป็นผลสำเร็จแล้ว นอกจากการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ ทางชมรมฯ ยังได้ดำเนินกิจกรรมด้านสุขภาพ เช่น กิจกรรมรำไม้พลอง ร่วมกันเดือนละครั้ง และสมาชิกบางรายยังไปออกกำลังกายร่วมกับชมรมผู้สูงอายุบ้านที่อยู่ใกล้กัน มีการรณรงค์เรื่องการลดอาหารรสจัด หวาน มัน เค็ม ซึ่งส่งผลให้เกิดความดันสูง พร้อมกันนี้ยังแนะนำให้ผู้ที่จะเข้าสู่วัยผู้สูงอายุให้หันมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมารับประทานอาหารให้ถูกต้อง

การมีชมรมผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุมีโอกาสได้มาพบปะทำกิจกรรมร่วมกัน ทั้งการออกกำลังกาย หรืองานที่สืบสานเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เมื่อมีการรวมกลุ่มทำกิจกรรมทำให้ชุมชนมีทิศทางขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุที่ชัดเจนขึ้น และยังสามารถนำศักยภาพของผู้สูงอายุที่มีอยู่มาใช้เป็นแบบอย่างให้คนรุ่นหลังได้สานต่อกอีกด้วย

หลังจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ก็ส่งผลให้สมาชิกในเขตเทศบาลตำบลบึงเนียมเกิดการรับรู้และตื่นตัวมากขึ้น เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านพฤติกรรมทั้งการออกกำลังกาย มีการลดการรับประทานอาหารรสจัดในหมู่ผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียงได้รับการดูแลและมีสุขภาพจิตดีขึ้น ปัญหาความตึงเครียดในครอบครัวก็ลดลง และการดำเนินงานดังกล่าวยังได้รับการต่อยอดและสนับสนุนให้เป็นหนึ่งในแผนพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุในชุมชนแห่งนี้ได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4. ศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม เป็นศูนย์กลางการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพชุมชน โดยการส่งเสริมกระบวนการ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองและครอบครัว กลุ่มองค์กรและชุมชนโดยการอาศัยสื่อต่างๆ เป็นหลักในการส่งเสริมกระบวนการ การเรียนรู้ของประชาชน เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง

เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้ดำเนินการจัดตั้งศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุ มีวัตถุประสงค์การดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

4.1 เป็นศูนย์กลางในการประสานงานทำงานขององค์กรชุมชนและเครือข่ายให้สามารถช่วยเหลือเกื้อกูลกันละกัน

4.2 เพื่อรวมพลังในการแก้ปัญหา การจัดการสวัสดิการในชุมชน นำไปสู่การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน

4.3 เพื่อให้เป็นเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนทำงานเคียงคู่กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลักการ การดำเนินงานศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุ ดำเนินการโดยยึดหลัก

4.3.1 ความเป็นพ้องต้องกันของสมาชิก อันประกอบด้วย ผู้นำ กลุ่ม องค์กรชุมชน และเครือข่ายต่างๆ

4.3.2 กระบวนการประชาคม เป็นกลไกขับเคลื่อนการดำเนินงาน

4.3.3 เป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาชนเป็นศูนย์ประสานงานเครือข่ายภาคประชาชน

กิจกรรมที่ทำ

ด้านการบริหารจัดการ

1. สนับสนุนกระบวนการจัดทำระบบฐานข้อมูลของเทศบาลตำบลบึงเนียม ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ของหมู่บ้าน ทะเบียนข้อมูล ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ข้อมูลด้านอาชีพ

2. สนับสนุน และส่งเสริมภูมิคุ้มกันของสังคม การยุติความขัดแย้งในชุมชน การรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศ เพื่อให้เกิดความอยู่เย็นเป็นสุข ความสมานฉันท์

3. ประสานงานระหว่างองค์การชุมชน และเครือข่ายขององค์การชุมชน เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของศูนย์ฯ

4. ประสานงาน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหา ยาเสพติด คอยสอดส่องดูแลทุกหมู่บ้าน

5. สนับสนุนให้มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน เพื่อให้เกิดการจัดสวัสดิการในชุมชน

ด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตย

1. รณรงค์ให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งการเมืองท้องถิ่น ไม่ซื้อขายสิทธิ ซื้อเสียง

2. ประชาสัมพันธ์ให้ครัวเรือนในหมู่บ้าน/ตำบล เข้าร่วมเวทีประชาคมที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

3. ประสานงาน และสนับสนุนให้มีกองทุนและสวัสดิการชุมชนตำบล (ออมวันละบาท) ฅาปนกิจสงเคราะห์ สวัสดิการผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ฯลฯ

4. จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในหมู่บ้านตำบล เพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้มีทุน ในการประกอบอาชีพ

5. ส่งเสริม และประสานให้มีการจัดการความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม เช่น การจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุ รดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ ฯลฯ

6. ส่งเสริมและดำเนินกิจการอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม
หน้าที่คณะทำงานศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม
คณะทำงานศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม ซึ่งมีกำนัน/นายกเทศบาล. และหน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น ครู กศน. พัฒนาการ สาธารณสุขตำบล เป็นคณะทำงาน มีบทบาทหน้าที่ดังนี้

1. สนับสนุนการปฏิบัติงานของคณะกรรมการศูนย์ประสานงาน องค์การชุมชน
2. สนับสนุนภารกิจของศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนตำบล ในเรื่อง ทางวิชาการ การจัดตั้งกลุ่มและบริหารจัดการ การขอรับการสนับสนุนงบประมาณ
3. เสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาทักษะด้านต่างๆ ให้ คณะกรรมการ ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับศูนย์ประสานงานผู้สูงในเขตพื้นที่อำเภอ

ประโยชน์ที่ได้จากศูนย์ประสานงานผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม

1. ทำให้องค์กรชุมชน ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ซึ่งกันและกัน
2. ผู้สูงอายุในชุมชนได้แสดงศักยภาพของตนเอง รวมทั้งเป็นการสร้างและ พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในชุมชน

3. การแก้ไขปัญหาของชุมชน ได้ตรงจุดตรงความต้องการของชุมชน
4. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและภาคีการพัฒนา มีข้อมูลง่ายต่อการ

จัดทำกิจกรรมพัฒนา

5. เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการมีส่วนร่วม และการมีส่วนร่วม

6. มีทิศทางการพัฒนา ประหยัดทรัพยากรและบุคลากร
5. กลุ่มอาชีพสูงอายุ เพิ่มคุณค่า (ชีวิต) ยามชรา ในอนาคตข้อมูลผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเพิ่ม สูงมากขึ้น ว่ากันว่าคนกลุ่มนี้ว่างงาน หลายคนอยู่บ้านเฉยๆ ทว่าผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น กลับรวมตัวสร้างอาชีพทำสบู่สมุนไพรในนาม “กลุ่มผู้สูงอายุ เทศบาล ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ไม่ได้ว่างงานอย่างที่หลายคนเข้าใจ เพราะผู้สูงอายุ

เหล่านั้นได้รวมกลุ่มกันทำงาน ออกกำลังกาย พบปะเพื่อนฝูง ไม่เหงา แล้วยังมีคุณค่าในตัวเอง จิตใจเบิกบานอีกต่างหาก

ตั้งแต่มีกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ และภูมิปัญญาของผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้านที่ทำอาชีพของตัวเองอยู่แล้วก็เข้ามาร่วมเป็นสมาชิก จึงทำให้ผู้สูงอายุบางส่วนที่ยังว่างงานอยู่เข้ามาร่วมเป็นส่วนหนึ่งของงานที่กลุ่มแม่บ้านทำอยู่แล้ว เช่น ดอกไม้ประดิษฐ์ จึงช่วยส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีรายได้มากขึ้น ซึ่งในช่วงเทศกาลจะมีคนสั่งดอกไม้ประดิษฐ์เข้ามาเป็นจำนวนมาก มีราคาตั้งแต่หลักร้อยไปจนถึงหลักพัน

การพัฒนาศักยภาพคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เป็นกลไกสำคัญต่อความสำเร็จของการดำเนินงาน ในการประสานงานที่จะทำให้ประชาชนมีสุขภาพดีทั้งกายและจิต เพราะที่มงานในชุมชนสร้างจิตสำนึกร่วมกัน มีความเข้าใจในบทบาทหน้าที่ มีวิสัยทัศน์ มีทัศนคติเชิงบวกต่อการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการเสริมสร้างกระบวนการสุขภาพกลุ่มผู้สูงอายุ ให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพราะให้โอกาสในการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเสมอภาค เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ร่วมเรียนรู้ ร่วมตัดสินใจ มีการตรวจสอบและเข้าร่วมกิจกรรมได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยยึดหลักธรรมาภิบาล

กลุ่มอาชีพของผู้สูงอายุที่รวมตัวกันได้อย่างเหนียวแน่น เกิดจากความร่วมมือของหลายๆ ฝ่าย และถือรากฐานของการทำงาน ที่รองรับจำนวนผู้สูงอายุของประเทศไทย ที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกๆ ปี ซึ่งหากทุกพื้นที่ของประเทศไทยร่วมกันใส่ใจดูแลผู้สูงอายุหางานที่ไม่หนักมาให้ทำ นอกจากจะคลายเหงาแล้ว ยังทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่ามีคุณค่า และไม่เป็นการทำให้ลูกหลาน

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการมาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่พบปะ พูดคุยกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 12 คน

การศึกษาสภาพทั่วไปในการดำเนินงานมาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามลำดับขั้น ดังนี้

4.1 แนวคิดและพัฒนาการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม

ขั้นตอนกระบวนการพัฒนารูปแบบการจัดตั้งมาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนในพื้นที่เทศบาลตำบลบึงเนียม มีพัฒนาการและรูปแบบดังนี้

การเริ่มรวมกลุ่มเป็นการช่วยเหลือกันในลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน และความเชื่อของท้องถิ่น ที่ให้ความสำคัญกับการจัดงานในประเพณีการตายมาก เพื่อเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ที่เสียชีวิต รูปแบบ ของบริการแบบไม่เป็นทางการ ที่จัดให้เฉพาะสมาชิกผู้สูงอายุในชุมชนเทศบาลตำบลบึงเนียม ชุมชนยังไม่ได้ จัดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย การดำเนินการอยู่ในรูปกรรมการ ส่วนใหญ่มาจากการแต่งตั้ง รวมทั้งกระบวนการดำเนินงานอาศัยแนวทางที่กำหนดไว้ในระเบียบชมรม มีการเขียนระเบียบที่ชัดเจนขึ้นมาแบบหลวมๆ แต่ไม่ได้ทำตามระเบียบที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย

การพัฒนารูปแบบการจัดตั้งมาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนในพื้นที่เทศบาลตำบลบึงเนียมนั้น แรกเริ่มเดิมทีก่อนปี พ.ศ. 2551 นั้น ได้เน้นหนักเฉพาะการจ่ายเบี้ยยังชีพ สงเคราะห์ เวลานั้นน้ำท่วมก็แจกถุงยังชีพ หน้าหนาวก็แจกผ้าห่ม ต่อมาใน ปี พ.ศ. 2551 ผู้บริหารท้องถิ่นได้เริ่มเข้าไปรับการอบรมในเรื่องของการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุในชุมชน และจากการเข้ารับการอบรมนี้เอง ทำให้ผู้บริหารท้องถิ่นได้ทราบถึงข้อมูลสถานการณ์และแนวโน้ม

สภาพปัญหาของผู้สูงอายุไทยและหลักการแนวคิด ในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์อเนกประสงค์ผู้สูงอายุ ในชุมชน ทำให้เกิดความตระหนักของปัญหาและมองเห็นประโยชน์ในการดำเนินการจัดตั้งศูนย์ อเนกประสงค์ในชุมชน หลังจากเดินทางกลับจากการฝึกอบรม ก็ได้เริ่มเก็บรวบรวมข้อมูลผู้สูงอายุ ย้อนหลัง ข้อมูลปัจจุบัน และแนวโน้มในอนาคต และนำข้อมูลผู้สูงอายุไปเผยแพร่แก่ชมรมผู้สูงอายุ คณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ทุกฝ่ายได้รับรู้ตระหนักและให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุที่มีจำนวนเพิ่มขึ้น ทุกปี และช่วยกันคิดและนำเสนอแนวทางในการดำเนินการเพื่อเตรียมการรองรับผู้สูงอายุที่เพิ่มมากขึ้น ให้ได้รับการดูแลและจัดสวัสดิการได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมและเป็นธรรม พร้อมนำเสนอเข้าสู่ เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี

การดำเนินงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เกิดจากความคิดของผู้สูงอายุในตำบล ร่วมมือกัน ตั้งขึ้นมาเพื่อให้การช่วยเหลือในการจัดการศพ แต่ไม่ได้บังคับให้ผู้สูงอายุทุกคนต้องเป็นสมาชิกแล้วแต่ สมัยครั้น เมื่อก่อนเป็นชมรมผู้สูงอายุระดับหมู่บ้านเท่านั้น ไม่ได้เป็นชมรมผู้สูงอายุระดับตำบล ที่มี คณะกรรมการจากทุกหมู่บ้านร่วมเป็นกรรมการชมรมฯ มีสมาชิกไม่ครอบคลุมทุกหมู่บ้าน ทำให้มี สมาชิกชมรมผู้สูงอายุมีน้อย ทุนในการสนับสนุนชมรมผู้สูงอายุ ไม่มี กิจกรรมของชมรมไม่หลากหลาย ขาดการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เน้นกิจกรรมฅาปนกิจสงเคราะห์เป็นหลัก

กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2559 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน คือ ผู้สูงอายุ ทั้ง 12 หมู่บ้านและดำรง ตำแหน่งประธานกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งได้แกนนำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่นและผู้สูงอายุ ของแต่ละหมู่บ้าน มาประชุมเพื่อหารือถึงความเป็นไปได้ ประโยชน์ที่จะได้รับ แนวทางในการจัดตั้งกลุ่มฅาปนกิจ ผู้นำ ชุมชนมีความเห็นตรงกันว่า เป็นกิจกรรมที่ดี ทั้งปัจจุบันและอนาคต จึงได้มีมติจัดตั้งกลุ่มฅาปนกิจ เพื่อนช่วยเพื่อนขึ้น เมื่อวันที่ 12 มีนาคม พ.ศ. 2559 โดยมีคณะกรรมการ ชุดแรกจากการแต่งตั้ง 21 คน ที่ปรึกษา 12 คน จากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหาร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ เจ้าอาวาสวัดในพื้นที่ ผู้ใหญ่บ้าน และกำนัน ประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับ พ.ศ. 2559 โดยคณะกรรมการชุดแรก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศพแก่ ครอบครัวที่เสียชีวิต ในการดำเนินงานมีประธานชมรมผู้สูงอายุเป็นประธานกองทุน และมีผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 12 หมู่บ้านเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา

ในเบื้องต้นได้ออกประชาสัมพันธ์ และเน้นกลุ่มเป้าหมายเป็นผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพ และเริ่มดำเนินการเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผู้สนใจสมัคร เข้าร่วมเป็นสมาชิกในปีแรก 347 คน ปีที่สองมีสมาชิก 389 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน

เมื่อดำเนินงานครบ 2 ปี คณะกรรมการดำรงตำแหน่งครบวาระ จึงมีการจัดประชุม สมาชิก แต่ละหมู่บ้านเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการ หมู่บ้านละ 3 คน และให้สมาชิกพิจารณาระเบียบ ข้อบังคับ พ.ศ. 2559 ตลอดระยะเวลา 3 ปีที่ดำเนินงาน มีผู้สูงอายุให้ความสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิก

ทุกปี ปัจจุบัน มีสมาชิกรวม 447 คน ตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงปัจจุบันกลุ่มยังไม่มีการจัดทะเบียนอย่างเป็นทางการ

ดังนั้น โดยสรุปแนวคิดและพัฒนากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จึงมีจุดเริ่มต้นมาจาก บริการพื้นฐานที่มีอยู่คู่ชุมชน จากประเพณีวัฒนธรรม และพัฒนาไปสู่การรวมตัวจัดตั้งเป็นองค์กรบริการ โดยผู้สูงอายุจะมีการรวมกลุ่มกันในเรื่องฉาปนกิจสงเคราะห์ ด้วยเหตุผลการรวมกลุ่มมาจากการต้องการช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยกันเองและการมองเห็นว่าจะมีเงินใช้ทำศพเพิ่มมากขึ้น ช่วยแบ่งเบาภาระลูกหลานในการจัดงานศพ และต้องการพัฒนารูปแบบ วิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กลุ่มได้รับการจดทะเบียนให้ถูกต้อง ต่อไป

จากการศึกษาบริบทของพื้นที่ ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความร่วมมือจากประชาชนในพื้นที่มากขึ้นในการสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลต่างๆ ทั้งนี้ สิ่งที่ผู้ศึกษาให้ความสำคัญอย่างมาก คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียมเนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ดีจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานด้านการฉาปนกิจสงเคราะห์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ในการศึกษาครั้งนี้ มีผู้นำชุมชนตัวแทนสมาชิกฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นผู้มีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับตำบล ฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน และฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับกลุ่มองค์กร โดยสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเหล่านี้จะเป็นผู้เก็บเงินฉาปนกิจสงเคราะห์ และจ่ายเงินสงเคราะห์ให้แก่สมาชิกเมื่อเสียชีวิต และเป็นผู้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน เช่น ระเบียบข้อบังคับ และรายชื่อของสมาชิก เป็นต้น

ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนจำนวน 12 คน ได้ร่วมกันพิจารณาข้อมูลของสมาชิกกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ที่มีอยู่ในชุมชน เพื่อความเหมาะสมในการให้ข้อมูล โดยพิจารณาจากการที่คนในครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์หลายกลุ่ม เพื่อให้สามารถนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดจากการเป็นสมาชิกกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

ภาพประกอบ 5 การดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม

4.2 แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม

แนวทางในการจัดการกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ศึกษาโดยการประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน และการสัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ทำให้ได้ ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งประกอบด้วย ความเป็นมาในการดำเนินงาน วิธีการดำเนินงาน คณะกรรมการ จำนวนสมาชิก ค่าใช้จ่ายในการเป็นสมาชิก รวมถึงการจัดสวัสดิการของกลุ่ม จากการศึกษาค้นคว้าพบว่า ในการดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดำเนินการโดยกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์จะเก็บเงินฅาปนกิจสงเคราะห์จากสมาชิก และสมาชิกจะทำหน้าที่ในการจ่ายเงินสมทบกลุ่มตามจำนวนที่กลุ่มกำหนดไว้ จากนั้นกลุ่มจะนำเงินสงเคราะห์ไปมอบให้แก่ครอบครัวของสมาชิกที่เสียชีวิต

แนวทางในการจัดการกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถอธิบายรายละเอียดการดำเนินงาน ได้ดังนี้

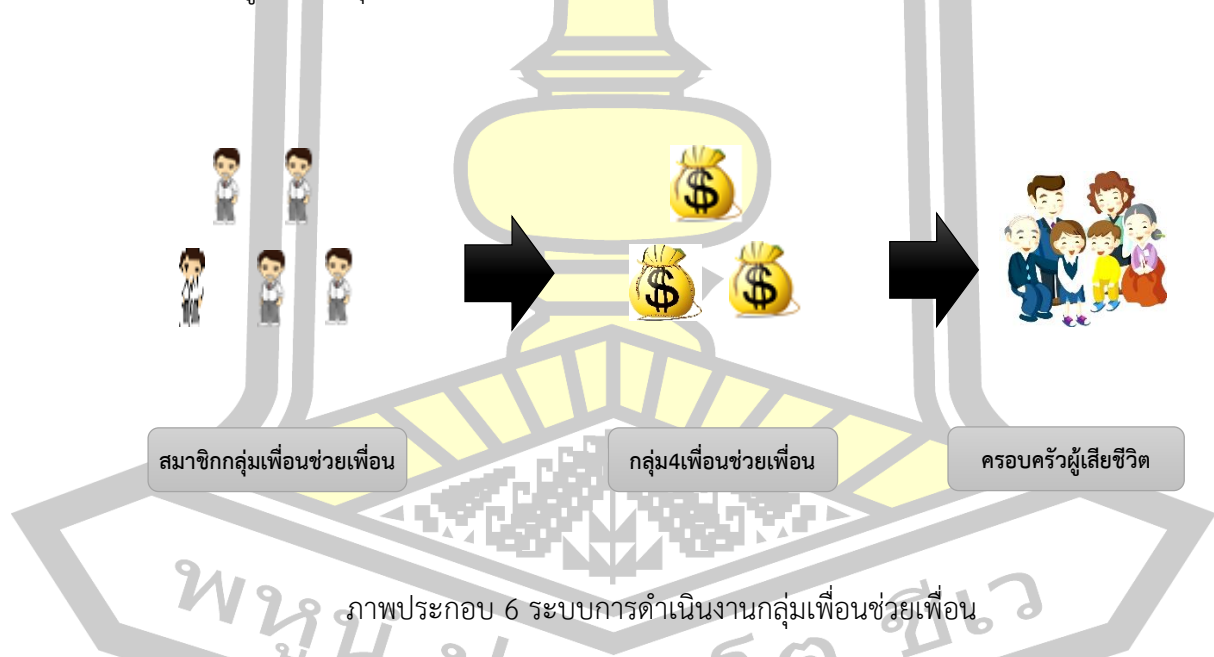
ประการแรก กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2559 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกองทุน คือ นายโสภณ เพ็ญชิน ซึ่งในขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้เชิญผู้ใหญ่บ้านมาประชุมเพื่อหารือแนวทางในการจัดตั้งกองทุนฅาปนกิจศพตำบลบึงเนียม ที่ประชุมได้มีมติให้จัดตั้งกองทุนฅาปนกิจศพขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศพแก่ครอบครัวที่เสียชีวิต

ประการที่สอง กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ที่เสียชีวิต โดยส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก โดยกองทุนได้จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเมื่อเสียชีวิตด้วย ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เป็นสมาชิก โดยมิได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้อื่นจากการสงเคราะห์ศพสมาชิก และครอบครัว

ประการที่สาม มีเป็นการจัดสวัสดิการที่ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง

ประการที่สี่ กระตุ้นให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ร่วมกันรับทราบปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การจัดฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีประสิทธิภาพประชาชนได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึงครบถ้วน และประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

ประการที่ห้า เริ่มดำเนินการเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในปีแรก 347 คน ปีที่สองมีสมาชิก 389 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน ปัจจุบันมีสมาชิกรวม 447 คน

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดำเนินการศึกษาโดยการจัดประชุมร่วมกับผู้นำชุมชน ประกอบด้วย สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 6 คน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จำนวน 4 คน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จำนวน 2 คน รวมผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวน 12 คน เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2561 ณ ที่ทำการเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยได้สอบถามข้อมูล

ทั่วไปเกี่ยวกับการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวถึงรูปแบบการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน ดังคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“...ปัจจุบันนี้มีกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เกิดขึ้นในหมู่บ้านหลายกลุ่ม ทั้งที่ชุมชนดำเนินการเอง และดำเนินการโดยหน่วยงานภายนอก และชาวบ้านส่วนใหญ่นิยมสมัครเข้าเป็นสมาชิกหลายกลุ่ม โดยสมัครให้คนแก่ก่อน เพราะคิดว่าคนแก่มีโอกาสเสียชีวิตสูงกว่าคนทั่วไป เมื่อคนแก่เสียชีวิตครอบครัวจะได้รับเงินสงเคราะห์จำนวนมาก ซึ่งคนในชุมชนมักจะเรียกว่า “ชายกระดูกคนตายกิน... การสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หลายกลุ่มทำให้มีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพิ่มขึ้น เมื่อมีคนตายในหมู่บ้านบางครอบครัวก็ค้างจ่าย ทำให้คณะกรรมการต้องบริหารจัดการโดยจ่ายเงินตนเองไปก่อนเพื่อนำเงินไปจ่ายให้ครอบครัวที่เสียชีวิต อย่างไรก็ตามแม้ค่าใช้จ่ายจะมาก แต่คนในชุมชนก็ยอมจ่ายเงินในการทำฌาปนกิจสงเคราะห์ เพราะคิดว่าดีกว่าไม่ได้อะไรเลย...”

(สมาน นามปัตถา, 2561: สัมภาษณ์)

“...แต่ก่อนเมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเอง ในรูปของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ บ้านไหนมีอะไรก็นำมาช่วยกัน ใครไม่มีสิ่งของก็ช่วยออกแรง ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่คนในหมู่บ้านต้องมาช่วยเหลือกันโดยที่เจ้าภาพไม่ต้องเชิญ เป็นการไปช่วยงานด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน เพราะไม่มีครอบครัวใดต้องการให้คนในครอบครัวของตนเองเสียชีวิต คนในหมู่บ้านจึงช่วยกันด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังผลประโยชน์ใดๆ และจะช่วยกันจนกระทั่งงานแล้วเสร็จ รูปแบบของการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าวนี้ เป็นการช่วยเหลือโดยไม่ได้กำหนดกฎ กติกา หรือระเบียบใดๆ มาควบคุมคนในหมู่บ้าน แต่เป็นการช่วยเหลือโดยความสำนึกความเป็นคน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันนี้ การจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากมาย โดยเฉพาะค่าอาหารการกินค่าพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้เจ้าภาพมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น จนกระทั่งประมาณปี พ.ศ. 2559 เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้มีโอกาสเรียนรู้กระบวนการและรูปแบบของการฌาปนกิจสงเคราะห์เมื่อมีคนในหมู่บ้านเสียชีวิต และได้นำแนวความคิดดังกล่าวมาแลกเปลี่ยน พูดคุยกันในที่ประชุมระดับตำบล ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 12 หมู่บ้าน ได้ร่วมประชุมกันเพื่อจัดให้มีกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ของเทศบาลตำบลบึงเนียม จนได้ข้อสรุปเกี่ยวกับการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในระดับตำบลในชื่อ “กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน” โดยที่ประชุมกำหนดให้กำนันเป็นประธาน และผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านเป็นคณะกรรมการโดยตำแหน่งและให้มีการเปิดรับสมัครสมาชิกในทุกหมู่บ้าน เมื่อมีการเสียชีวิตคณะกรรมการจะเรียกเก็บเงินจากสมาชิกครอบครัวละ 50 บาท เพื่อนำเงินมาช่วยเหลือในการจัดการศพให้แก่ครอบครัวที่เสียชีวิต...”

(กุหลาบ บุระคำ, 2561: สัมภาษณ์)

“...ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลบึงเนียม ถือว่ามีจำนวนมาก แต่ละคนจนและรวยไม่เท่ากัน ถ้าเรารวมตัวกันก่อตั้งเป็นกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์ขึ้นมา ผู้สูงอายุจะได้ช่วยกัน สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพราะอายุมากแล้วทำอย่างอื่นไม่ได้...”

(ทองใบ เก้งโพน, 2561: สัมภาษณ์)

“...ผู้สูงอายุในเขตเทศบาลบึงเนียม ได้ให้ความสำคัญกับประเพณีการตาย มีความเชื่อและธรรมเนียมปฏิบัติที่จะต้องจัดงานศพอย่างเต็มกำลังความสามารถเท่าที่ครอบครัวมีศักยภาพทำได้ การรวมกลุ่มจะช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจในเรื่องเงินสงเคราะห์...”

(กอง พูลเทกอง, 2561: สัมภาษณ์)

“...การที่ผู้สูงอายุมารวมกลุ่มเพื่อจัดบริการฅาปนกิจสงเคราะห์ เกิดจากความต้องการอยากทำกิจกรรมที่ช่วยเหลือผู้สูงอายุด้วยตัวเอง แบบลักษณะเพื่อนช่วยเพื่อน และทำตามชุมชนอื่นที่มีการรวมกลุ่มกันมาก่อนและเห็นว่าการรวมตัวกันจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมร่วมกัน เมื่อผู้สูงอายุเสียชีวิตลูกหลานจะได้เงินสงเคราะห์ในการจัดงานศพ...”

(บุญจันทร์ ศรีกันหา, 2561: สัมภาษณ์)

“...เป็นการดึงความสนใจของผู้สูงอายุให้มาสนใจซึ่งกันและกัน ไม่ละทิ้งกัน สำหรับคนจน ถือว่ามีประโยชน์ ช่วยเหลือให้ลูกหลานไม่ลำบาก มีเงินจัดงานศพเมื่อตายไป ถือเป็นการทำบุญให้แก่กัน เป็นการช่วยเหลือในเรื่องของเงินคนละเล็กคนละน้อย แต่เมื่อรวมกันหลายคนก็กลายเป็นเงินก้อนใหญ่...”

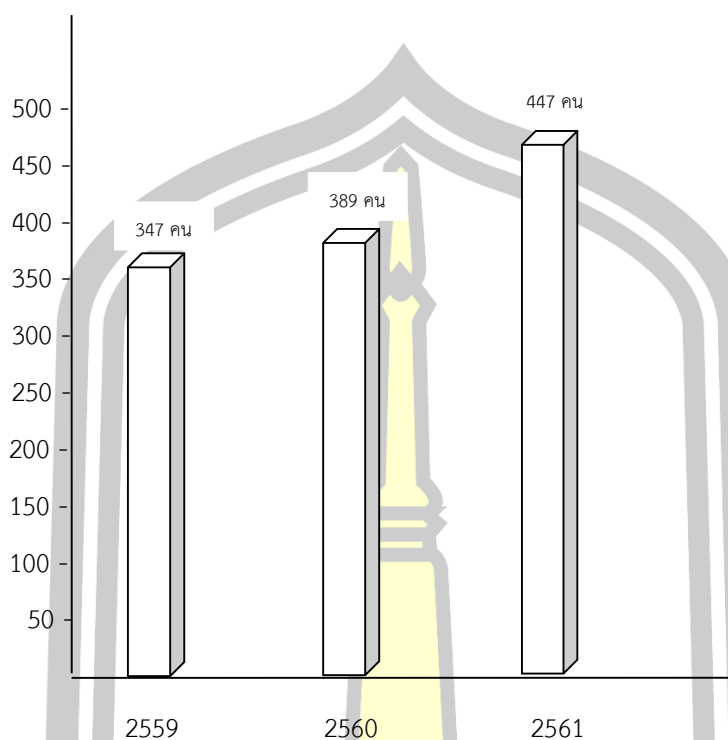
(สุบัน มุลลุน, 2561: สัมภาษณ์)

การดำเนินงานของกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1. เขียนใบสมัครและสมัครเข้าร่วมกองทุนได้ที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบึงเนียม ในวันที่ 1-30 พฤศจิกายน ของทุกปี (เริ่มเดือนพฤศจิกายน 2559) สมาชิกจะเริ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิ เมื่อสมัครครบหนึ่งเดือน ซึ่งจะเริ่มคุ้มครองจากวันที่ 1 มกราคม ของทุกปีเป็นต้นไป
2. ในกรณีผู้สมัครเสียชีวิตก่อนวันที่ 1 มกราคม หรือสมัครยังไม่ครบ 1 เดือน จะไม่ได้รับค่าสมัครคืน
3. ส่งเงินสมทบกองทุนรายปี (เดือนมกราคม) จำนวน 20 บาท เป็นประจำทุกปี

4. ส่งเงินสมทบแรกเข้า และค่าสมัครในวันที่สมัคร (เดือนมกราคม)จำนวน 120 บาท
5. บุคคลที่สมัครเป็นสมาชิก จะต้องชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า 120 บาท
6. ให้คณะกรรมการกองทุน แต่ละหมู่บ้านมีหน้าที่พิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิก
7. สวัสดิการการจัดการศพ กรณีที่สมาชิกเสียชีวิต ผู้รับโอนผลประโยชน์ตามใบสมัครสมาชิกกองทุนจะได้รับเงินค่าจัดการศพตามสิทธิ
8. เมื่อมีสมาชิกเสียชีวิต คณะกรรมการจะเก็บเงินช่วยเหลือค่าจัดการงานศพกับสมาชิกรายอื่น เป็นรายบุคคล รายละ 50 บาท
9. คณะกรรมการจะหักเงินค่าช่วยเหลือการจัดการศพของสมาชิกที่เสียชีวิตแต่ละรายเป็นจำนวน 1,800 บาท เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายดังนี้
  - 9.1 ค่าพวงหรีดเคาศพ ราคา 500 บาท
  - 9.2 ค่าร่วมเป็นเจ้าภาพในการสวดศพ 1,000 บาท
  - 9.3 ค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการในการเดินทางไปร่วมเป็นเจ้าภาพในการสวดศพ 300 บาท
10. คณะกรรมการกองทุนแต่ละหมู่บ้านให้นำส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ ณ เทศบาลตำบลบึงเนียม โดยมีประธานกองทุนและคณะกรรมการกลางเป็นผู้รับ
11. การส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ คณะกรรมการกองทุนจะส่งมอบในวันฉาปนกิจศพ
12. ค่าตอบแทนคณะกรรมการนำส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ 100 บาท หักจากค่าบำรุงรักษากองทุน
13. สมาชิกจะเริ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิ เมื่อสมัครครบหนึ่งเดือน ซึ่งจะเริ่มคุ้มครองจากวันที่ 1 มกราคมของทุกปีเป็นต้นไป
14. สวัสดิการอื่นๆ ตามคณะกรรมการกองทุนกำหนด (แนวทางการจัดสวัสดิการสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารกำหนดและสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งให้ความเห็นชอบ)

ภาพประกอบ 7 กราฟแสดงจำนวนสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

4.3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

จากคำสัมภาษณ์บางส่วนจากผู้ให้ข้อมูล การดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ก่อตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุทุกครัวเรือนสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนด้วยความสมัครใจ ไม่ว่าจะสมาชิกที่เป็นผู้สูงอายุในครอบครัวจะมีกี่คน ก็จะได้รับการคุ้มครองจากกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ทุกคนเมื่อเสียชีวิต การดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ได้ดังนี้

ประการแรก สมาชิกบางครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฅาปนกิจสงเคราะห์หลายกลุ่มเมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

ประการที่สอง มีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการที่เก็บเงิน และคณะกรรมการเบิกถอนเงิน การดำเนินงานจึงเป็นลักษณะหวังผลกำไร ไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฅาปนกิจสงเคราะห์

ประการที่สาม การดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการดำเนินงานในลักษณะความไว้วางใจกันของผู้นำชุมชน ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการฉ้อโกง พ.ศ. 2545

ประการที่สี่ คณะกรรมการไม่มีการประชุม และไม่มีการชี้แจงข้อมูลรายรับรายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบ

ประการที่ห้า คณะกรรมการมีภาระหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การเก็บเงินจากสมาชิกมีความล่าช้า ส่งผลให้ในบางครั้งเงินไม่พอจ่ายให้กับสมาชิกที่เสียชีวิต

ประการที่หก สมาชิกส่งเงินล่าช้า ไม่เป็นไปตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบด้วยการจ่ายเงินส่วนตัวให้ก่อน แล้วจึงตามเอา กับสมาชิกในภายหลัง

ประการที่เจ็ด บางครอบครัวมีพ่อ แม่ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนได้เสียชีวิตลง ทำให้จำนวนสมาชิกของกลุ่มลดลง คณะกรรมการกลุ่มอยากให้หาสมาชิกเพิ่มเพราะไม่อยากจะให้จำนวนสมาชิกลดน้อยลง ซึ่งไม่สามารถหาเพิ่มได้ เนื่องจากคนในครอบครัวที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอายุยังไม่ถึงเกณฑ์

ผู้ศึกษาได้สัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูล เพื่อระดมความคิดในประเด็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานฉ้อโกงกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ผู้ให้ข้อมูลได้เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานฉ้อโกงกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดังคำสัมภาษณ์ ต่อไปนี้

“...การดำเนินงานของกลุ่มฉ้อโกงกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ได้แก่ ภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิกกลุ่มที่เกิดจากการดำเนินงาน และการบริหารจัดการของกลุ่มซึ่งปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ผู้นำชุมชนต่างก็รับทราบดี แต่ยังไม่มีโอกาสได้พูดคุยกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การที่ผู้นำชุมชนมีโอกาสได้ปรึกษาหารือกันในเดือนดังกล่าว น่าจะส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มฉ้อโกงกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น...”

(ทองใบ เนียมประชา, 2561: สัมภาษณ์)

“...ภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการเป็นสมาชิกกลุ่มฉ้อโกงของแต่ละครัวเรือนมีไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับการสมัครเป็นสมาชิก ถ้าครอบครัวใดเป็นสมาชิกหลายกลุ่มก็ต้องจ่ายเงินมาก แต่ผลที่ได้จากการเป็นสมาชิก คือ เมื่อคนในครอบครัวเสียชีวิตก็จะได้รับเงินสงเคราะห์มากเช่นเดียวกัน...”

(กุหลาบ บุระคำ, 2561: สัมภาษณ์)

“...การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ มีปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานในด้านต่างๆ ได้แก่ ภาระค่าใช้จ่ายของสมาชิกกลุ่มที่เกิดจากการดำเนินงาน และการบริหารจัดการของกลุ่มซึ่งปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ผู้นำชุมชนต่างก็รับทราบดี แต่ยังไม่มีโอกาสได้พูดคุยกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา การที่ผู้นำชุมชนมีโอกาสได้ปรึกษาหารือกันในเดือนดังกล่าว น่าจะส่งผลให้การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น...”

(สุภาวดี วอศิริ, 2561: สัมภาษณ์)

จากคำสัมภาษณ์ ดังกล่าว ทำให้กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน และได้ร่วมกันคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา ทำให้ได้แนวทางในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ให้เกิดประสิทธิภาพ ประชาชนได้รับสวัสดิการอย่างครบถ้วน ทัวถึง และประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทำให้เห็นถึงทุนและศักยภาพที่มีอยู่ในชุมชนที่มีส่วนในการสนับสนุนการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน และขยายผลการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน ทำให้เห็นระบบการดำเนินงานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษามีความสนใจ ที่จะศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน แนวทางในการจัดการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และศึกษาปัญหาและข้อจำกัดในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนของเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้สรุปผลการศึกษา ดังนี้

5.1 สรุปผล

จากการศึกษาค้นคว้า เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการนำแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของแนวคิดการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (สุภางค์ จันทวานิช, 2547) มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการศึกษา โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานด้านการฉาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์ โดยผู้ศึกษาใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ใน 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 แนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ส่วนที่ 2 แนวทางในการจัดการกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และส่วนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ปรากฏผลการศึกษา ดังนี้

1. แนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนสิ่งที่ผู้ศึกษาให้ความสำคัญอย่างมาก คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ซึ่งได้แก่ สมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน คณะกรรมการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลบึงเนียมเนื่องจากผู้ศึกษาเห็นว่า ผู้ให้ข้อมูลที่ติดต้องสะท้อนให้เห็นถึงผลการดำเนินงานด้านการฉาปนกิจสงเคราะห์ที่เกิดขึ้นในชุมชนในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ มีผู้นำชุมชน ตัวแทนสมาชิกฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เป็นผู้มีความสำคัญ ในการดำเนินงานฉาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับตำบล ฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับหมู่บ้าน และฉาปนกิจสงเคราะห์ระดับกลุ่มองค์กร โดยสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเหล่านี้จะเป็นผู้เก็บเงินฉาปนกิจสงเคราะห์ และจ่ายเงินสงเคราะห์ให้แก่สมาชิกเมื่อ

เสียชีวิต และเป็นผู้มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ในชุมชน เช่น ระเบียบข้อบังคับ และรายชื่อของสมาชิก เป็นต้น

2. แนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถอธิบายรายละเอียดการดำเนินงาน ได้ดังนี้

2.1 กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เริ่มดำเนินการครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2559 ผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการจัดตั้งกองทุน คือ นายโสภณ เพ็ญชิน ซึ่งในขณะนั้นได้ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม ได้เชิญผู้ใหญ่บ้านมาประชุมเพื่อหารือแนวทางในการจัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพตำบลบึงเนียม ที่ประชุมได้มีมติให้จัดตั้งกองทุนฌาปนกิจศพขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือในการจัดการศพแก่ครอบครัวที่เสียชีวิต

2.2 กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน จัดตั้งขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิต โดยส่งเสริมให้สมาชิกออมเงินเพื่อนำมาใช้ในการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก โดยกองทุนได้จัดสวัสดิการให้แก่สมาชิกเมื่อเสียชีวิตด้วย ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่เป็นสมาชิก โดยมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้อื่นจากการสงเคราะห์ศพสมาชิก และครอบครัว

2.3 มีเป็นการจัดสวัสดิการที่ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจน การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง

2.4 กระตุ้นให้ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ร่วมกันรับทราบปัญหาที่เกิดจากการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และร่วมมือกันแก้ไขปัญหา เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้การจัดฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีประสิทธิภาพประชาชนได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึงครบถ้วน และประหยัดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน

2.5 เริ่มดำเนินการเก็บเงินค่าสงเคราะห์ศพวันแรก ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2559 มีผู้สนใจสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกในปีแรก 347 คน ปีที่สองมีสมาชิก 389 คน ครอบคลุมทั้งตำบล 12 หมู่บ้าน ปัจจุบัน มีสมาชิกรวม 447 คน

3. ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน การดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ได้ดังนี้

3.1 สมาชิกบางครัวเรือนเป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์หลายกลุ่ม เมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นจึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

3.2 มีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการที่เก็บเงิน และคณะกรรมการเบิกถอนเงิน การดำเนินงานจึงเป็นลักษณะหวังผลกำไร ไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์

3.3 การดำเนินงานของกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนเป็นการดำเนินงานในลักษณะความไว้วางใจกันของผู้นำชุมชน ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการฉ้อโกง พ.ศ. 2545

3.4 คณะกรรมการไม่มีการประชุม และไม่มีการชี้แจงข้อมูลรายรับ รายจ่ายให้สมาชิกได้รับทราบ

3.5 คณะกรรมการมีภาระหน้าที่หลายอย่าง ทำให้การเก็บเงินจากสมาชิกมีความล่าช้า ส่งผลให้ในบางครั้งเงินไม่พอจ่ายให้กับสมาชิกที่เสียชีวิต

3.6 สมาชิกส่งเงินล่าช้า ไม่เป็นไปตามที่กลุ่มได้กำหนดไว้ ผู้นำจึงต้องรับผิดชอบด้วยการจ่ายเงินส่วนตัวให้ก่อน แล้วจึงตามเอากับสมาชิกในภายหลัง

3.7 บางครอบครัวมีพ่อ แม่ ที่เป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ได้เสียชีวิตลง ทำให้จำนวนสมาชิกของกลุ่มลดลง คณะกรรมการกลุ่มอยากให้หาสมาชิกเพิ่มเพราะไม่อยากจะให้จำนวนสมาชิกลดน้อยลง ซึ่งไม่สามารถหาเพิ่มได้ เนื่องจากคนในครอบครัวที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มอายุยังไม่ถึงเกณฑ์

5.2 อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษาจากกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น มีข้อค้นพบจากการศึกษา ซึ่งสามารถอภิปรายผลในประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1. การดำเนินงานฉ้อโกงกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน แต่เดิมเมื่อมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นในหมู่บ้านชาวบ้านจะช่วยเหลือกันเอง ในรูปของสิ่งของเครื่องใช้ต่างๆ บ้านไหนมีอะไรก็นำมาช่วยกันใครไม่มีสิ่งของก็ช่วยออกแรง ถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่คนในหมู่บ้านต้องมาช่วยเหลือกันโดยที่เจ้าภาพไม่ต้องเชิญ เป็นการไปช่วยงานด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน และจะช่วยกันจนกระทั่งงานแล้วเสร็จ การดำเนินงานฉ้อโกงดังกล่าวนี้นี้ เป็นการช่วยเหลือโดยไม่ได้กำหนดกฎ กติกา หรือระเบียบใดๆ มาควบคุมคนในหมู่บ้าน แต่เป็นการช่วยเหลือโดยความสำนึกความเป็นคน ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน แต่ในปัจจุบันนี้ การจัดงานศพมีค่าใช้จ่ายมากมาย โดยเฉพาะค่าอาหารการกิน ค่าพิธีกรรมทางศาสนา ทำให้เจ้าภาพมีภาระค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดกลุ่มฉ้อโกงขึ้นในหมู่บ้าน และตำบล โดยการเก็บเงินจากคนในชุมชน เพื่อนำเงินมาช่วยเหลือในการจัดการศพให้แก่ครอบครัวที่เสียชีวิต ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ ประกิจ สนธิรัตน์ (2547: 1-3) ที่ได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตเมื่อมีการตายเกิดขึ้นในหมู่บ้านในเขตชนบท จะเห็นได้ว่าญาติพี่น้อง หรือทุกคนใน

ชุมชนจะช่วยกันในการจัดการศพของผู้ตาย ซึ่งส่วนใหญ่จะช่วยเหลือกันไม่ว่าจะเป็นข้าวสาร อาหาร ต่างๆ เพื่อนำมาประกอบเลี้ยงผู้ที่เดินทางมาร่วมเคารพศพและไว้อาลัยเป็นครั้งสุดท้าย

2. กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์โดยพิจารณาจากการเรียกเก็บเงินจากสมาชิก แบบรายศพ และการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์โดยพิจารณาวิธีการจัดสวัสดิการให้แก่สมาชิก ประกอบด้วย การจัดสวัสดิการทั้งครอบครัว และการจัดสวัสดิการรายบุคคล รูปแบบการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ดังกล่าว สอดคล้องกับความหมายของการฌาปนกิจสงเคราะห์ ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545 ซึ่งได้บัญญัตินิยามคำว่า “การฌาปนกิจสงเคราะห์” ว่าหมายถึง กิจการที่บุคคลหลายคนตกลงร่วมกันเพื่อทำการสงเคราะห์ ซึ่งกันและกันในการจัดการศพ หรือจัดการศพและสงเคราะห์ครอบครัวของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่ตกลงเข้าร่วมกันนั้นซึ่งถึงแก่ความตาย และมีได้ประสงค์จะหากำไรหรือรายได้เพื่อแบ่งปันกัน แต่เมื่อพิจารณาลักษณะการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ พบว่า การดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์เป็นลักษณะความไว้วางใจกันของผู้นำชุมชน ยังไม่ได้ดำเนินการจดทะเบียนให้ถูกต้อง และมีการจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการที่เก็บเงิน การดำเนินงานจึงเป็นลักษณะหวังผลกำไร ไม่สอดคล้องกับหลักการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์ตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการศึกษาไปใช้

จากผลการศึกษา เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีศึกษากลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ทำให้ผู้ศึกษาได้ข้อเสนอแนะบางประการ อันอาจจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน ดังนี้

1.1 กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน มีข้อด้อยอยู่ 3 ประการได้แก่

1. กลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มที่ดำเนินงานโดยไม่ได้จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย อาจมีปัญหาการทุจริตฉ้อโกง สร้างความเสียหายให้แก่สมาชิกได้
2. กลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ผู้สูงอายุบริหารจัดการโดยผู้สูงอายุ แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนอื่นๆ บริหารงานโดยกลุ่มผู้นำชุมชนรุ่นใหม่
3. กลุ่มดังกล่าวมีการจ่ายเงินสงเคราะห์ให้สมาชิกในอัตราสูง อาจทำให้สถานการณ์การเงินไม่มั่นคง และอาจยุบเลิกกิจการไปได้

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะนายทะเบียนสมาคมฌาปนกิจสงเคราะห์ประจำท้องที่ ควรร่วมมือกันพิทักษ์คุ้มครองสิทธิ และเอื้ออำนวยให้การดำเนินงานด้านการฌาปนกิจ

สงเคราะห์เป็นไปโดยชอบด้วยกฎหมาย และเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการฉาบพนักงเคราะหโดย
สิ่งที่จะต้องดำเนินการ ได้แก่

1. กำกับ ดูแล ให้ความรู้แก่คณะกรรมการกลุ่มฉาบพนักงเคราะหในชุมชนและ
เป็นที่ปรึกษาให้กับกลุ่ม ในการดำเนินกิจการให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก

2. กำกับ ดูแล ตรวจสอบกระบวนการทำงานของกลุ่ม และป้องกันมิให้มีการ
ดำเนินงานการฉาบพนักงเคราะหโดยมิชอบด้วยกฎหมาย

3. กำหนดให้มีคณะทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะนายทะเบียน
ท้องที่เข้าไปเป็นที่เลี้ยง ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานของกลุ่ม เช่น แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้าน
กฎหมายมาช่วยเป็นที่ปรึกษา และการกำกับดูแลการดำเนินงานของกลุ่ม และเจ้าหน้าที่การเงินและ
บัญชีคอยตรวจสอบเรื่องการเงินและบัญชีของกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินกิจการเป็นไปตามกฎหมาย

1.3 ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาด้านการ
ฉาบพนักงเคราะหในชุมชน และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาความเป็นไปได้ในการนำแนวทางในการจัดการด้านฉาบพนักง
เคราะหกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนไปสู่การปฏิบัติให้เป็นรูปธรรม

2. ควรทำการศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการบูรณาการด้านการฉาบพนักงเคราะห ใน
ชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ให้ครบทั้ง 4 กระบวนการ ได้แก่
กระบวนการค้นหาปัญหาและระบุความต้องการ การวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดแนวทางแก้ไข การ
ดำเนินการแก้ไขปัญหา และการติดตามและประเมินผล เพื่อให้ได้ผลการศึกษาค้นคว้าที่ครบถ้วน และ
สามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาของชุมชนได้อย่างแท้จริง

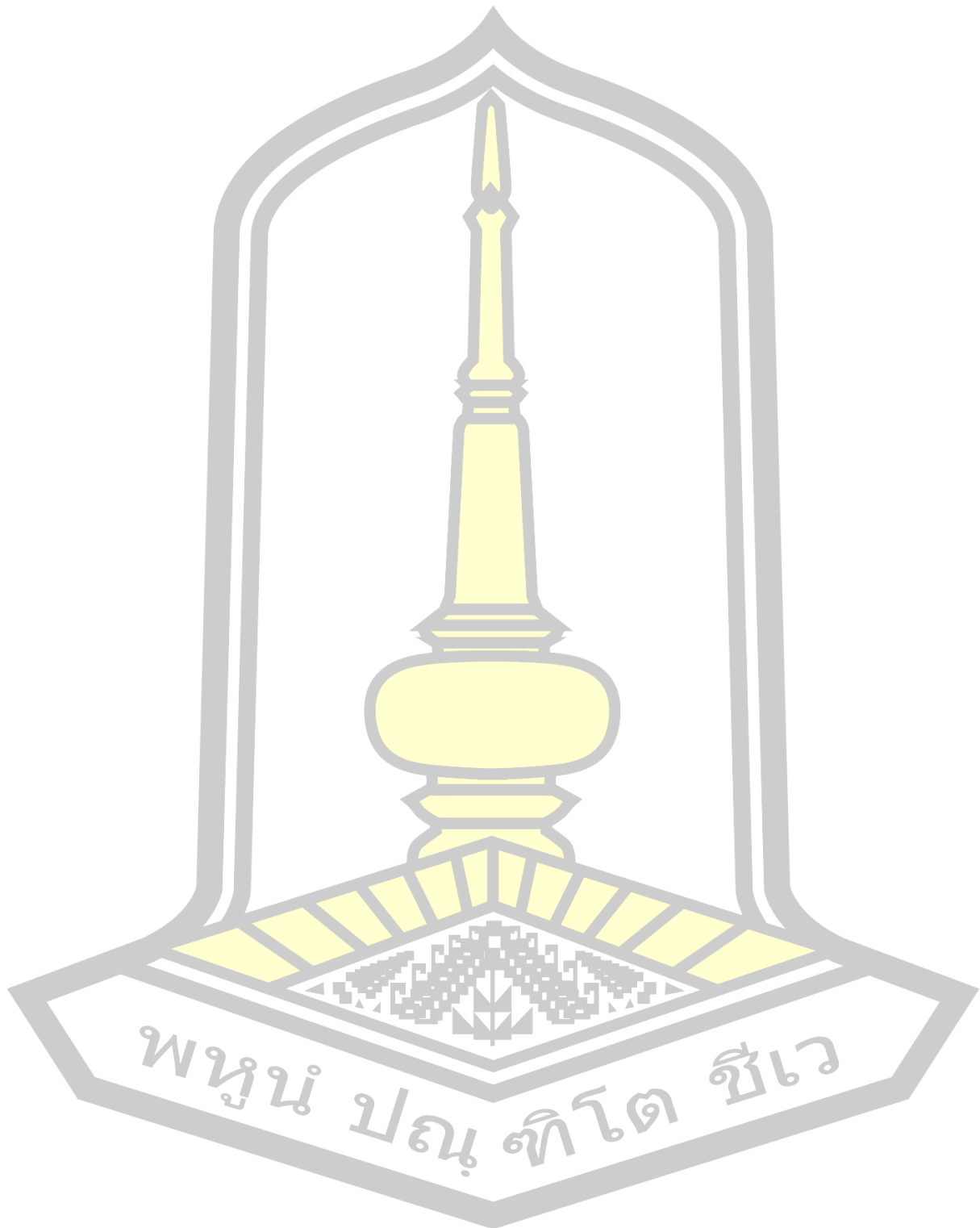
3. ควรจดทะเบียนกลุ่มฉาบพนักงเคราะหให้ถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย เพื่อให้การ
ดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยความถูกต้อง และป้องกันปัญหาการฉ้อโกง ซึ่งจะส่งผลให้ กลุ่ม
ฉาบพนักงเคราะหกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อนล้มเลิกกิจการ สร้างความเสียหายแก่สมาชิกในอนาคต

4. ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านให้ทราบถึงสถานการณ์ปัญหาด้านการฉาบพนักง
เคราะห และเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เพื่อให้การดำเนินงานฉาบพนักงเคราะหเกิด
ประโยชน์สูงสุดต่อคนในชุมชน โดยขยายผลการศึกษาด้านฉาบพนักงเคราะหไปสู่ชุมชนอื่นๆ

5. ควรนำการศึกษานี้ไปทดลองใช้ในพื้นที่ต่างกัน โดยศึกษาการประเมินกิจกรรมกลุ่ม
ฉาบพนักงเคราะหผู้สูงอายุนอื่น เพื่อศึกษาการจัดการกิจกรรมจะมีความแตกต่างหรือคล้ายคลึงกันอย่างไร

บรรณานุกรม

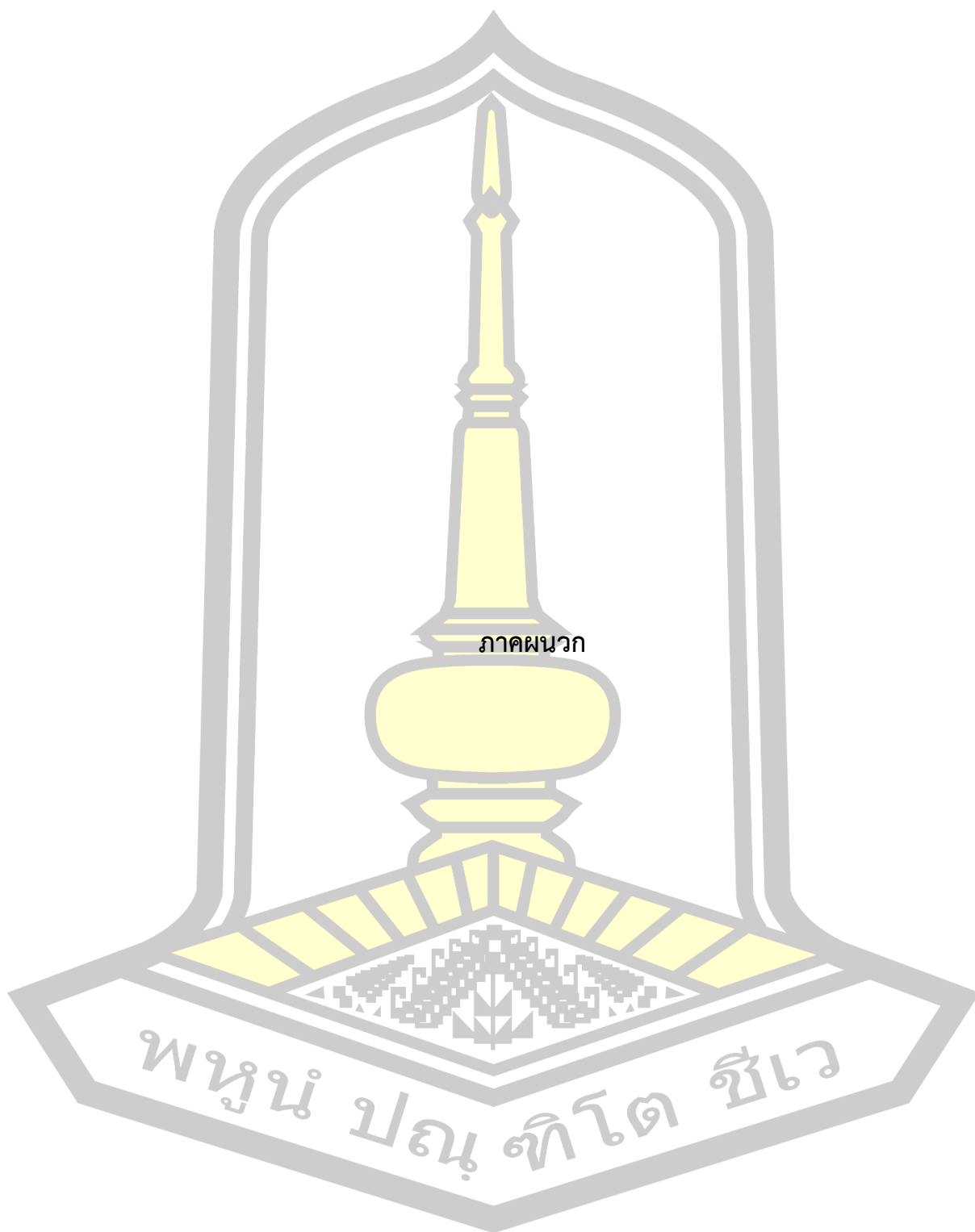
บรรณานุกรม

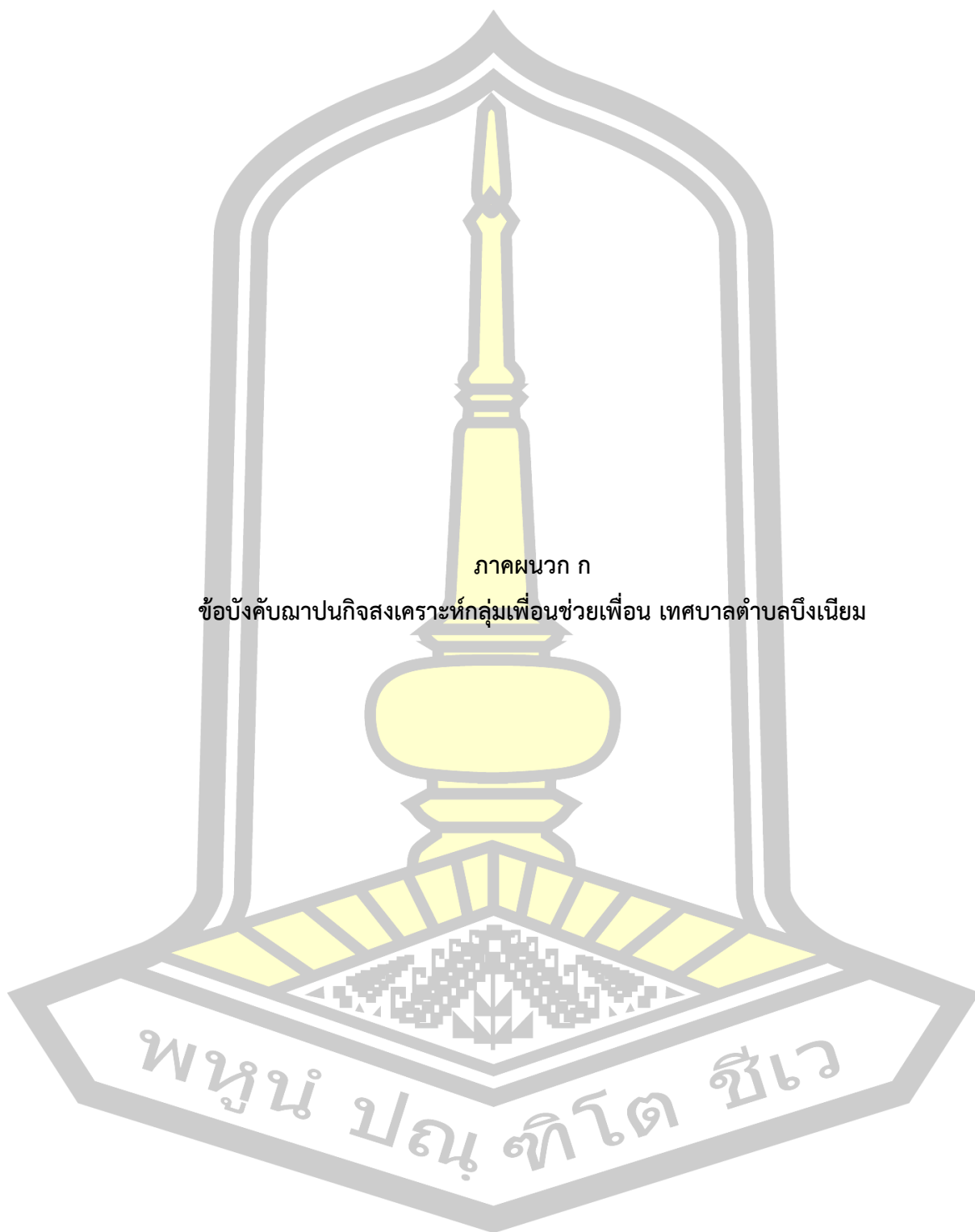
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2547). *พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: เจ. เอส. การพิมพ์.
- กอง พูลเทกอง. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่สำนักงานเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2538). *สถิติผู้สูงอายุในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กองวางแผนทรัพยากรมนุษย์ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (เอกสารอัดสำเนา).
- กुरुพิน สิงห์น้อย. (2550). *ความคิดเห็นของนายกเทศมนตรีที่มีต่อภาระหน้าที่ และอำนาจในการดำเนินงานฌาปนกิจสงเคราะห์*. การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กุหลาบ บุระคำ. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. คณะกรรมการกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่บ้านเลขที่ 71 หมู่ที่ 6 บ้านคุยโพธิ์ ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- จรัสวรรณ เทียนประภาส และพัชรี ต้นศิริ. (2542). *การเปลี่ยนแปลงจิต-สังคมในผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ทองใบ เก้งโพน. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่บ้านเลขที่ 93/1 หมู่ที่ 1 บ้านบึงเนียม ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- ทองใบ เนียมประชา. (12 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่บ้านเลขที่ 99 หมู่ที่ 4 บ้านบึงฉิม ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
- เทศบาลตำบลบึงเนียม. (2559). *แผนพัฒนาสามปี พ.ศ. 2560-2562 เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: เทศบาลตำบลบึงเนียม. (เอกสารอัดสำเนา).
- ธงชัย สันติวงษ์ และชัยยศ สันติวงษ์. (2539). *พฤติกรรมบุคคลในองค์กร*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองธรรม.
- ธนัฐ ปกครองบ้าน. (2545). *การศึกษาองค์กรชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ในเขตพื้นที่อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชนบทศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นลินี ต้นธวนิตย์. (2538). *เราไม่รู้ อะไร-ไม่รู้ อะไร เรื่ององค์กรชาวบ้าน*. ใน *เอกสารประกอบการประชุมสังเคราะห์ประสบการณ์งานพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้านและเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน*. (หน้า 10). ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- นันทิยา ศรีวรสาร. (2554). *การประเมินกิจกรรมกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ กรณีศึกษา ชมรมผู้สูงอายุ ตำบลโนนบุรี อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2539). *ชมรมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา รูปแบบและการดำเนินงานที่เหมาะสม*. กรุงเทพฯ: วิญญาณ.
- บรรลุ ศิริพานิช. (2542). *ผู้สูงอายุไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย.
- บัณฑิต บุรณบัณฑิต. (2540). *การฌาปนกิจสงเคราะห์ การประกันภัยแบบการสงเคราะห์*. ใน *อนุสรณ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพนายบัณฑิต บุรณบัณฑิต*. กรุงเทพฯ: เลียงเซีย่งการพิมพ์.
- บุญจันทร์ ศรีกันหา. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. 17 หมู่ที่ 2 บ้านบึงไคร่นุ่น ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- ประกิต สนธิรัตน์. (2547). *คำอธิบายเรียงรายมาตราตามพระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์*
- ปิยะฉัตร ชื่นตระกูล. (2542). *การประเมินบริการฌาปนกิจสงเคราะห์เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ*. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข.
- พ.ศ. 2545. กรุงเทพฯ: แพร์พิทยา.
- พระราชบัญญัติการฌาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ. 2545. (2545, 3 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 119. ตอนที่ 42 ก. หน้า 1.
- ไพรัช บวรสมพงษ์. (2555). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์ในการส่งเสริมการจัดสวัสดิการชุมชน กรณีศึกษาอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุคศาสตร์การพัฒนาปัจจัยของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศิริโสภาการพิมพ์.
- มาลินี วงษ์สิทธิ์. (2542). *โครงการการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลให้บริการและกิจกรรมต่างๆ แก่ผู้สูงอายุ: ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนและผู้สูงอายุตำบลโคกสี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น*. กรุงเทพฯ: สถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มสผส.). (2556). *รายงานสถานการณ์ผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- วิลาวลัย กิตติโกสินทร์. (2548). *การรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาของชุมชนชนบท: กรณีศึกษากลุ่มฌาปนกิจบ้านโนนใหญ่ ตำบลก่อเอ้ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาชุมชน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ศรีเรือน แก้วกังวาน. (2545). *จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศิริวรรณ ศิริบุญ และคณะ. (2547). *การศึกษาข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรง (Direct stakeholders) ต่อรูปแบบต้นสังกัดของสถานีนามัยในเขตอำเภอบ้านแพ้วภายหลังการออกนอกระบบ ราชการของโรงพยาบาลบ้านแพ้ว*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์, คณะพยาบาลศาสตร์ และคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สภาคทอลิกแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา. (2533). *รายงานการวิจัย เรื่อง การดำรงอยู่ของชุมชนกระบวนการต่อสู้และการพัฒนา กรณีศึกษา กลุ่มพัฒนาจอมทอง*. เชียงใหม่: ศูนย์สังคมพัฒนาเชียงใหม่.
- สมศักดิ์ ชุมทรัพย์. (2551). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย*. ขอนแก่น: คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุ: ความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2539). *สังคมวิทยาชุมชน: หลักการศึกษาและวิเคราะห์ปฏิบัติงานชุมชน*. ใน *เอกสารประกอบการสอนสาขาสังคมวิทยาการพัฒนา*. (หน้า 35-37). ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สมาน นามปัตตา. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มฌาปนกิจเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่สำนักงานเทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอมือเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- สัมพันธ์ เตชะอธิก. (2540). *การพัฒนาความเข้มแข็งขององค์กรชาวบ้าน*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว. (2548). *คู่มือการจัดฌาปนกิจสงเคราะห์ของส่วนราชการหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ และองค์กรวิชาชีพ ซึ่งเป็นนิติบุคคลที่อยู่ภายใต้การกำกับของรัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- สำนักงานคณะกรรมการสาธารณสุขมูลฐาน. (2535). *คู่มือการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข.

- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย*. [ออนไลน์]. ได้จาก: http://www.msociety.go.th/ewt_news.php?nid=13522. [สืบค้นเมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2558].
- สิรินทร พาที. (2555). *การประเมินคุณภาพบริการของสมาคมอาสาสมัครสาธารณสุขตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุบัน มุลลุน. (11 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. สมาชิกกลุ่มอาสาสมัครเพื่อนช่วยเพื่อน. ที่บ้านเลขที่ 9/1 หมู่ที่ 3 บ้านดอนตู ตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- สุพัตรา สุภาพ. (2534). *สังคมและวัฒนธรรมไทย: ค่านิยม ครอบครัว ศาสนา ประเพณี*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2547). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่ง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุภาวดี วอศิริ. (16 ตุลาคม 2561). *สัมภาษณ์*. เจ้าพนักงานพัฒนาชุมชน. ที่สำนักงานเทศบาลตำบล บึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น.
- แสวง ขาวแก้ว. (2543). *การดำเนินงานของชมรมผู้สูงอายุเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในจังหวัดแพร่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการส่งเสริมสุขภาพ บัณฑิต วิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- อคิน รพีพัฒน์. (2531). *การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม*. ขอนแก่น: สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Ivancevich, John M. (1977). *Organization Behavior and Performance*. Santa Monica and California: Goodyer Publishing Company Inc.
- Marram, G.D. (1978). *The Group Approach in Nursing Practice*. Saint Louise: The C.V. Mospany.
- Parkert, C.J. and E. J. Madara. (1985). Introducing and Tapping Self Help Mutualaid Resources. *Journal of Health Education*, 15(25), 15-30.
- United Nations. (2009). *World Population Ageing*. [Online]. Available from: <https://www.un.org/en/development/desa/publications/world-population-ageing-2009.html> [accessed 20 October 2015].
- World Health Organization. (2014). *International Day of Older Persons*. [Online]. Available from: <http://www.un.org/en/events/olderpersonsday/>. [accessed 20 October 2015].

ภาคผนวก ก

ข้อบังคับงานกิจกรรมสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์

พหุ ประถมศึกษา ชีวะ

ข้อบังคับกาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน เทศบาลตำบลบึงเนียม

หมวดที่ 1

วัตถุประสงค์

เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของสมาชิก ช่วยเหลือเบื้องต้นในการจัดการงานศพเมื่อสมาชิกถึงแก่กรรม

หมวดที่ 2

คุณสมบัติสมาชิก

1. ผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 59 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป มีสัญชาติไทยและมีภูมิลำเนาและมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน เขตเทศบาลตำบลบึงเนียม หรือบิคา มารดา ของข้าราชการ พนักงาน เทศบาลตำบลบึงเนียม
2. สมัครเข้าเป็นสมาชิกและส่งเงินสบทบกองทุนตามกำหนด

หมวดที่ 3

คณะกรรมการบริหารกาปนกิจสงเคราะห์

เป็น “คณะกรรมการบริหารชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบึงเนียม” มีคุณสมบัติ วาระการดำรงตำแหน่งตามระเบียบชมรมผู้สูงอายุเทศบาลตำบลบึงเนียม ซึ่งคณะกรรมการกาปนกิจสงเคราะห์ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
2. รองประธานกรรมการ
3. เกร็ดญิก
4. ผู้ช่วยเกร็ดญิก จำนวน 2 คน
5. กรรมการแต่ละหมู่บ้าน 12 หมู่บ้าน
6. เลขานุการ
7. ผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่ของคณะกรรมการ มีอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติกาปนกิจสงเคราะห์ พ.ศ.

หมวดที่ 4

แนวทางการจัดสวัสดิการ

1. สวัสดิการการจัดการศพ กรณีที่สมาชิกเสียชีวิต ผู้รับโอนผลประโยชน์ตามใบสมัครสมาชิก กองทุนจะได้รับเงินค่าจัดการศพตามสิทธิ
2. เมื่อมีสมาชิกเสียชีวิต คณะกรรมการจะเก็บเงินช่วยเหลือค่าจัดการงานศพกับสมาชิกรายอื่น เป็นรายบุคคล รายละ 50 บาท
3. คณะกรรมการจะหักเงินค่าช่วยเหลือการจัดการศพ ของสมาชิกที่เสียชีวิตแต่ละราย เป็นจำนวน 1,800 บาท เพื่อใช้เป็นค่าใช้จ่ายดังนี้
  - ค่าพวงหรีดเคศพ ราคา 500 บาท
  - ค่าร่วมเป็นเจ้าภาพในการสวดศพ 1,000 บาท
  - ค่าใช้จ่ายของคณะกรรมการในการเดินทางไปร่วมเป็นเจ้าภาพในการสวดศพ 300 บาท
4. คณะกรรมการกองทุนแต่ละหมู่บ้านให้นำส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ ณ เทศบาลตำบลบึงเนียม โดยมีประธานกองทุนและคณะกรรมการกลางเป็นผู้รับ
5. การส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ คณะกรรมการกองทุนจะส่งมอบในวันฉาบนภกิจศพ
6. ค่าตอบแทนคณะกรรมการนำส่งเงินช่วยเหลือการจัดการศพ 100 บาท หักจากค่าบำรุงรักษากองทุน
7. สมาชิกจะเริ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิ เมื่อสมัครครบหนึ่งเดือน ซึ่งจะเริ่มคุ้มครองจากวันที มกราคม ของทุกปีเป็นต้นไป
8. สวัสดิการอื่น ๆ ตามคณะกรรมการกองทุนกำหนด (แนวทางการจัดสวัสดิการ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามมติที่ประชุมคณะกรรมการบริหารกำหนดและสมาชิกเกินกว่ากึ่งหนึ่งให้ความเห็นชอบ)

หมวดที่ 5

การสมัครสมาชิก

1. เขียนใบสมัครและสมัครเข้าร่วมกองทุนได้ที่คณะกรรมการชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบึงเนียม ในวันที่ 1- 30 พฤศจิกายน ของทุกปี (เริ่มเดือนพฤศจิกายน 2559) สมาชิกจะเริ่มได้รับการคุ้มครองสิทธิ เมื่อสมัครครบหนึ่งเดือน ซึ่งจะเริ่มคุ้มครองจากวันที่ 1 มกราคม ของทุกปีเป็นต้นไป
2. ในกรณีผู้สมัครเสียชีวิตก่อนวันที่ 1 มกราคม หรือสมัครยังไม่ครบ 1 เดือน จะไม่ได้รับค่าสมัครคืน

3. ส่งเงินสมทบกองทุนรายปี (เดือนมกราคม) จำนวน 20 บาท เป็นประจำทุกปี
4. ส่งเงินสมทบแรกเข้า และค่าสมัครในวันที่สมัคร (เดือนมกราคม)จำนวน 120 บาท
- 5.บุคคลที่สมัครเป็นสมาชิก จะต้องชำระค่าธรรมเนียมแรกเข้า โดยมีอัตราค่าธรรมเนียมแรกเข้า 120 บาท
6. ให้คณะกรรมการกองทุน แต่ละหมู่บ้านมีหน้าที่พิจารณาคุณสมบัติของผู้ที่จะสมัครเป็นสมาชิก

หมวดที่ 6

การขาดจากการเป็นสมาชิกกองทุน

1. เสียชีวิต
2. ขาดคุณสมบัติของสมาชิกกองทุน
3. ไม่ชำระเงินเข้าสมทบทุนตามระยะเวลาที่กำหนด

หมวดที่ 7

กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุได้มาจาก

1. เงินค่าสมัคร และเงินสมทบแรกเข้า 120 บาท
2. เงินสมทบรายปี ของสมาชิก ปีละ 20 บาท
3. ดอกเบี้ยเงินฝาก
4. เงินอุดหนุนจากเทศบาลหรือหน่วยงานราชการ เอกชน
5. เงินบริจาค
6. รายได้อื่น

หมวดที่ 8

หลักการจัดสวัสดิการ

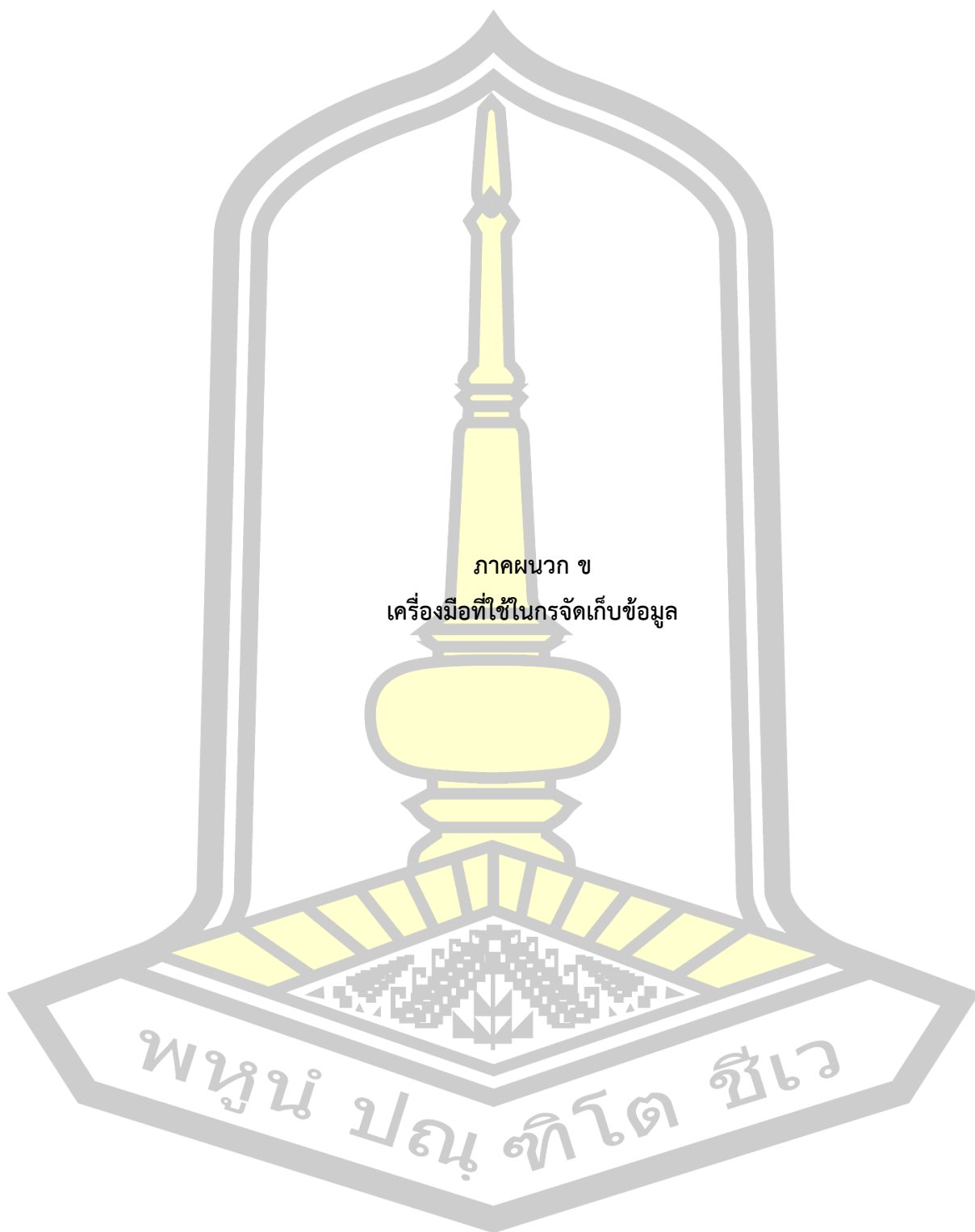
1. เปิดรับสมาชิกด้วยความสมัครใจ โดยกองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุเกิดจากความต้องการหรือความจำเป็นของชุมชนและชมรมผู้สูงอายุ
2. ควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย โดยให้คณะกรรมการบริหารกองทุนเป็นผู้ตัดสินใจ กำหนดระเบียบและเงื่อนไขของกองทุนด้วยตนเอง

3. หลักการพึ่งตนเองและความเป็นอิสระ โดยให้การสนับสนุนการจัดเวทีประชาคม การประชุมของชมรมผู้สูงอายุเพื่อให้เกิดการพูดคุย ท้าหรือและพิจารณาจัดตั้งกองทุน

4. ความเอื้ออาทรต่อสมาชิกและชุมชน โดยการจัดสวัสดิการจิตอาสาเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

5. การศึกษา การฝึกอบรมและข้อมูลข่าวสาร โดยการช่วยเหลือจากภายนอก เป็นการให้คำแนะนำข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินการ โดยไม่ชี้หน้าหรือกำหนดเงื่อนไขให้ชุมชนปฏิบัติตาม

ภาคผนวก ข
เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูล

พหุบัน ปณุ ทิโต ชีเว

แบบสัมภาษณ์เพื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ
(สำหรับสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน)
เรื่อง แนวทางในการจัดการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ: กรณีกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์ แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์
- ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
- ตอนที่ 3 แนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
- ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ..... สกุล.....
2. อายุ.....ปี
3. ที่อยู่ บ้านเลขที่..... หมู่ที่.....เทศบาลตำบลบึงเนียม อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น
4. การศึกษา.....
5. อาชีพ.....
6. รายได้.....
7. การดำรงตำแหน่งในกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์.....
8. ระยะเวลาดำรงตำแหน่ง.....
9. วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์ ..... เวลาสัมภาษณ์.....
ตั้งแต่เวลา.....น. ถึงเวลา.....น.

พูนุ ปณ ทิโต ชีเว

ตอนที่ 2 ความเห็นเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
ท่านทราบเกี่ยวกับแนวคิดและพัฒนาการในการจัดตั้งกลุ่มอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 แนวทางในการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
ท่านทราบเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์กลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน
ท่านคิดว่ากลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์ มีปัญหาหรืออุปสรรคอย่างไร

.....

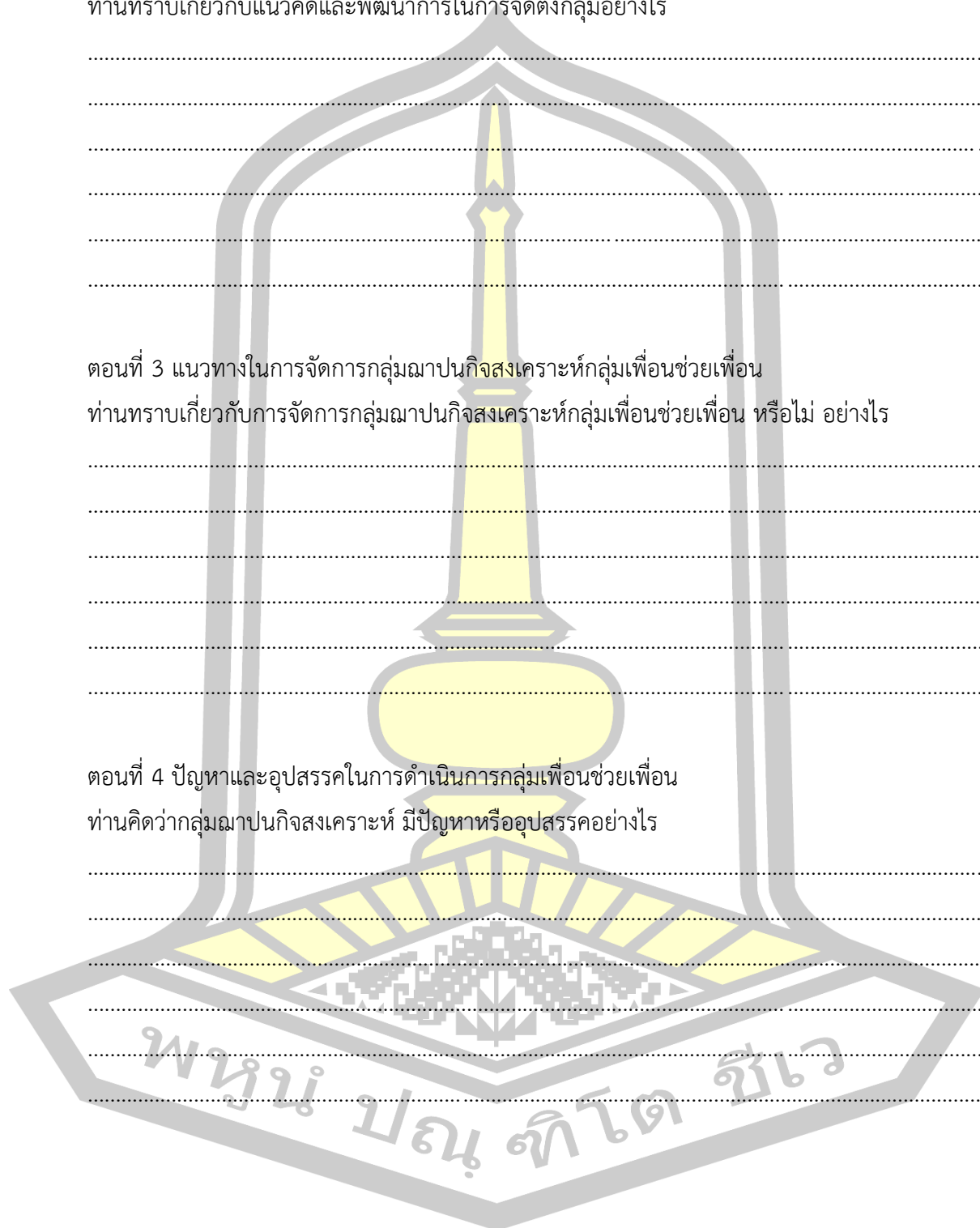
.....

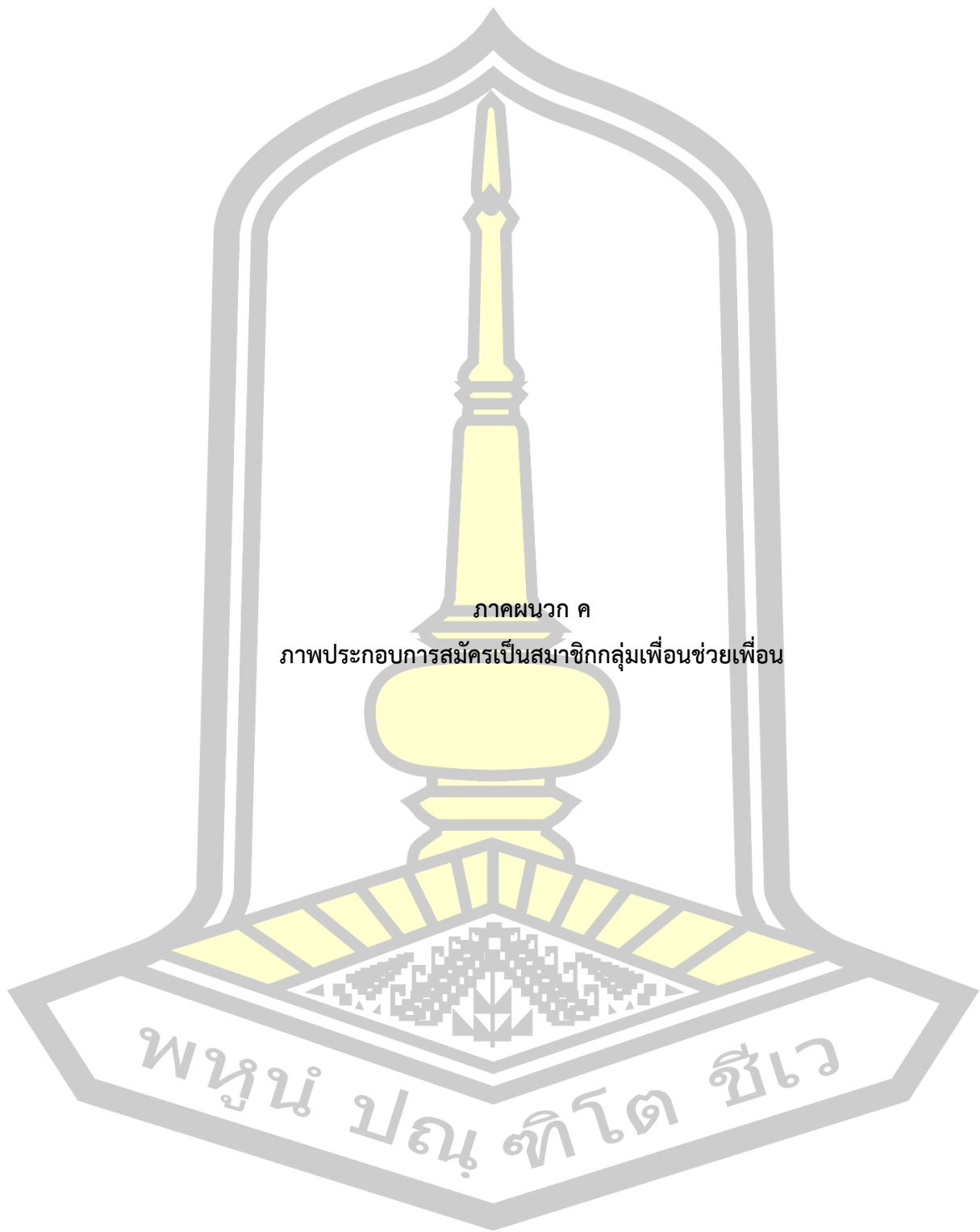
.....

.....

.....

.....

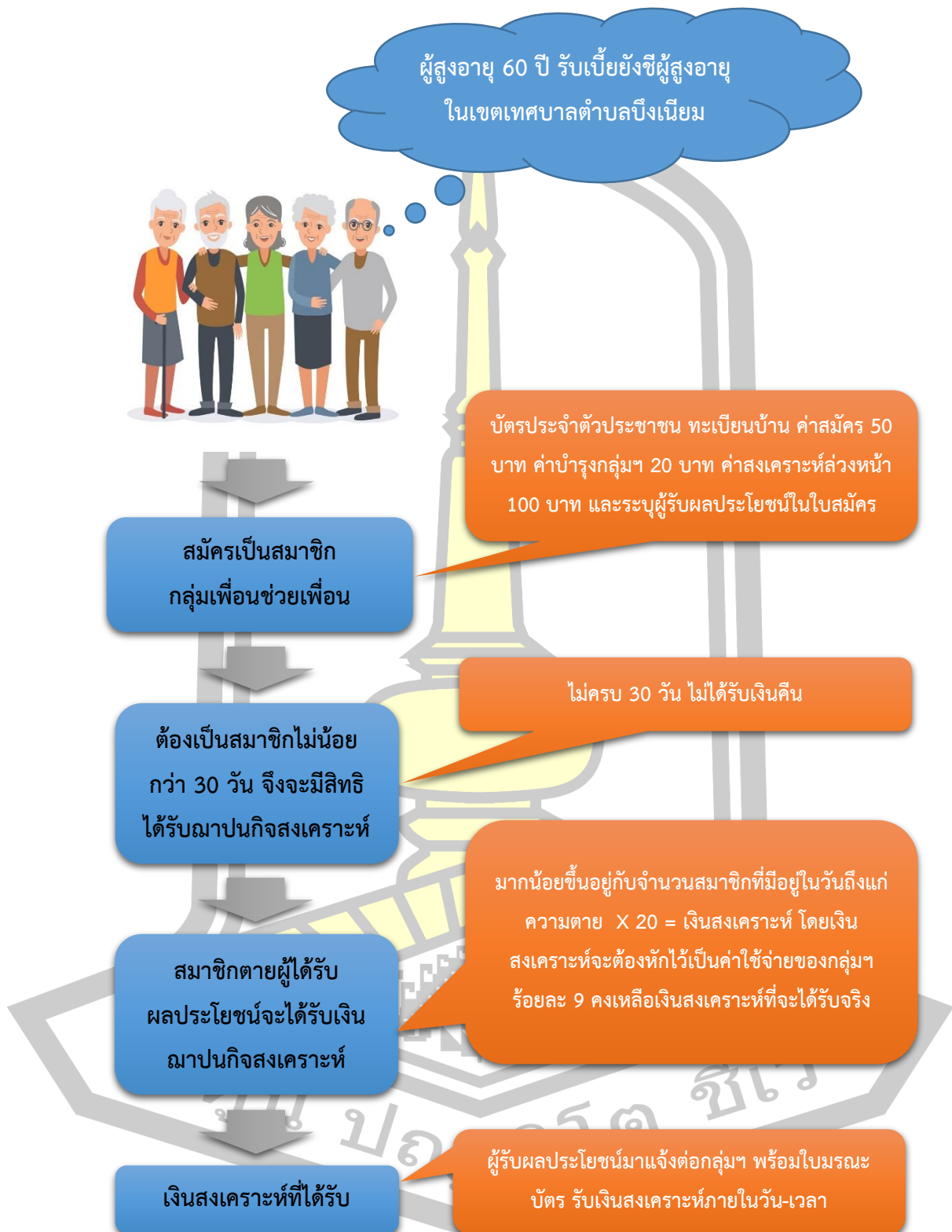

ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

พูน พนุ ทิโต สีเว

ภาพประกอบ 8 ขั้นตอนสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นายเชาวฤทธิ์ ศรีเพ็ชร
วันเกิด	วันที่ 29 สิงหาคม พ.ศ. 2521
สถานที่เกิด	อำเภอเมืองมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 181 หมู่ที่ 4 ตำบลบึงเนียม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นักพัฒนาชุมชนชำนาญการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	สำนักงานเทศบาลตำบลบึงเนียม ตำบลบึงเนียม อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000
ประวัติการศึกษา	พ.ศ. 2538 มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนมหาวิชานุกูล จังหวัดมหาสารคาม พ.ศ. 2543 ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต (วท.บ.) สาขาวิชาอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีก่อสร้าง มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม พ.ศ. 2562 ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) สาขาวิชาการเมือง การปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

พูนุ่ ปณุ่ ทิโต ชีเว